

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός Αξιόπιστων Θεσμών ως Αρωγός της Ανάπτυξης και των Πολιτικών μετά τα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του

Σταύρου Βιζηράκη

ΑΜ: 4042201601002

Επιβλέπων Καθηγητής: ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.

ΤΡΙΠΟΛΗ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2018

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Οικονομική Ανάλυση». Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Παναγιώτη Λιαργκόβα, που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί του και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην πραγμάτωσή της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της αξιοπιστίας των θεσμών, στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδιασμού που συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξη πολιτικών μετά τα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής. Η Ελλάδα βρίσκεται σε μια από τις κρίσιμότερες καμπές της ιστορίας της, εξαιτίας των εγγενών αδυναμιών των θεσμών της αλλά και της εξασθένησής τους. Οι θεσμοί αποτελούν το βασικό ιστό πάνω στον οποίο αναπτύσσονται όλες οι αποφάσεις και οι ενέργειές μας, και αποτελούν την μόνη εγγύηση μιας ευνοούμενης και δημοκρατικής πολιτείας. Με την παρούσα εργασία επιδιώκεται να δειχθεί ότι η ευημερία, η ανάπτυξη αλλά και η ανεξαρτησία μιας χώρας στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην ποιότητα των θεσμών της, που δίνουν τα κίνητρα και αντικίνητρα για την συμπεριφορά των πολιτών και των πολιτικών. Φυσικά οι ισχυροί θεσμοί απαιτούν ισχυρούς κρατικούς μηχανισμούς και πλήρη σεβασμό, για να αυξήσουν το δυναμικό και την ταχύτητα ανάπτυξης της οικονομίας και να περιορίσουν την διαφθορά.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the question of the credibility of institutions as part of the strategic planning that makes a decisive contribution to the development of policies following the Fiscal Adjustment Programs. Greece is at one of the most critical turning points in its history due to the inherent weaknesses of its institutions but also their weakening. Institutions are the basic web on which all our decisions and actions are developed and are the only guarantee of a favored and democratic state. The present paper seeks to show that the prosperity, development and independence of a country is primarily based on the quality of its institutions, which motivate and discourage the behavior of citizens and politicians. Of course, powerful institutions require strong state mechanisms and full respect, to increase the potential and speed of growth of the economy and to reduce corruption.

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	3
Περιεχόμενα	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	10
1.1 ΑΝΟΙΧΤΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ.....	17
ΑΝΟΙΧΤΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	18
ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	19
1.2.1 ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	21
1.2.2 ΘΕΣΜΟΙ -ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ.....	23
1.2.3 ΘΕΣΜΟΙ -ΠΡΟΣΟΔΟΘΗΡΙΑ -ΔΙΑΦΘΟΡΑ.....	24
1.3 ΚΡΙΣΙΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	27
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	27
2.1 ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΟΣ ΚΡΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	29
2.2. Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ.....	32
2.3 ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ PARETO.....	36
2.3.1 ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΘΕΩΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ	37
2.3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΜΠΥΛΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΣΧΕΣΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	43
3.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ...	43
3.2 Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΔΥΝΑΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ	45
3.3 ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	50
3.3.1 ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΝΙΣΣΟΡΡΟΠΙΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.....	56
3.4 ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗ ΚΡΙΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	58
3.4.1. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	62
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ	62
4.1.1 ΧΙΟΝΟΣΤΙΒΑΔΑ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ.....	62
4.1.2. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ -ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	66
4.1.3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ..	72

4.2. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΟΛΥΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	88
5. Πολυμεταβλητή Ανάλυση της σχέσης του ΑΕΠ με το Ισοζύγιο πληρωμών και το Χρέος	88
5.1. Ανάλυση αποτελεσμάτων	88
Τελικά Αποτελέσματα Ποσοτικής Ανάλυσης	93
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	94
Βιβλιογραφία	98
Ξένη.....	100

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελληνική οικονομία βρίσκεται αδιαλείπτως την τελευταία οκταετία στο επίκεντρο του παγκοσμίου ενδιαφέροντος διότι βιώνει μια κρίση που παρόμοια της δεν έχει βιώσει καμιά άλλη χώρα μέλος του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αποτέλεσμα της κρίσης ήταν αφενός μεν η Ελλάδα να βρεθεί στο χείλος της άτακτης χρεοκοπίας, αφετέρου δε να αμφισβητηθεί η βιωσιμότητα του ευρώ και κατ' επέκταση, η σταθερότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Με την εκδήλωση της παγκόσμιας κρίσης το 2007-2008, το διεθνές οικονομικό περιβάλλον άλλαξε δραστικά. Στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν, οι χώρες με μεγάλες διαρθρωτικές ανισορροπίες υπέστησαν τα σοβαρότερα πλήγματα, ενώ στην Ελλάδα η κρίση αυτή μεταλλάχθηκε σύντομα σε κρίση δημόσιου χρέους. Η τελευταία ενέτεινε τις παθογένειες του κράτους συντείνοντας στην οικονομική συρρίκνωση.

Η κρίση χρέους αποτέλεσε την απαρχή μιας ενδοσκόπησης που έχει ως σκοπό στην παρούσα διπλωματική να διερευνήσει τον βαθμό αποτελεσματικότητας του στρατηγικού σχεδιασμού, με βασικό άξονα την αξιοπιστία των θεσμών και την αναγκαιότητά τους.

Οι θεσμοί είναι σύνολα κανόνων που συντονίζουν ανθρώπινες δράσεις με τη δημιουργία σταθερών προσδοκιών. Οι θεσμοί είναι συντονιστικοί όταν επιλύουν προβλήματα συνεργασίας σε πεδία που είναι δυνατή η αύξηση της ευημερίας όλων των μετεχόντων, αλλά και συγκρουσιακοί, όταν εξισορροπούν αντίθετα συμφέροντα με τρόπους που αποκλείουν εκμετάλλευση της συνεργασιακής συμπεριφοράς των δρώντων. Στους τελευταίους ανήκουν το κράτος και το δίκαιο. Οι θεσμοί εμφανίζονται είτε ως προϊόντα συλλογικών αποφάσεων είτε ως αθέλητα αποτελέσματα κοινωνικών διαδράσεων. Η θεωρία της δημόσιας επιλογής συντείνει στη διαμόρφωση θεσμών ως προϊόντα συνειδητής συλλογικής δράσης. Αναγκαίο χαρακτηριστικό κάθε θεσμού είναι ο μηχανισμός των κυρώσεων που λειτουργούν είτε άμεσα είτε έμμεσα ως κόστος παραβίασης των κανόνων του(Γέμτος,2015,σελ,19).

Η διεπιστημονική συνεργασία οικονομικής, νομικής και πολιτικής επιστήμης ανάγει τη σύγχρονη οικονομική θεωρία, την οικονομική ανάλυση του δίκαιου και τη δημόσια επιλογή να έχουν ως ενδογενή μεταβλητή τους θεσμούς. Η θεωρία των θεσμών διευρύνει το ατομιστικό συμπεριφορικό μοντέλο σε χώρους πέραν των

κλασικών αγορών, στις πολιτικές δραστηριότητες στα πλαίσια του κράτους ως κεντρικού πολιτικού θεσμού.

Υπό αυτό το πρίσμα, θα καταδειχτεί ότι η αξιοπιστία των θεσμών ως μηχανισμός εθνικής στρατηγικής μειώνει σημαντικές συνιστώσες που επηρεάζουν την οικονομική ευημερία και το ΑΕΠ. Οι θεσμοί εξοστρακίζουν έννοιες όπως διοικητική αναποτελεσματικότητα, κακονομία, πολυνομία, διαφθορά, ενώ μακροοικονομικά ενισχύει τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας μέσω της βιωσιμότητας του χρέους, το πλεονασματικό ισοζύγιο πληρωμών και την μεθόδευση κανόνων ανάπτυξης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Τα προηγούμενα βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα, την παραγωγικότητα της οικονομίας θέτοντας στους δύο άξονες (δημόσιο και ιδιωτικό) εχέγγυα τέτοια, ώστε η χώρα να έρθει ξανά σε τροχιά ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη όμως δεν θα πρέπει να έχει στρεβλή διάρθρωση όπως συνέβαινε τα παλαιότερα χρόνια. Η Ελλάδα διανύει μια από τις πιο κρίσιμες κάμπες της ιστορίας της, εξαιτίας των εγγενών αδυναμιών των θεσμών της. Οι πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί αποτελούν την ικανή και αναγκαία συνθήκη με την οποία αναπτύσσονται όλες οι δράσεις μιας ευνομούμενης πολιτείας, καθορίζοντας την ευημερία και την ανάπτυξη της χώρας. Η ποιότητα των θεσμών αποτελεί την ειδοποιό διαφορά ώστε να αναπτύσσονται κίνητρα για την συμπεριφορά της κοινωνίας σε όλες τις εκφάνσεις της. Οι ισχυροί ποιοτικοί θεσμοί απαιτούν ισχυρούς κρατικούς μηχανισμούς που δίνουν έμφαση στην ικανοποίηση των πολιτών με αποτέλεσμα την παραγωγή πλούτου ενώ συνάμα αποτελούν την ασπίδα του κράτους ώστε να αντιμετωπίζονται τα φαινόμενα διαφθοράς (Κοντιάδης, 2008, σελ.154).

Ταυτόχρονα, η ποιότητα των μηχανισμών ανάδρασης των μέτρων που λαμβάνουν χώρα από την εκτελεστική εξουσία θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να εξασφαλίζεται μια συνέχεια σε αποφάσεις που να έχουν ρυθμιστική ποιότητα, να στοχεύουν στην άρση των αστοχιών των αγορών, να ικανοποιούν τα κριτήρια της οικονομικότητας, αποδοτικότητας, και της αποτελεσματικότητας στην εφαρμογή του πλαισίου κανόνων που τις διέπουν δημιουργώντας οικονομική και πολιτική σταθερότητα.

Επομένως, οι ηγεσίες καθιερώνουν θεσμούς σχεδιάζοντας με τη στρατηγική τους είτε ανοιχτές, είτε κλειστές δομές. Οι πρώτες προτάσσουν τον συμμετοχικό χαρακτήρα για τους πολίτες, με νόρμες συμπεριφοράς και εφαρμογής διαδικασιών παραγωγής δικαιοπραξιών ώστε να παράγεται πλούτος. Οι δεύτερες καθιερώνουν θεσμούς κατανέμοντας οφέλη, κατευθύνοντας προσόδους σε συγκεκριμένες ομάδες ώστε να διασφαλίσουν τόσο τα οφέλη των ομάδων αυτών, όσο και των δικών τους

σχεδίων και επιδιώξεων στα πλαίσια της έννομης τάξης. Μολονότι, χώρες συνυφασμένες με τον προσανατολισμό της οικονομίας της αγοράς και σταθερούς κανόνες του ανταγωνισμού βαρύνονται και αυτές με παθογένειες και δυσκολίες αντιμετώπισης των σύνθετων και συνεχώς μεταβαλλόμενων προβλημάτων, εμφανίζουν καλύτερες επιδόσεις στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο από εκείνες τις χώρες που εφαρμόζουν κλειστού χαρακτήρα θεσμούς και δομές (Καζάκος και Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2016, σελ.305).

Η ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται από ιδιαιτερότητες και διαχρονικά εκτεταμένες πελατειακές σχέσεις μεταξύ ομάδων συμφερόντων και πολιτικής τάξης, παράγοντας ανομία, αλλά και συνεχή δάνεια ώστε να εξυπηρετήσει πολλές φορές ετερόκλητες ομάδες συμφερόντων αυξάνοντας συνολικά το δημόσιο χρέος ως κράτος. Επιπλέον, οι ιδιαιτερότητες(μικρή-οικονομία-πολλές οικογενειακές επιχειρήσεις, χωρίς εξωστρεφή προσανατολισμό, μη ισορροπημένη ανάπτυξη των πεδίων της οικονομίας, προσανατολισμός για εργασία στον δημόσιο τομέα κ.ά) σπάνια γίνονται μέρος του δημόσιου διαλόγου με αποτέλεσμα, να δημιουργούνται λαθεμένες εντυπώσεις και ιδεοληψίες π.χ. για την ελεύθερη αγορά, για την επιχειρηματική πρωτοβουλία, την αξιοκρατία, την τήρηση του νόμου, αλλά και για τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που επιβάλλονται μέσα σε ένα συνεχές μεταβαλλόμενο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον (Καζάκος, 2010,σελ.63-65).

Η Ελλάδα υπολείπεται σε ποιότητα θεσμών σε σχέση με το επίπεδο ευημερίας, που έχει κατακτήσει εκμεταλλευόμενη τα στρατηγικά της πλεονεκτήματα όπως αυτό της αρχικής ένταξης της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, όσο και την ένταξη της στην ΟΝΕ. Περαιτέρω, παρουσιάζεται πλεόνασμα διαφθοράς, δανεισμού τόσο εξωτερικού όσο και εσωτερικού στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Η επιλογή της πολιτικής ηγεσίας διαχρονικά είναι να αναπτύσσει την λειτουργία της οικονομίας της χώρας είτε με τη δημιουργία κρατικών προβληματικών επιχειρήσεων, είτε βάζοντας εμπόδια στην ελεύθερη οικονομία της αγοράς.

Ταυτόχρονα, η χώρα για πολλές δεκαετίες κάλυπτε τον «λαθρεπιβατισμό» της στο πλαίσιο της Ένωσης αντλώντας προσωρινά οφέλη από παραβιάσεις κανόνων καταδεικνύοντας και τις στρεβλώσεις που υπάρχουν στο Ενωσιακό οικοδόμημα διότι δεν υπήρχαν κοινοτικοί μηχανισμοί ισχυροί να ανατρέψουν ή να διορθώσουν μακροχρόνιες δημοσιονομικές λαθεμένες τάσεις. Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργείται διοικητική αναποτελεσματικότητα ενώ η ποιότητα των θεσμών να εξασθενεί συνεχώς.

Η άσκηση οικονομικής και κατά συνέπεια και της κοινωνικής πολιτικής θα ήταν πιο αποσαφηνισμένη στα μάτια των πολιτών εάν ο δημόσιος διάλογος ήταν μέρος της

ελληνικής κουλτούρας. Η άσκηση των επιμέρους πολιτικών έχει σαφέστατα αμφίδρομη σχέση, η οποία βασίζεται, αφενός μεν στη δημοκρατική νομιμοποίηση της εκτελεστικής εξουσίας, αφετέρου δε στην ανάλυση κόστους -οφέλους που θα πρέπει να διέπει τις δράσεις της πολιτείας και τον στρατηγικό σχεδιασμό της ώστε να εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον.

Η σαφήνεια του θεσμικού πλαισίου κανόνων συντείνει στη αξιοπιστία όλων των συνιστωσών της πολιτικής δημιουργώντας εκείνο το περιβάλλον στο οποίο μια κοινωνία είναι ανταγωνιστική και δε συσσωρεύει χρέη για να μπορεί να ευημερεί. Ωστόσο, η θέση της χώρας μετά από οκτώ χρόνια ύφεσης ακόμα και μετά από τρεις προσπάθειες σωτηρίας της θα είναι αδύνατη μακροχρόνια, ενώ δεν θα μπορέσει να ανατάξει τις δυνάμεις της εφόσον θα υπάρχει περαιτέρω εξασθένηση των θεσμών. Αυτό διότι οι θεσμοί αποτελούν τη βάση για δημιουργία πλούτου και ευημερίας μέσω της εμπιστοσύνης που θα πρέπει να εκπέμπουν στους κοινωνικούς και οικονομικούς δρώντες. Άλλωστε η εμπιστοσύνη των οικονομούντων ατόμων στους θεσμούς και η αξιοπιστία τους, αποτελεί τη βάση ώστε να αντιμετωπισθούν σε βάθος χρόνου τα μεγάλα προβλήματα της χώρας (το δημόσιο χρέος, η έλλειψη ενός στρατηγικά σχεδιασμένου παραγωγικού μοντέλου ανάπτυξης, κ.α). Τα προβλήματα αυτά οδηγούν μακροπρόθεσμα στην υπέρμετρη φορολόγηση, σε πολιτικές παρατεταμένης λιτότητας πλήττοντας το επιχειρείν και τις επενδύσεις δημιουργώντας ανεργία (Βαγιανός, κ.α, 2017, σελ. 14-35).

Ειδικότερα, στη στρατηγική των Μνημονίων αποτυπώνεται η αναγκαιότητα της μετάβασης (πολλές φορές όχι επιτυχημένα) λόγω των επιμέρους στρατηγικών επιλογών καθώς και της αντίστασης κοινωνικών ομάδων της ιδέας ενός εξορθολογισμού και αναβάθμισης των πολιτικών και οικονομικών θεσμών όπου η διαβούλευση και η συμμετοχή όλων των κοινωνικών δρώντων θα αποτελούν βασικές προϋποθέσεις. Η στρατηγική τους διέπεται από τη φιλοσοφία της εξάλειψης πελατειακών πρακτικών του παρελθόντος που στρεβλώνουν τους θεσμούς, αλλοιώνοντας το παραγωγικό μοντέλο της χώρας. Επιπλέον, άμεσος στόχος των προγραμμάτων προσαρμογής ήταν η αντιμετώπιση των οικονομικών ανισορροπιών στην Ελλάδα και, τοιουτοτρόπως, η αποφυγή της μετάδοσης της ελληνικής οικονομικής κρίσης στην υπόλοιπη ζώνη του ευρώ¹. Τα προγράμματα απέβλεπαν στην παγίωση μιας υγιούς και βιώσιμης οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κατάστασης στην Ελλάδα

¹ Η ελληνική κρίση απέκτησε ιδιαίτερη σημασία για την Ε.Ε διότι θα έθιγε άμεσα τραπεζικά ιδρύματα τόσο της Γερμανίας όσο και της Γαλλίας ενώ ο φόβος ενός «ντόμινο» αρνητικών εξελίξεων και επέκτασης της κρίσης στην Ισπανία και τη Πορτογαλία θα αναδείκνυε επιπρόσθετες αδυναμίες της ζώνης του Ευρώ, καθώς αυτή δεν ικανοποιούσε το κριτήριο της «αρίστης νομισματικής περιοχής».

και την αποκατάσταση της ικανότητας της χώρας να χρηματοδοτείται πλήρως από τις χρηματοπιστωτικές αγορές (Ειδική Έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, 2017,σελ.8)².

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όσο μεγαλύτερος και ποιοτικά ισχυρότερος είναι ο αριθμός των κανόνων ή των θεσμικών μεταρρυθμίσεων προς μια ανοιχτή οικονομία τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στη αγορά προϊόντων καθώς και στη διευκόλυνση των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η αντίδραση των αντιτιθέμενων που προσδοκούν καμμιά αλλαγή λόγω προσοδοθηρίας από το ισχύον πλαίσιο. Η αποφυγή του πολιτικού κόστους ως κριτήριου για αποφάσεις ή αδράνειες σε σχέση με δράσεις που οδηγούν σε οικονομική αποτελεσματικότητα και κατά συνέπεια σε πολιτική, αποτυπώνουν τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα (Πελαγίδης & Μητσόπουλος, 2010,σελ 47).

1.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι κοινωνίες λειτουργούν βάσει ενός συνόλου πολιτικοοικονομικών κανόνων που δημιουργούνται και επιβάλλονται από την εκτελεστική εξουσία εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο τη βούληση της λαϊκής κυριαρχίας τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος του κόσμου. Οι πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί διαμορφώνουν τα κίνητρα ώστε οι πολίτες να ενεργούν, να πράττουν, να προσαρμόζονται, να καινοτομούν, στις απαιτήσεις της κάθε εποχής και να συντελούν με αυτόν το τρόπο στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Στην κοινή αντίληψη η οικονομική ανάπτυξη πολλές φορές ταυτίζεται με την οικονομική μεγέθυνση.

Εντούτοις, θα πρέπει να γίνει η διάκριση των δυο εννοιών. Η οικονομική μεγέθυνση δείχνει μια θετική μεταβολή στα οικονομικά μεγέθη μιας οικονομίας κυρίως με την αύξηση του παραγομένου προϊόντος και εισοδήματος. Η οικονομική ανάπτυξη διαφέρει από την οικονομική μεγέθυνση γιατί είναι μια πολυσύνθετη διαδικασία η οποία εκτός από την αύξηση της παραγωγής περιλαμβάνει διαθρωτικές αλλαγές σε μια σειρά παραγόντων τόσο σε θεσμικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και πολιτικό επίπεδο(Πολύζος, 2011,σελ.37).

Ως εκ τούτου, οι πολιτικές διαδικασίες καθορίζουν κάτω από ποιούς οικονομικούς θεσμούς ζει ένας λαός προκρίνοντας την λειτουργία των πολιτικών θεσμών και την ιδιαιτερότητα τους. Μέσα από αυτούς συστηματοποιούνται διαδικασίες

² https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_17/SR_GREECE_EL.pdf

ενώ παράλληλα ελέγχεται από τους πολίτες η πολιτική δράση. Η επίδοση μιας οικονομίας, καθορίζεται όπως και ο ρυθμός μεγέθυνσης της γνώσης και της τεχνολογίας από τη δομή της πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης. Προς επίρρωση της δυναμικής των θεσμών διαφαίνεται ότι αυτοί επηρεάζουν τα κίνητρα και τη συμπεριφορά στο πλαίσιο μιας κρατικής οντότητας διότι αυτοί δημιουργούν τις συνθήκες για την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, το διεθνές εμπόριο, το νομικό πλαίσιο και όλες εκείνες τις δράσεις και συναλλαγές που παράγουν πλούτο σφυρηλατώντας την επιτυχία ή την αποτυχία μιας χώρας σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (North,2000,σελ.49).

Ειδικότερα, παρόλο που οι οικονομικοί θεσμοί είναι η ικανή συνθήκη στον καθορισμό του επιπέδου διαβίωσης μιας χώρας και στη δυνατότητα της να μεγεθύνεται ώστε να ευημερεί, οι πολιτικοί θεσμοί αποτελούν την αναγκαία συνθήκη για την ευημερία. Έτσι δημιουργείται μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ των δυο πλευρών. Οι εν λόγω θεσμοί έχουν κοινά χαρακτηριστικά καθώς η λειτουργία τους συνεπάγεται την καθιέρωση μιας σειράς περιορισμών της συμπεριφοράς των δρώντων με τη μορφή κανόνων και ρυθμίσεων. Οι κανόνες και οι ρυθμίσεις καθορίζουν τους όρους συναλλαγής μεταξύ των εντολέων (ηγεσίας και πολιτών στην πολιτική οργάνωση ή παραγωγού και καταναλωτή στην αγορά). Η λειτουργία τους είναι μια διεργασία με στόχο, αφενός μεν να αμβλύνει την ανισότητα μεταξύ των πολιτών, αφετέρου δε να προσφέρει τα εχέγγυα που χρειάζεται η χώρα για να μπορεί να απορροφήσει τους κραδασμούς των οικονομικών υφέσεων που απορρέουν από το σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον (North, 2000, σελ.50).

Ειδικότερα, η οικονομία αποτελείται από άτομα που συμπλέουν με τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, ενώ με βάση την σύγχρονη οικονομική ανάλυση των θεσμών η εξήγηση των φαινομένων βασίζεται στα αποτελέσματα κοινωνικής συμπεριφοράς αλλά και στις μεταβολές των περιουσιακών δικαιωμάτων δηλαδή στις μεταβολές των θεσμών. Η υπόθεση του homo economicus καλύπτει τόσο το επίπεδο των αγορών, όσο και τις δραστηριότητες του πολιτικού τομέα, από τους θεσμούς που είναι απαραίτητες για την άρση της ασύμμετρης πληροφόρησης, του ηθικού κίνδυνου αλλά και του συναλλακτικού κόστους.

Συνεπώς, η οικονομική δραστηριότητα εξαρτάται από το περιβάλλον που λειτουργεί. Η οριοθέτηση των κανόνων και των συμπεριφορών των οικονομούντων ατόμων έγκειται στη λειτουργία του κράτους, αποτελεί δε την αφετηρία για πράξεις ή παραλείψεις που ενδεχομένως να έχουν συστημικό χαρακτήρα. Αυτό δημιουργεί είτε δημοσιονομικά ελλείματα ή πλεονάσματα που φανερώνουν την ανεπάρκεια ή την επάρκεια μια χώρας να σχεδιάζει το μέλλον της μέσα από μια μακροπρόθεσμη

στρατηγική και υιοθετήσει θεσμών που υπηρετούν την βιώσιμη ανάπτυξη (Βαληνάκης και Καζάκος και Μαραβέγιας, 2014, σελ.27).

Στόχος κάθε κοινωνίας είναι να αυξάνει το εισόδημα της και μέσω αυτού το επίπεδο ευημερίας της. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης είναι και η προσέλκυση επενδύσεων μέσα από ένα σύνολο κανόνων ανοιχτών δομών και αξιόπιστων θεσμών (Κοτταρίδη και Γιακούλας, 2013). Επομένως, διαρκείς στρεβλές καταστάσεις αλλοιώνουν το επιχειρείν, τη συνολική ζήτηση αποτυπώνοντας τις στρεβλώσεις αυτές στα στοιχεία της εθνολογιστικής ταυτότητας αλλά κυρίως στα διαχρονικά ελλειμματικά ισοζυγία πληρωμών.

Το Ισοζύγιο Πληρωμών είναι μία οικονομική κατάσταση στην οποία καταγράφονται όλες οι εξωτερικές συναλλαγές μιας χώρας σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, κατά κανόνα ένα ημερολογιακό έτος³. Το Ισοζύγιο Πληρωμών είναι το άθροισμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, του Ισοζυγίου Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων, του Ισοζυγίου Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών και του λογαριασμού “Τακτοποιητέα Στοιχεία” που αντισταθμίζει σφάλματα και παραλείψεις στην καταγραφή των εξωτερικών συναλλαγών (Λιανός και Κυρίκος, 2008).

Η ταυτότητα του ισοζυγίου πληρωμών είναι :

$$BP = X - M + BI + CUT + CAT + NFI - \Delta FR$$

$$BP = CA + CAT + (NFI + \Delta FR) + SD \equiv 0 \text{ ώστε να είναι ισοσκελισμένο}$$

CA = Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Current Account)

CAT = Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (Capital Transfers)

NFI + ΔFR = Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών

Επίσης η βασική εθνολογιστική ταυτότητα αποτυπώνεται

$$I \equiv S_P + S_G + [(M - X) + NFP] \Leftrightarrow$$

³ Τηρείται με το διπλογραφικό σύστημα χρεώσεων-πιστώσεων και, επομένως, είναι πάντοτε ισοσκελισμένο από λογιστική άποψη (βλ. Λιανός και Κυρίκος, 2008). Οι εγγραφές στο ισοζύγιο γίνονται με βάση τον κανόνα ότι κάθε συναλλαγή που οδηγεί σε εκροή συναλλάγματος (δηλαδή ξένου νοτίσματος) καταγράφεται στη χρέωση (-), ενώ κάθε συναλλαγή που οδηγεί σε εισροή συναλλάγματος καταγράφεται στην πίστωση (+).

$$I \equiv S_P + (T - G) + [(M - X) + NFP] \Leftrightarrow I \equiv S_N + S_F$$

Ο όρος $(M - X) + NFP$ στη δεξιά πλευρά της αποδίδει το έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές της οικονομίας με το εξωτερικό, το οποίο, καλύπτεται με εισροή στην οικονομία ξένων αποταμιευτικών πόρων (που παίρνουν τη μορφή βραχυπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων τοποθετήσεων ή δανείων). Ο όρος NFR είναι το σύνολο των καθαρών εισοδηματικών και μεταβιβαστικών εισπράξεων από το εξωτερικό, ή το αντίθετο των καθαρών εισοδηματικών και μεταβιβαστικών πληρωμών στο εξωτερικό (NFP), Συνεπώς, ο όρος $(M - X) + NFP = S$ αποτελεί ξένη αποταμίευση που εισρέει στην οικονομία (Λιανός και Κυρίκος, 2008, σελ. 261)

Η εθνικολογιστική ταυτότητα δείχνει ότι η απόκλιση μεταξύ εθνικής αποταμίευσης και εγχώριας επένδυσης είναι ταυτολογικά ίση με το αποτέλεσμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών⁴ και του Ισοζυγίου Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (CAT, Capital Transfers). Αν, λοιπόν, η ζήτηση κεφαλαίων για επενδύσεις (η οποία μεταφράζεται σε ζήτηση τελικών κεφαλαιουχικών αγαθών είναι μεγαλύτερη από την εγχώρια προσφορά τέτοιων κεφαλαίων (εθνική αποταμίευση), τότε η υπερβάλλουσα ζήτηση καλύπτεται με εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό (ξένη αποταμίευση) ίση με το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και του Ισοζυγίου Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.

Η βασική εθνικολογιστική ταυτότητα μπορεί να αποτυπωθεί ως

⁴ Το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (CA, Current Account)** είναι το αλγεβρικό άθροισμα του Εμπορικού Ισοζυγίου, του Ισοζυγίου Υπηρεσιών, του Ισοζυγίου Εισοδημάτων και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Μεταβιβάσεων. Οι κινήσεις κεφαλαίων περιλαμβάνουν όλες τις εισροές (πίστωση, +) και εκροές (χρέωση, -) κεφαλαίων, ιδιωτικών και δημοσίων. Οι πιστώσεις αντανακλούν αύξηση των απαιτήσεων κατοίκων άλλων χωρών στα περιουσιακά στοιχεία της χώρας, ενώ οι χρεώσεις αντανακλούν αύξηση των απαιτήσεων κατοίκων της χώρας στα περιουσιακά στοιχεία άλλων χωρών. Το αποτέλεσμα (ισοζύγιο) των λογαριασμών κίνησης κεφαλαίων **NFI = Καθαρή Κίνηση Κεφαλαίων (ή καθαρή ξένη επένδυση στη χώρα) (Net Foreign Investment)** (δηλαδή αυτό που προκύπτει από τον συμψηφισμό χρεώσεων και πιστώσεων όλων των κατηγοριών κίνησης κεφαλαίων) αποτελεί την καθαρή επενδυτική θέση της χώρας στο εξωτερικό. Για τον λόγο αυτό, το ισοζύγιο κίνησης κεφαλαίων αναφέρεται και ως καθαρή ξένη επένδυση (= εισροές - εκροές). Ο Λογαριασμός Συναλλάγματος αποτυπώνει τη «Μεταβολή Συναλλαγματικών Διαθεσίμων», **ΔFR = Μεταβολή Συναλλαγματικών Διαθεσίμων (Foreign Reserves)** δηλαδή τις μεταβολές στα διεθνή μέσα πληρωμών της χώρας. Όπως και στο Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων, οι πιστώσεις (+) στον Λογαριασμό Συναλλάγματος αυξάνουν τις απαιτήσεις των ξένων επί των συναλλαγματικών διαθεσίμων της χώρας και, επομένως, μγείνουν το διαθέσιμο υπόλοιπο ξένου νοτίσματος, ενώ οι χρεώσεις (-) αυξάνουν τις απαιτήσεις της χώρας επί των νομισμάτων άλλων χωρών, δηλαδή αυξάνουν τα διαθέσιμα σε ξένο νόμισμα.

Πρόσημο μείον (-) στον Λογαριασμό «Μεταβολή Συναλλαγματικών Διαθεσίμων» δεν σημαίνει μείωση, αλλά αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων, ενώ πρόσημο συν (+) δηλώνει μείωση των συναλλαγματικών αποθεμάτων της χώρας.

$$I \equiv S + (T - G) - NX \text{ όπου } S_F = -NX^5$$

$$I \equiv S + (T - G) - NX \text{ όπου}$$

$$NX = CA + CAT. \text{ και } -NX \equiv NFI - \Delta FR$$

$$I \equiv S_p + T - G + NFI - \Delta FR$$

- **Εάν $NX > 0$** δηλαδή όταν έχουμε **πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα πρέπει:** Για να έχουμε ισοσκελισμένο ισοζύγιο πληρωμών είτε $NFI < 0$ (εκροή κεφαλαίων προς το εξωτερικό) είτε $\Delta FR > 0$ (αύξηση συναλλαγματικών αποθεμάτων) Περίπτωση Κίνας
- **Εάν $NX < 0$** δηλαδή όταν έχουμε **έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα πρέπει:** Για να έχουμε ισοσκελισμένο ισοζύγιο πληρωμών είτε $NFI > 0$ (εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό) είτε $\Delta FR < 0$ (μείωση συναλλαγματικών αποθεμάτων) Περίπτωση Ελλάδας, Περίπτωση ΗΠΑ.

Επομένως, φαίνεται ότι η ακαθάριστη επένδυση χρηματοδοτείται από το σύνολο των διαθέσιμων αποταμιευτικών πόρων, δηλαδή την εθνική αποταμίευση (ιδιωτική και δημόσια) και την ξένη αποταμίευση που εισρέει στην οικονομία. Τα ελλειμματικά ισοζύγια αποτελούν εστίες «μόλυνσης» μιας οικονομίας με συνέπεια στο ΑΕΠ μιας χώρας και στην ευημερία των πολιτών. Άλλωστε, τόσο οι εγχώριοι αποταμιευτικοί πόροι ($S_p + (T - G)$) μαζί με τους ξένους αποταμιευτικούς πόρους που εισρέουν στην χώρα, χρηματοδοτούν τις εγχώριες επενδύσεις οι οποίες με τη σειρά τους αυξάνουν τη συνολική ζήτηση και το ΑΕΠ (Λιανός και Κυρίκος, 2008 σελ.262).

Παρόλο που οι θεσμοί αποτελούν την ειδοποιό διαφορά για τη δημιουργία ανάπτυξης και ευημερίας ή στασιμότητας και φτώχειας όπως αυτό αποτυπώνεται διαχρονικά είτε με την ανάγνωση των πολιτικών και οικονομικών συσχετισμών στον 38°

⁵ Γνωρίζουμε ότι: $CUT =$ Ισοζύγιο Τρεχουσών Μεταβιβάσεων (Current Transfers), $X - M =$ άθροισμα εμπορικού ισοζυγίου και ισοζυγίου υπηρεσιών και από την ταυτότητα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών $CA \equiv (X - M) + BI + CUT$ και την ταυτότητα του ΑΕΠ $Y \equiv C + I + G + (X - M)$ συνάγεται: $Y \equiv C + I + G + (CA - BI - CUT)$ Προσθαφαιρώντας τις καθαρές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις CAT στη δεξιά πλευρά της σχέσης και λαμβάνοντας υπόψη ότι: $NFR = BI + CUT + CAT = -NFP$ όπου οι σχέσεις μας δίνουν: $Y \equiv C + I + G + (CA + CAT - NFR) \equiv C + I + G + (NX + NFP)$ όπου $NX = CA + CAT$. Όμως, από την πλευρά των χρήσεων το ΑΕΠ είναι: $Y \equiv C + S + T + NFP$ και, επομένως, οι σχέσεις δίνουν: $C + I + G + (NX + NFP) \equiv C + S + T + NFP$ ή

Το ύψος των ξένων αποταμιευτικών πόρων (S_f) που χρηματοδοτούν εγχώριες επενδύσεις είναι ίσο με το συνολικό έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και του Ισοζυγίου Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων ($-NX$), αφού η κάλυψη αυτού του ελλείματος γίνεται με εισροή ξένων κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις και επενδύσεις χαρτοφυλακίου, ή/και με δανεισμό (που σημαίνει πάλι εισροή ξένων κεφαλαίων) ή/και με διάθεση μέρους των απαιτήσεων της χώρας σε ξένα νομίσματα (δηλαδή διάθεση ενός μέρους των συναλλαγματικών διαθεσίμων). Από την ταυτότητα του Ισοζυγίου Πληρωμών) προκύπτει: $-NX \equiv NFI - \Delta FR$

παράλληλο, δηλαδή μεταξύ Βόρειας και Νότιας Κορέας είτε με τη πτώση του τείχους του Βερολίνου στις αρχές της δεκαετίας του 90, είτε με την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, διαφαίνεται ότι δεν είναι απαραίτητο μια χώρα να υιοθετήσει θεσμούς τέτοιους ώστε να επιτυγχάνεται η ευημερία των πολιτών. Ο καταλυτικός ρόλος της πολιτικής πολλές φορές αποτυπώνεται στην δημιουργία θεσμών και πολιτικής δράσης ώστε να εξυπηρετούνται συμφέροντα που δημιουργούν έναν φαύλο κύκλο μεταξύ συμφερόντων των κοινωνικών δρώντων και της δημιουργίας πολιτικής (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ. 59).

Κατά συνέπεια, η ανισότητα μεταξύ των οικονομιών των χωρών καθώς και η αντιμετώπιση των κρίσεων στον σημερινό κόσμο απορρέει σε μεγάλο βαθμό από την άνιση κατανομή και υιοθέτηση τεχνολογιών, δημιουργίας κινήτρων, ανάδρασης εμπειριών αλλά και προσοδοθηρίας και διαφθοράς. Αντίθετα, η γεωγραφική θέση, η κουλτούρα, ή η άγνοια που μπορεί να διακατέχει την πολιτική ηγεσία μιας χώρας δεν αποτελούν τα συστατικά εκείνα που επηρεάζουν καταλυτικά τον τρόπο και τη δημιουργία νορμών ώστε να μπορεί η ηγεσία μιας χώρας να παράγει πλούτο. Όταν τα κράτη απαλλάσσονται από θεσμικά μοντέλα που λειτουργούν ώστε να αναπαράγουν φτώχεια, όπως η Κίνα τις τελευταίες δεκαετίες και καταφέρνουν να μεγεθύνονται, το επιτυγχάνουν δημιουργώντας οικονομικές πολιτικές που δίνουν ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ. 59).

Η κρατική παρέμβαση είναι εκείνη που δημιουργεί και εφαρμόζει τομές -μέτρα ώστε να εξυπηρετεί την στρατηγική των επενδυτικών εκείνων κινήτρων που στοχεύουν στη προσέλκυση επενδύσεων που θα αυξήσουν το ΑΕΠ. Τα κίνητρα αυτά μπορεί επιγραμματικά να είναι (Λιαργκόβας, 2010,σελ. 110):

- Φορολογικές ελαφρύνσεις οι οποίες συνδέονται με τη αγορά εργασίας αλλά και την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και προγραμμάτων εκπαίδευσης
- Ενίσχυση της έρευνας και τεχνολογίας σε όλους τους τομείς της παραγωγής.
- Χωροταξικά και οικονομικά κίνητρα που δημιουργούν διευκολύνσεις αλλά ενισχύουν και τις έμφυτες τάσεις συγκέντρωσης των δυνάμεων της αγοράς και της οικονομίας ενισχύοντας τη χωροταξία και τη διάχυση της σε παραπάνω από έναν κλάδους της οικονομίας.

Η ρεαλιστική αποτύπωση της πραγματικότητας όμως συντείνει στην εξερεύνηση, την ερμηνεία για το λόγο που επιτυγχάνουν ή αποτυγχάνουν τα κράτη ως προς την οικονομική ευημερία. Η ευημερία εξαρτάται από την επίλυση πολιτικών

προβλημάτων μέσω τις δημιουργίας βιώσιμων και αξιόπιστων θεσμών. Ο τρόπος επίλυσής τους διαμορφώνει τα κίνητρα και τα αντικίνητρα τα οποία η οικονομική επιστήμη αναλαμβάνει να εξηγήσει το αποτέλεσμά τους αναλύοντας την οικονομική συμπεριφορά(North, 2000, σελ.57-58).

1.1 ΑΝΟΙΧΤΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ

Οι χώρες διαφέρουν ως προς την ικανότητα τους να αντιμετωπίζουν τις κρίσεις και να δημιουργούν οικονομική ευημερία λόγω των διαφορετικών θεσμών τους. Οι θεσμοί δημιουργούν το περιβάλλον εκείνο όπου αφενός μεν επηρεάζει θετικά την επιχειρηματική πρωτοβουλία, ενθαρρύνοντας ταυτόχρονα συνθήκες για καλύτερη εκπαίδευση, ανάπτυξη της δημιουργικότητας, για εξειδίκευση, αφετέρου δε είναι αυτοί που προβάλλουν την ασφάλεια δικαίου μέσα από την διάκριση των εξουσιών και την εύρυθμη λειτουργία τους υποστηρίζοντας τις οικονομικές δραστηριότητες μέσω της ανοιχτής αγοράς.

Η επιχειρηματική πρωτοβουλία είναι αυτή που αναλαμβάνει τον κίνδυνο ώστε να μεγιστοποιήσει το κέρδος της χρησιμοποιώντας παραγωγικούς συντελεστές στις καλύτερες αποδόσεις τους. Συνεπώς, το επιχειρείν δημιουργεί πλούτο, πολλαπλασιαστικά $\frac{\Delta I}{\Delta Y} = \frac{1}{1-\beta} = \frac{1}{MPS} = \frac{1}{1-MPC}$ στο (απλό μακροοικονομικό υπόδειγμα) επηρεάζοντας τα συστατικά του ΑΕΠ⁶ φοβούμενη μόνο τον εκτοπισμό των ιδιωτικών επενδύσεων ως αποτέλεσμα ανεπιτυχούς εφαρμογής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Σε μια ανοιχτή οικονομία ο πολλαπλασιαστής αυτονόμων επενδύσεων αυξάνει το ΑΕΠ κατά $\frac{\Delta Y}{\Delta I} = \frac{1}{1-\beta+\beta t+m-g-i}$ όπου m η οριακή ροπή για εισαγωγές. Ταυτόχρονα ο πολλαπλασιαστής των αυτονόμων εξαγωγών έχει θετική σχέση

$$\frac{\Delta Y}{\Delta X_0} = \frac{1}{1-\beta+\beta t+m} \text{ με το ΑΕΠ ενώ ο πολλαπλασιαστής των εισαγωγών}$$

$\frac{\Delta Y}{\Delta M_0} = -\frac{1}{1-\beta+\beta t+m}$ έχει αρνητική σχέση καθορίζοντας με καθοριστικό τρόπο το εμπορικό ισοζύγιο επηρεάζοντας τα συστατικά του ΑΕΠ⁷ φοβούμενη μόνο τον εκτοπισμό των ιδιωτικών επενδύσεων ως αποτέλεσμα ανεπιτυχούς εφαρμογής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Το επιχειρείν απαιτεί δε εκπαίδευση,

⁶ Για τον πολλαπλασιαστή επενδύσεων υποθέτουμε μια γραμμική συνάρτηση κατανάλωσης της μορφής $c=a+By_d$ όπου Y_d το διαθέσιμο εισόδημα. Ο πολλαπλασιαστής επενδύσεων είναι ταυτόσημος με τον πολλαπλασιαστή κρατικών δαπανών και συνδέεται με την οριακή ροπή για κατανάλωση MPC και την οριακή ροπή για αποταμίευση MPS ως την αναλογία της αύξησης του εισοδήματος ή της αποταμίευσης που καταναλώνεται ή αποταμιεύεται.

⁷ Για τον πολλαπλασιαστή επενδύσεων υποθέτουμε μια γραμμική συνάρτηση κατανάλωσης της μορφής $c=a+By_d$ όπου Y_d το διαθέσιμο εισόδημα. Ο πολλαπλασιαστής επενδύσεων είναι ταυτόσημος με τον πολλαπλασιαστή κρατικών δαπανών και συνδέεται με την οριακή ροπή για κατανάλωση MPC και την οριακή ροπή για αποταμίευση MPS ως την αναλογία της αύξησης του εισοδήματος ή της αποταμίευσης που καταναλώνεται ή αποταμιεύεται.

τεχνολογία και καινοτομία δηλαδή έναν στρατηγικό προσανατολισμό στο που είμαστε και που θέλουμε να πάμε τελικά ως κοινωνία αλλά και ως πολίτες. Οι ανοιχτοί οικονομικοί θεσμοί διαχρονικά στο βάθος της ιστορίας είναι εκείνοι που επιτρέπουν και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των πολιτών στις οικονομικές δραστηριότητες αξιοποιώντας τις δεξιότητες που με ελεύθερη βούληση αναπτύσσουν (Λιανός και Κυρίκος, 2008).

Η οικονομία αποτελείται από μια ποικίλη ομάδα δραστηριοτήτων με διαφορετικές συναρτήσεις παραγωγής οι οποίες αποτυπώνουν διαφορετικές προσδοκίες περιουσιακών δικαιωμάτων αντανakλώντας το επίπεδο τεχνολογίας, το απόθεμα πόρων και τον πληθυσμό. Επομένως το κίνητρο που απορρέει από την αποτελεσματική κατανομή των πόρων και την εξάλειψη εξωτερικοτήτων που κάνουν την ιδιωτική απόδοση να προσεγγίζει την κοινωνική απόδοση κατά το North είναι μεν αποσταθεροποιητικό, αλλά οδηγεί δε στη διάνοιξη αποτελεσματικών αγορών και σε μεγέθυνση του ΑΕΠ σαφώς μικρότερη από την αποσταθεροποίησή από την έλλειψη μεγέθυνσης σε ένα μη ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η προσαρμογή απαιτεί θεσμούς πολιτικές αποφάσεις καθώς αυτές γίνονται επιτακτικότερες όταν το ιδιωτικό κόστος είναι μικρότερο από το ιδιωτικό όφελος που θα προσεγγίζει και το κοινωνικό όφελος. Διαφορετικά το πρόβλημα του δωρεάν επιβάτη θα εμποδίζει τη προσαρμογή αδυνατίζοντας θεσμούς δημιουργώντας αναποτελεσματικά περιουσιακά δικαιώματα(North,2000,σελ.64-71).

Για να είναι ανοιχτοί οι οικονομικοί θεσμοί θα πρέπει να προστατεύουν την λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και τα περιουσιακά δικαιώματα μέσα σε ένα αμερόληπτο δικαστικό σύστημα. Η προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων έχει καταλυτικό ρόλο καθώς αναδεικνύει το αίσθημα του κράτους δικαίου που αποτελεί την διεγκυστίνδα ασφαλείας τόσο για ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας όσο και της παραγωγικότητας. Οι ανοιχτοί οικονομικοί θεσμοί προϋποθέτουν τη διασφάλιση των περιουσιακών δικαιωμάτων και την ύπαρξη οικονομικών ευκαιριών σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας χωρίς διακρίσεις (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.91).

ΑΝΟΙΧΤΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Οι ανοιχτοί οικονομικοί θεσμοί δημιουργούν ανοιχτές αγορές. Η επιλογή και η ισότητα των ευκαιριών αποτελεί τη συνισταμένη εκείνη που οδηγεί στην ευημερία. Η ευημερία όμως έχει ως συνιστώσες την τεχνολογία και την εκπαίδευση. Η βιώσιμη

ανάπτυξη και οικονομική μεγέθυνση συνοδεύεται σχεδόν πάντα από βελτιώσεις που αυξάνουν την παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής. Η καινοτομία απορρέει από τους οικονομικούς θεσμούς προϋποθέτοντας εκπαίδευση. Το κομβικό σημείο της τεχνογνωσίας αποτελεί ασπίδα προστασίας αφενός μεν για να υπάρξει βιώσιμη, διατηρήσιμη ανάπτυξη, αφετέρου δε να αντιμετωπίζονται με επιτυχία οικονομικές κρίσεις. Η εκπαίδευση και οι δεξιότητες του εργατικού δυναμικού παράγουν γνώση και εμπειρία πάνω στις οποίες θεμελιώνεται η πρόοδος. Η ικανότητα των οικονομικών θεσμών να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες των ανοιχτών αγορών, να ενθαρρύνουν τις καινοτομίες, να επενδύουν στο ανθρώπινο δυναμικό, έχει καθοριστική σημασία για την οικονομική μεγέθυνση (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.95).

ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Αντίθετα, οι θεσμοί που αφαιρούν οικονομικούς πόρους από τη κοινωνία προς όφελος κοινωνικών ελίτ η οποίοι διασφαλίζουν την άσκηση πολιτικής εξουσίας δημιουργώντας πρόσοδο τόσο για αυτούς όσο και για τη πολιτική εξουσία αποτελούν κλειστούς θεσμούς. Η πολιτική είναι η διεργασία εκείνη όπου η κοινωνία επιλέγει να δημιουργεί τους κανόνες και τον τρόπο που αυτή θα λειτουργεί. Ωστόσο ομάδες πολιτών έχουν μεγαλύτερη πρόσοδο όταν η κοινωνία λειτουργεί με κλειστούς θεσμούς. Οι πολιτικοί θεσμοί καθορίζουν την ποιότητα της εξουσίας δηλαδή των επιμερισμό της ισχύος της.

Όταν η κατανομή της ισχύος της διαχέεται σε έναν στενό κύκλο και δεν υπάρχουν περιορισμοί στην άσκησή της τότε οι οικονομικοί θεσμοί που επιβάλλονται επιτρέπουν τον παράνομο πλουτισμό και την αύξηση της ισχύος σε βάρος της πλειονότητας της κοινωνίας και το αντίθετο. Επιπλέον, όταν υπάρχουν συγκρούσεις για τους θεσμούς, η έκβασή τους εξαρτάται από τις ομάδες συμφερόντων που επικρατούν υποστηρίζοντας την εκάστοτε πολιτική ή είναι μέλη αυτών.

Κατά συνέπεια, η σαφήνεια των θεσμών και των περιουσιακών δικαιωμάτων εξαρτώνται από τις μεταβολές στις προτιμήσεις των ατόμων καθώς και από τη λειτουργία των πολιτικών διαδικασιών. Αναμφίβολα η πολιτική διαδικασία συμβαδίζει με την ύπαρξη των θεσμών και την λειτουργία της αγοράς, επηρεάζοντας πότε σύμφωνα και πότε αντίρροπα την κατανομή των περιουσιακών δικαιωμάτων μέσω των ομάδων πίεσης που αποζητούν πρόσοδο επιζητώντας ανακατανομή του εισοδήματος και της ευημερίας (Ευαγγελόπουλος, 2000, σελ.115).

Παράλληλα, οι οικονομικές πολιτικές δεν λειτουργούν σε συνθήκες «πολιτικού κενού» καταδεικνύοντας ότι αυτές επηρεάζονται τόσο από τις κοινωνικές αντιδράσεις όσο και από την ισχύ των κοινωνικών ελίτ. Οι αντιδράσεις και των δυο μερών μπορεί να μην έχουν την ίδια στόχευση αλλά παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία ενός προγράμματος οικονομικής πολιτικής. Η οικονομική μεταρρύθμιση κατά βάση θα πρέπει να αλληλοσυμπληρώνεται από ένα μείγμα πολιτικών όπου οι διεργασίες θα πρέπει να εστιάζουν στη δημοσιονομική προσαρμογή και την απορρύθμιση των αγορών εργασίας και αγαθών. Επίσης, η κοινωνική συνοχή και η κοινωνική συναίνεση αποτελούν θεμέλιους λίθους για την επιτυχία των μεταρρυθμίσεων. Είναι πρόδηλο ότι μια στρατηγική μεταρρυθμίσεων θα πρέπει να διέπεται από έντονη επικοινωνιακή στρατηγική καθώς τα οφέλη από τις μεταρρυθμίσεις διαχέονται μακροπρόθεσμα σε όλη τη κοινωνία, ενώ το κόστος μετακυλιέται συνήθως σε μικρές ομάδες πληθυσμού (Λιαργκόβας, 2010, σελ. 25).

Εν κατακλείδι, διαφαίνεται η έντονη συνέργεια μεταξύ των οικονομικών και πολιτικών θεσμών. Η συνέργεια ανάμεσα στους κλειστούς οικονομικούς και πολιτικούς θεσμούς δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο όπου οι τελευταίοι επιτρέπουν στις ελίτ να ελέγχουν την πολιτική εξουσία μέσω της διαφθοράς και της προσοδοθηρίας. Ο έλεγχος και η χρησιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας αποσκοπεί στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που επιφέρει ελάχιστα εμπόδια στις ίδιες, ενώ παράλληλα να εξουδετερώνει αντίπαλες δυνάμεις με αποτέλεσμα η προσοδοθηρία να έχει ως επακόλουθο οι κλειστοί πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί να αλληλοϋποστηρίζονται και να τείνουν να διαιωνίζονται. Επιπλέον, ακόμα και όταν οι υφιστάμενες ελίτ χάνουν την εξουσία τους το σύνηθες είναι η διάδοχη κατάσταση να θέλει να διατηρήσει το status quo καθώς έχουν κίνητρο για προσοδοθηρία (Olson, 1982)

Αντίθετα, οι ανοιχτοί οικονομικοί θεσμοί θεμελιώνονται πάνω σε ανοιχτούς πολιτικούς θεσμούς. Αυτοί διαχέουν την ισχύ σε ένα ευρύ φάσμα της κοινωνίας, θέτοντας παράλληλα περιορισμούς δια μέσω της ασφάλειας δικαίου ώστε, αφενός μεν η ισχύς να μην χρησιμοποιείται αυθαίρετα, προάγοντας την ισονομία στην κατανομή των ευρισκομένων σε σπανιότητα πόρων, αφετέρου δε να ενισχύουν τα θεμέλια των ανοιχτών θεσμών, ώστε να αποτρέπουν το σφετερισμό της εξουσίας και κατά συνέπεια της προσοδοθηρίας.

Σε κάθε περίπτωση οι ανοιχτοί οικονομικοί θεσμοί δεν μπορούν ούτε να υποστηρίξουν ούτε να υποστηριχθούν από κλειστούς πολιτικούς θεσμούς. Είναι πρόδηλο ότι οι ανοιχτοί θεσμοί πρέπει να μετατραπούν σε κλειστούς ώστε να μπορέσουν να προάγουν τα συμφέροντα μια ομάδας ή ομάδων συμφερόντων. Επίσης,

η δυναμική που απορρέει από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους αποσταθεροποιούν τους κλειστούς πολιτικούς θεσμούς προετοιμάζοντας το έδαφος για την ανάδυση των ανοιχτών πολιτικών θεσμών. Άλλωστε, αυτοί αποτελούν την διελκυστίνδα η οποία μετατρέπει τα οφέλη των ελίτ σε οφέλη για την κοινωνία, διότι οι ανοιχτοί θεσμοί επιτρέπουν τον ανταγωνισμό, την τήρηση και εφαρμογή των περιουσιακών δικαιωμάτων μέσα σε ένα πλαίσιο ασφάλειας δικαίου (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.99).

1.2.1 ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ

Η οικονομική πρόοδος δεν συμβαδίζει πάντα με τη συσσώρευση αποθέματος γνώσης. Ως εκ τούτου, η πρόοδος ή η οπισθοδρόμηση των κοινωνιών συνδέονται στενά με την επιτυχία ή αποτυχία της ανθρώπινης οργάνωσης. Το κόστος συναλλαγών είναι ο καταλυτικός παράγοντας επιτυχίας ή αποτυχίας των ανθρωπίνων οργανώσεων διότι εμπειρέχεται σε όλες εκείνες τις μεταβλητές όπως το κράτος, τους θεσμούς, τις σχέσεις ιδιοκτησίας και κρίνει τη λειτουργία, και την αποδοτικότητα της οικονομίας μιας κοινωνίας. Εάν αυτό το κόστος είναι υψηλό οι κοινωνίες οδηγούνται σε αδιέξοδα. Αντίθετα, η απρόσκοπτη λειτουργία των θεσμών, με το χαμηλό κόστος συναλλαγών βοηθούν την οικονομική ανάπτυξη(North, 2000,σελ.18).

Η αλλαγή των θεσμών στην ιστορία συνδέεται άμεσα με το κόστος συναλλαγών. Οι μεταβολές στα περιουσιακά δικαιώματα στις διάφορες κοινωνίες εξηγούνται πρωτίστως αλλά όχι αποκλειστικά, από την αλλαγή του κόστους συναλλαγών, ενώ παράλληλα οι θεσμοί συνδέονται καταλυτικά με τις ενδογενείς μεταβλητές της οικονομικής ανάπτυξης όπως ο πληθυσμός και η τεχνολογία.

Η τεχνολογική έξαρση συντελέστηκε από την ανάπτυξη των νέων σχέσεων ιδιοκτησίας που δημιουργήθηκαν βάσει θεσμών, διότι αυτές δίνουν τα αναγκαία κίνητρα και τις προσδοκίες για την παραγωγή νέου πλούτου και την κατοχύρωση κερδών. Οι κανόνες επιτρεπτής κοινωνικής συμπεριφοράς προκειμένου να υπάρξει ένα πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης των πολιτών διασφαλίζεται με την αποδοχή θεσμών πολιτικών και οικονομικών όπως το Σύνταγμα κάθε Κράτους, οι κανόνες δίκαιου και η οριοθέτηση των περιουσιακών δικαιωμάτων καθώς και της αλυσίδας αξιών που αποτελούν όλους τους κρίκους εκείνους, που δίνουν ως αποτέλεσμα την κοινωνική και οικονομική ευημερία (Γέμτος, 2003, σελ.76).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον North (2000) οι θεσμοί επηρεάζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά με πολλούς τρόπους καθώς λειτουργούν ως συστήματα κινήτρων. Οι θεσμοί όμως είναι δύο ειδών: οι τυπικοί και οι άτυποι θεσμοί. Οι τυπικοί θεσμοί περιλαμβάνουν τους κανόνες δικαίου έτσι όπως αυτοί αποτυπώνονται στο Σύνταγμα, στη νομοθεσία, στις δικαστικές αποφάσεις αλλά και στις κανονιστικές διοικητικές πράξεις. Οι άτυποι θεσμοί περιλαμβάνουν τους κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς (social norms) που υποστηρίζονται από κοινωνικές κυρώσεις κανόνες δεοντολογίας, έθιμα και παραδόσεις.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τον Jhering (στο Χατζής, 2017), δεν υπάρχουν φυσικά δικαιώματα αλλά ζωτικά βιοτικά συμφέροντα και ανάγκες. Όταν αυτά τα συμφέροντα και οι ανάγκες έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους το δίκαιο θα πρέπει να επιλέξει ποια από αυτά θα προστατεύσει. Με την προστασία που θα τους δώσει θα τα μετατρέψει σε δικαιώματα. Τα δικαιώματα είναι ουσιαστικά εννόμως προστατευμένα συμφέροντα. Έτσι τόσο ο Coase όσο και ο Jhering συγκλίνουν στο ότι οι εξωτερικότητες είναι μία σύγκρουση συμφερόντων. Το δίκαιο μπορεί να προστατεύσει οποιοδήποτε από τα συγκρουόμενα συμφέροντα μετατρέποντάς το σε δικαίωμα. Σύμφωνα με τον Jhering όμως θα πρέπει να προστατευθεί εκείνο το συμφέρον, η προστασία του οποίου αυξάνει μακροπρόθεσμα την κοινωνική ευημερία.

Χαρακτηριστικό των τυπικών κοινωνικών διαδράσεων είναι η ταυτόχρονη παρουσία κοινών και συγκρουόμενων συμφερόντων που απεικονίζονται με σαφή τρόπο στο “δίλλημα του φυλακισμένου” της θεωρίας των παίγνιων. Το Συμφέρον είναι η επιτυχής συνεργασία ενώ πολλές φορές οι συναλλασσόμενοι με το ίδιο συμφέρον να μην κάνουν σωστή επιλογή φοβούμενοι εκμετάλλευση της συν εργασιακής τους στάσης. δημιουργώντας διηγηματικά αδιέξοδα τα οποία αντιμετωπίζονται με την εισαγωγή κοινωνικών θεσμών (Γέμτος,2015,σελ 56-57)

Η κεντρική σημασία της συναίνεσης όμως κατά τον Coase για τη λειτουργία του μηχανισμού της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων, οφείλεται στην δημιουργία πλεονάσματος που τα μέρη μπορούν να μοιράσουν μεταξύ τους, με τρόπο αμοιβαία επωφελή, από την εξάλειψη του συναλλακτικού κόστους. Παρά το γεγονός ότι το πλεόνασμα αποτελεί ένα σοβαρό κίνητρο για συμφωνία, δεν την εξασφαλίζει, γιατί υπάρχει μια σειρά εμποδίων που είναι πιθανό να την αποτρέψουν. Το κόστος συναλλαγών μπορεί να είναι ενδογενές να προέρχεται από την ίδια την αγορά, ή να προέρχεται από εξωγενείς παράγοντες δηλαδή από το κράτος (Χατζής, σελ. 4-15)⁸.

⁸ https://www.eap.gr/images/stories/pdf/2012_deo10_dp_series_9.pdf

Το κόστος των συναλλαγών⁹ (transaction cost) όμως δεν επιτρέπει στους πόρους να μετακινηθούν, αποτρέπει έτσι τη δημιουργία πλεονασμάτων και τελικά την αύξηση του πλούτου.

Αναντίρρητα, η ύπαρξη των θεσμών, αλλά και ο άτυπος χαρακτήρας τους μειώνει σημαντικά το κόστος συναλλαγών. Η αποτελεσματική κατανομή των πόρων άρα και των δικαιωμάτων από την αγορά έχει μεγαλύτερη ισχύ από τη θεσμική κατοχύρωση τους από τα θεσμικά όργανα διότι η συναίνεση δημιουργεί μεγαλύτερη αξία. Όμως καθώς μια κοινωνία αποκτά πιο περίπλοκες κοινωνικές σχέσεις, γίνεται ανομοιογενής και η αγορά της αναπτύσσεται ενώ οι τυπικοί θεσμοί γίνονται απαραίτητοι.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, όπως ορίζει και η εθνικολογιστική ταυτότητα η αύξηση του συνολικού και του κατά κεφαλήν προϊόντος θα καθοριστεί από το μέρος του εισοδήματος που αποταμιεύεται ή επενδύεται, αλλά και από τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού. Αν το τμήμα του αποταμιευμένου εισοδήματος προκαλεί αύξηση του προϊόντος και είναι υψηλότερο από τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού, αυτό θα οδηγήσει σε ένα θετικό ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος και το αντίθετο¹⁰ (Θεοχαράκης και Τσερκέζης, 2009, σελ.15).

1.2.2 ΘΕΣΜΟΙ -ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Συνεπώς το φαινόμενο της οικονομικής ανισότητας αφορά την κατανομή του πλούτου και του εισοδήματος μεταξύ κρατών, αλλά και ομάδων πληθυσμού εντός αυτών. Όμως, η ανισότητα παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογα με τον οικονομικό σχεδιασμό που έχει επιβληθεί πολιτικά καθώς και από την ικανότητα των κρατών να δημιουργούν πλούτο ενισχύοντας τις τάσεις συγκέντρωσης αγορών σε κλάδους προκρίνοντας με αυτό τον τρόπο είτε την αναγκαιότητα της εξειδίκευσης είτε της ποικιλομορφίας των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, η παγκοσμιοποίηση, επηρεάζει την ανισότητα διότι η διαφορά του επιπέδου ανάπτυξης αντανακλάται στις αγορές προϊόντος, χρήματος αλλά και εργασίας. Οι αντιλήψεις των πολιτών για την αμοιβή εργασίας διαφέρει αν αυτή εξετάζεται από το πρίσμα ενός εργάτη που προέρχεται από

⁹ Η μεγάλη συνεισφορά του R.H. Coase στην οικονομική θεωρία είναι ο εντοπισμός αυτών των εμποδίων. Σύμφωνα με τον Coase η κάθε συναλλαγή συνεπάγεται και ένα σοβαρό κόστος (χρηματικό και μη). Αυτό το κόστος της συναλλαγής (transaction cost), εάν είναι υψηλό, μπορεί να αποτρέψει τη συμφωνία. Ειδικότερα εάν το κόστος σύναψης της συμφωνίας είναι υψηλότερο από το πλεόνασμα που τα μέρη θα αποκομίσουν από αυτήν, το υψηλό κόστος την καθιστά αδύνατη.

¹⁰

<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON205/Growth%20lecture%20notes%20njt%20lt%202009.pdf>

λιγότερο αναπτυγμένη χώρα δηλαδή από χώρα της Ανατολικής Ευρώπης και ενός εργάτη που προέρχεται από μια αναπτυγμένη χώρα όπως η Γερμανία (Πολύζος, 2011).

Κατά συνέπεια το πολιτικοοικονομικό σύστημα που ακολουθεί ένα κράτος διαμορφώνει και το αντίστοιχο πλέγμα θεσμών που διέπουν την οικονομική δραστηριότητα. Η βασική διαφορά του συστήματος της ελεύθερης αγοράς η οποία διαχρονικά απέδειξε της υπεροχή του μέσω των κοσμογονικών ανακατατάξεων μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ στις αρχές της δεκαετίας του 1990 έγκειται στο γεγονός ότι η οργάνωσή της χρησιμοποιεί το ίδιο συμφέρον ως εργαλείο αποτελεσματικής κοινωνικής ευημερίας. Το σύστημα τιμών καθορίζει τις συνεργασίες τόσο των καταναλωτών, όσο και των παραγωγών, αλλά και ένα σύνολο από κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες που έχουν ως θεμέλιο τους θεσμούς (Ευαγγελόπουλος, 2000).

Επομένως έννοιες όπως το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, η παραγωγικότητα της οικονομίας¹¹ που εκφράζει την αποδοτικότερη χρήση των εισροών για την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, η παραγωγική διάρθρωση δηλαδή οι εξειδικεύσεις σε ανερχομένους κλάδους της οικονομίας ή ποιοι τομείς της οικονομίας, έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και αποτελούν εκείνα τα δυναμικά στοιχεία που καταδεικνύουν την αποτίμηση θεωριών για την ανάπτυξη.

1.2.3 ΘΕΣΜΟΙ -ΠΡΟΣΟΔΟΘΗΡΙΑ -ΔΙΑΦΘΟΡΑ

Αποτελεί γεγονός ότι η ανταγωνιστικότητα και η παραγωγικότητα αποτελούν την διάθλαση της οικονομίας μέσω της αγοραστικής δύναμης στα μέλη μιας κοινωνίας. Τα μέλη μιας κοινωνίας επιδιώκουν την επίτευξη των ατομικών τους συμφερόντων μετέχοντας σε ομάδες. Οι ομάδες αυτές ενσωματώνουν κοινές επιδιώξεις με σκοπό την απόκτηση πλούτου σε χρηματικές μονάδες. Οι πιέσεις για την μεγιστοποίηση των επιδιώξεων όταν αποδίδουν, δημιουργούν νέους πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς αλλά και εκ νέου πιέσεις για ευνοϊκότερες συνθήκες ώστε να εξυπηρετούνται τα επιμέρους συμφέροντα. Ως εκ τούτου, δημιουργείται ένα είδος παιγνίου που το αποτελούν οι ψηφοφόροι –εντολείς, δηλαδή οι ομάδες επιμέρους συμφερόντων και οι

¹¹ Ο όρος παραγωγικότητα εκφράζει τη σχέση μεταξύ του παραγομένου προϊόντος ενός παραγωγικού συστήματος και των εισροών που έχουν χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία. Αυτή μπορεί να καθοριστεί με μια σειρά από επιμέρους δείκτες όπως ο δείκτης ολικής παραγωγικότητας που συσχετίζει το αποτέλεσμα με το σύνολο των χρησιμοποιούμενων πόρων ή άλλοι δείκτες που συσχετίζουν το αποτέλεσμα με μια μόνο εισροή όπως η παραγωγικότητα της εργασίας και η παραγωγικότητα του κεφαλαίου.

πολιτικοί εντολοδόχοι οι οποίοι μέσω των κομμάτων νομοθετούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται, με τη διαμεσολάβηση της γραφειοκρατίας η οποία τεκμαίρεται στο πρόσωπο της Διοίκησης του κράτους (Λάβδας, 2007).

Επομένως, οι πολιτικοί όταν κυβερνούν προσπαθούν να ικανοποιήσουν ετερόκλητα αιτήματα με στόχο να επανεκλέγονται εφαρμόζοντας οπορτουνιστική ή ιδεολογική–κομματική δημόσια πολιτική. Οπορτουνιστική είναι μια κυβέρνηση που εκμεταλλεύεται την «μυωπία» των ψηφοφόρων όταν αυτοί είναι είτε απληροφόρητοι είτε εσκεμμένα αδαείς, χρησιμοποιώντας την πρόσοδο είτε στη χειρότερη μορφή της τη διαφθορά ώστε να επηρεάζεται το εκλογικό αποτέλεσμα, ενισχύοντας παράλληλα την ενδυνάμωση κοινωνικών ομάδων που δημιουργούνται από την ανάγκη για πρόσοδο (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ. 43).

Ωστόσο, η λήψη μιας κυβερνητικής απόφασης που εξυπηρετεί τα συμφέροντα μιας ομάδας δεν συνιστά αναγκαστικά διαφθορά καθώς μπορεί να είναι και μια νόμιμη διαδικασία. Αντίθετα η πώληση κρατικών ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων όπως αυτών που περιορίζουν την ανταγωνιστικότητα των αγορών με αποτέλεσμα ο κανόνας δίκαιου να παρακάμπτεται για προσωπικό συμφέρον, αποτελεί διαφθορά. Η διαφθορά μπορεί να ορισθεί ως η πιθανότητα ενός ατόμου να συλληφθεί από κάποια αρχή ενός δεδομένου θεσμικού περιβάλλοντος. Η διαφθορά διέπεται από τη μυστικότητα κάτι που τη διακρίνει από τη προσοδοθηρία. Η μυστικότητα αυτή λογίζεται ως μέρος του κόστους συναλλαγών. Κατά συνέπεια, η διαφθορά αποτελεί μια αρνητική εξωτερικότητα η οποία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ώστε να επέρχεται ισορροπία σε μια ευνοούμενη πολιτεία. Επομένως θα πρέπει το οριακό κοινωνικό κόστος να είναι ίσο με το οριακό κοινωνικό όφελος ώστε μια κοινωνία να αναπτύσσεται αρμονικά δηλαδή να έχουμε αποτελεσματικότητα κατά Pareto (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ. 43).

Τέλος, πλουραλιστικοί είναι οι πολιτικοί θεσμοί που κατανέμουν την ισχύ σε ένα ευρύ φάσμα της κοινωνίας. Ωστόσο οι πολιτικοί θεσμοί θα πρέπει να αποτελούν τα συστατικά εκείνα που διαμορφώνουν κρατική οντότητα που εκπληρώνει τις βασικές αρχές δικαίου, ασκώντας το δικαίωμα της έννομης βίας. Η έλλειψη ισχυρής κρατικής οντότητας έχει ως συνέπεια η κοινωνία αργά ή γρήγορα να βυθίζεται στο χάος αναδεικνύοντας την αδυναμία της πολιτικής που παρεμβαίνει. Η αδυναμία αυτή δεν απαντά στην εξέλιξη μιας δημιουργικής καταστροφής κατά τον Schumpeter, αλλά στην ενδυνάμωση και στη μη αποτροπή κλειστών οικονομικών θεσμών που εύλογα παράγουν αμφίδρομο κλειστούς πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.97).

1.3 ΚΡΙΣΙΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

Επιπρόσθετα μείζονα γεγονότα μπορούν να διαταράσσουν την οικονομική και πολιτική ισορροπία μιας κοινωνίας. Κάθε κρίσιμη καμπή προϊδεάζει την αναγκαιότητα κρίσιμων αποφάσεων είτε για το τέλος ενός φαύλου κύκλου κλειστών θεσμών επιτρέποντας την ανάδειξη θεσμών με ανοιχτό χαρακτήρα είτε να προωθήσουν αποφάσεις για ανάδυσση κλειστών θεσμών. Η οικονομική μεγέθυνση και ευημερία όμως συνδέεται με τους ανοιχτούς οικονομικούς και πολιτικούς θεσμούς, αλλά κυρίως με την ενδυνάμωση ισχυρών συνασπισμών κοινωνικών δυνάμεων οι οποίες περιορίζουν τον σφετερισμό της εκτελεστικής εξουσίας, ενώ οι κλειστοί θεσμοί οδηγούν σε στασιμότητα, προσοδοθηρία των κοινωνικών ελίτ και σε φτωχοποίηση (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.118).

Οι κρίσιμες καμπές είναι σημαντικές διότι μπορούν να μετατραπούν σε ανυπερβλήτα εμπόδια καθώς δημιουργούν συνέργειες μεταξύ των κλειστών θεσμών ισχυροποιώντας την αέναη τροχιά της προσόδου των κοινωνικών ελίτ. Αυτές αντιτάσσονται πιο αποτελεσματικά σε μείζονες αλλαγές. Τα μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης εξαρτώνται από την ανάδραση ανάμεσα στις παραπάνω καμπές και τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Οι υφιστάμενοι πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί είναι προϊόν μιας μακροχρόνιας διαδικασίας θεσμικών αλλαγών που απορρέουν από την αντίδραση των κοινωνικών και πολιτικών δρώντων σε αυτές, καθορίζοντας την ισορροπία ισχύος και το πολιτικά εφικτό ανάλογα με την χρονική συγκυρία (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.127).

Η οικονομία και η πολιτική βούληση συνυφαίνονται και κατά συνέπεια η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα από τις οποίες θα πρέπει να διακατέχονται. Έννοιες και οπτικές με βάση της οικονομικές αρχές της αποτελεσματικότητας, και της αποδοτικότητας θα πρέπει να εφαρμόζονται στη σφαίρα της πολιτικής, ενώ αντίστοιχα η πολιτική ανάλυση της κατανομής ισχύος μπορεί να εφαρμοστεί στη σφαίρα της οικονομίας και των σχέσεων πολιτικής και αγορών. Άλλωστε, η κοινωνικοοικονομική πρόοδος είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των οικονομικών συντελεστών και των θεσμικών ρυθμίσεων (Καζακος, 2010, σελ.1).

Η αλληλεπίδραση αυτή διευκολύνει τη παραγωγή πλούτου, ενώ οι θεσμοί περιορίζουν και ελέγχουν τις δυνάμεις εκείνες, όπως το εγωιστικό ατομικό συμφέρον το οποίο καταστρέφει την κοινωνική συνοχή αλλά και την οικονομία. Η πρόοδος μιας κοινωνίας δεν ερμηνεύεται κατά τον North αποκλειστικά με οικονομικούς όρους όταν

δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι κοινωνικοί -πολιτικοί θεσμοί που θα ενεργοποιήσουν το απόθεμα κεφαλαίου και την τεχνολογία εξοικονομώντας παράλληλα κόστη συναλλαγών. Η αναγκαιότητα των θεσμών που περιορίζουν αλλά και καθορίζουν το πλαίσιο των ατομικών επιλογών αποτελεί δε κύρια ενασχόληση του κράτους διότι αυτό τελικά είναι υπεύθυνο για την αποτελεσματικότητά του προκαλώντας με την λειτουργία του μεγέθυνση, ή στασιμότητα, ή οικονομική κάμψη (North,2000, σελ 45).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Οι πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί αποτελούν επιλογή της κοινωνίας και συνυφασμένοι με την λειτουργία του κράτους και την οικονομική ευημερία. Εάν είναι ανοιχτοί ενθαρρύνουν την δημιουργία κίνητρων ώστε να επιτυγχάνεται η οικονομική μεγέθυνση, ενώ αν είναι κλειστοί την εμποδίζουν. Οι οικονομικοί θεσμοί όμως ενδέχεται μέσα αυτό το πλαίσιο να μην αναδιανέμουν το προϊόν τους και να επιμερίζουν την ισχύ που απορρέει από τη λειτουργία τους με τον πιο αποδοτικό τρόπο δημιουργώντας διαμάχες και συγκρούσεις. Διαφορετικοί θεσμοί έχουν διαφορετικά οικονομικά αποτελέσματα στο ΑΕΠ κάθε χώρας με αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι σχέσεις των δρώντων ως προς την αναδιανομή του πλούτου και την οικονομική μεγέθυνση έχοντας ως αποτέλεσμα να υπάρχουν νικητές και ηττημένοι. Η εναντίωση στην οικονομική μεγέθυνση και οι τεχνολογικές αλλαγές συνοδεύονται από το φαινόμενο της «δημιουργικής καταστροφής» κατά τον Schumpeter. Είναι αυτό το φαινόμενο που είναι η γενεσιουργός αίτια αντίστασης σε κάθε τι νέο και πιο ειδικά στους ανοιχτούς πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς (Acemoglu και Robinson,2013, σελ.101).

Επομένως, διαφαίνεται ο καταλυτικός ρόλος του κράτους. Ο θεσμός αποτελεί την συνισταμένη που διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας. Η προστασία και οριοθέτηση των περιουσιακών δικαιωμάτων, η διασφάλιση της τάξης καθώς και ο συντονισμός των δράσεων προκειμένου να στηριχθεί η έννομη τάξη ώστε να αναπτυχθεί ένα δίκτυο κοινωνικής ασφάλειας υπηρεσιών που από το μέγεθος του το κράτος είναι σε θέση να καλλιεργήσει, αποτυπώνει την άρρηκτη σχέση που έχουν οι κοινωνικοί και οικονομικοί θεσμοί με το ίδιο το κράτος. Το κράτος αποτελεί έναν μηχανισμό λήψης αποφάσεων διαχείρισης των κοινωνικών θεσμών που λύνουν προβλήματα διηγηματικών αδιέξοδων αυξάνοντας την ευημερία. Οι προϋποθέσεις και

οι δυνατότητες των ατομικών αποφάσεων των εκλογέων συνδέονται όμως με τον ρόλο και τη στάση των κομμάτων. Κατά συνέπεια, η κομματική επιρροή στις κυβερνητικές αποφάσεις είναι καταλυτική ενώ συνοδεύονται από παρεμβολές των ομάδων. Ωστόσο η κρατική δραστηριότητα θα πρέπει να είναι αρωγός για την διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης, της εφαρμογής των περιουσιακών δικαιωμάτων και της διασφάλισης των ανταγωνιστικών αγορών αναπτύσσοντας συνάμα τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου (Γέμτος, 2015).

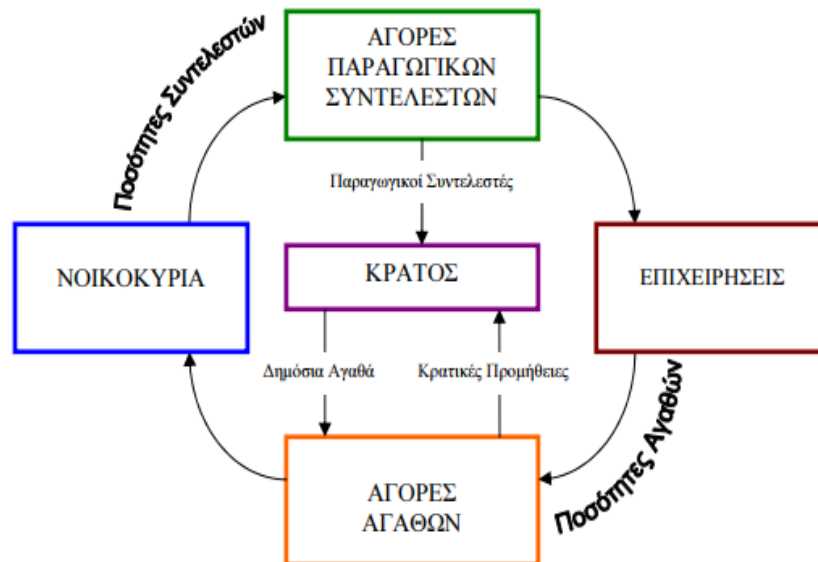
Συνεπώς, η οικονομική μεγέθυνση αναπτύσσεται ως μια εκτεταμένη δημιουργική καταστροφή μόνο όταν δεν εμποδίζεται από ομάδες που χάνουν «οφίτσια» τόσο στο πεδίο της οικονομίας όσο και στο πεδίο της πολιτικής, φοβούμενοι ότι αλλοιώνεται ο ρόλος τους και η ισχύ τους. Κατά συνέπεια οι συγκρούσεις είναι αναμενόμενες τόσο για τους πόρους, τα εισοδήματα όσο και για την ισχύ. Όταν υφίσταται μια σύγκρουση είναι πρόδηλο ότι δεν μπορούν να ικανοποιηθούν όλες οι επιθυμίες των εμπλεκόμενων μερών. Η επικράτηση των κοινωνικών ομάδων που εκφράζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους καθορίζει την οικονομική πορεία των κρατών διαμορφώνοντας ανάλογα την κατάσταση στην οποία θα περιέλθει η οικονομία (Λιαργκόβας, 2010).

Εντούτοις, ακόμα και αν οι οικονομικοί θεσμοί είναι κλειστοί η οικονομική μεγέθυνση είναι εφικτή όταν οι ελίτ διοχετεύουν πόρους σε εξαιρετικά παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες ελέγχονται από τις ίδιες. όπως αυτό διαφαίνεται από την οικονομική μεγέθυνση και εκβιομηχάνιση της Σοβιετικής Ένωσης μέχρι και το 1970. Το πρόβλημα ανακύπτει όταν παρουσιάζεται η ανάγκη για δυναμική μετάβαση σε νέες οικονομικές δραστηριότητες. Η ανάγκη αυτή δημιουργεί στασιμότητα στην οικονομία αλλά και απειλή για την προσοδοθρία σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.101).

Η μη μετάβαση σε ανοιχτούς θεσμούς έχει ως αποτέλεσμα η οικονομία να παγιδεύεται όπως στην Σοβιετική Ένωση τη δεκαετία του 1980, και να καταρρέει την δεκαετία 1990. Εναλλακτικά, ενδέχεται οι ιστορικές συγκυρίες να βοηθούν στη συντήρηση ενός συστήματος όπου ένα κλειστό πολιτικό καθεστώς να κληρονομεί ανοιχτούς θεσμούς και να μην εμποδίζει τη λειτουργία τους. Όμως είναι πρόδηλο ότι η ανάπτυξη της οικονομίας συνιστά ουσιαστικό και κάρριο παράγοντα για μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό πεδίο οδηγώντας μακροπρόθεσμα σε αλλαγές στους πολιτικούς θεσμούς που αξιολογικά θα πρέπει να υπηρετούν το δημόσιο συμφέρον (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.101).

2.1 ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΟΣ ΚΡΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ρόλος του κράτους στο οικονομικό κύκλωμα είναι καταλυτικός διότι η δράση του συντελεί στην ομαλή λειτουργία της αγοράς. Άλλωστε το κράτος οφείλει να παρεμβαίνει αμβλύνοντας τις ατέλειες των αγορών, θέτοντας παράλληλα κανόνες για τη λειτουργία τους. Εντούτοις, στην Ελλάδα, από τα χρόνια της μεταπολίτευσης παρατηρήθηκε μια αυξητική τάση του κράτους –επιχειρηματία, όπου οι διοικούντες τις κρατικές επιχειρήσεις διοικούσαν όχι με τα κριτήρια της οικονομικότητας, αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας αλλά με πολιτικά κριτήρια επιδιώκοντας την προσοδοθηρία σε όλες τις εκφάνσεις της.

Πηγή :Κυρίκος. Δ, 2015, Μακροοικονομική Ανάλυση και Πολιτική.¹²

Αναμφίβολα, λάθη πολιτικής με την μορφή κακών εκτιμήσεων της κατάστασης και των αναβολών αποφάσεων υπήρξαν και θα υπάρχουν. Ωστόσο, τα επαναλαμβανόμενα λάθη οδηγούν κατά τεκμήριο σε συστημικές αιτίες αποκαλύπτοντας προβλήματα του πολιτικού συστήματος αλλά και συμπεριφορών και αξιών της ίδιας της κοινωνίας. Προς επίρρωση του γεγονότος αυτού επισημαίνεται η δυσκολία αντιμετώπισης της κρίσης χρέους που ενέτεινε τα προβλήματα του Ελληνικού κράτους. Παράλληλα, η φύση της πολιτικής διαδικασίας και οι ορθολογικές συμπεριφορές που κατά τεκμήριο θα πρέπει να την διέπουν διαπνέονται από υπολογισμούς βραχυχρονίων υπολογισμών εκλογικών κερδών, υποβαθμίζοντας την μακροχρόνια επίπτωσή τους.

¹² https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/1560/1/00_master%20document-KOY.pdf

Οι ασθενείς τυπικοί θεσμοί συναρτώνται με το πελατειακό σύστημα και τη διάχυτη δυσπιστία της αγοράς και του ανταγωνισμού. Η αρνητική προδιάθεση έναντι της αγοράς είναι μια τάση υποτίμησης του οικονομικού οφέλους της αγοράς προκρίνοντας μια εχθρότητα έναντι της επιχειρηματικότητας και του ανταγωνισμού που αποτελούν καταλυτικής σημασίας εργαλεία διατηρήσιμης ανάπτυξης μιας χώρας.

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία εξηγείται η μεταρρυθμιστική απραξία απέναντι στην ατυπία και την ανομία, με χρήση του νόμου της «σιδερένιας οικονομικής ολιγαρχίας» (Acemoglu και Robinson, 2013, σελ.101). Ως εκ τούτου, παρατηρείται ότι ανεξαρτητών των εναλλαγών των πολιτικών ελίτ στη εξουσία, τα ήδη διαμορφωμένα κίνητρα στην οικονομία, στους υπάρχοντες θεσμούς και στο πολιτικό σύστημα, ωθούν σε σταθεροποίηση του status quo στο ίδιο σημείο ισορροπίας. Όταν η κοινωνία δεν γεννά παραγωγικές δραστηριότητες η οικονομία ως σύνολο παραμένει στάσιμη. Οι κραταιές ομάδες συσπειρώνονται λειτουργώντας παρασιτικά ενάντια στο κράτος και μεταξύ τους, ενώ όλοι μαζί καταγγέλλουν το πολιτικό σύστημα για ανικανότητα και αναποτελεσματικότητα αντιμετώπισης της αυξανόμενης πλέον διαφθοράς που αποτελούν μέρος της (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.65).

Η μη υιοθέτηση ενός πλαισίου θεσμοθετημένων κανόνων αυξάνει την αβεβαιότητα σε μια κοινωνία. Το αυξημένο επίπεδο αβεβαιότητας είναι μια διεργασία την οποία αποστρέφεται μια κοινωνία κατά τεκμήριο τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Η παράκαμψη των κανόνων αποτελεί μια γενικευμένη κατάσταση στην Ελλάδα αφορά δε όλες τις συναλλαγές είτε μεταξύ ιδιωτών είτε ακόμα μεταξύ των ιδιωτών και της διοίκησης του κράτους. Ταυτόχρονα, όταν η αδυναμία των θεσμών είναι έκδηλη, η άσκηση εξουσίας λειτουργεί ώστε η ανομία να έχει γενικευμένη μορφή, λειτουργώντας ως συνεργός στη διαφθορά (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.75).

Ωστόσο η διαφθορά σύμφωνα με τις κατά καιρούς έρευνες (Treisman, 2000, Mauro,1998, Fan et al,2009) σχετίζεται αρνητικά με μια σειρά κρίσιμων μεταβλητών για την λειτουργία μιας οικονομίας και κατά συνέπεια και της ίδιας της κοινωνίας. Η αρνητική συσχέτιση της διαφθοράς τόσο με το εθνικό εισόδημα, τις πολύπλοκες κυβερνητικές δομές και την ανεξαρτησία του τύπου αντιδιαστέλλεται με τη θετική συσχέτιση, με την πολιτική σταθερότητα, τον πληθωρισμό, και τα επιτόκια. Ο όγκος των νομοθετικών ρυθμίσεων σχετίζεται αρνητικά με τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου όπως,

η εμπιστοσύνη στις επιχειρήσεις ή στους πολιτικούς θεσμούς (Κοτταρίδη & Γιακούλας, 2013, Ερευνητικό κείμενο Ν.5)¹³.

Όταν η επιχειρηματικότητα είναι ένα κλειστός θεσμός τότε είναι αναμενόμενο ότι οι πολίτες δεν επενδύουν σε ένα κλειστό εχθρικό περιβάλλον που δεν θα τους αποδώσει, ενώ και οι ίδιοι πλέον είναι πρόθυμοι να ενσκήψουν σε ένα παίγνιο προσοδοθηρίας και διαφθοράς. Επιπλέον, τα μέλη της κοινωνίας ζητούν περισσότερη διαφάνεια και παρουσία του κράτους. Σε ένα περιβάλλον διαδεδομένης διαφθοράς οι πολίτες γίνονται περισσότερο καχύποπτοι απέναντι στην οικονομία της αγοράς παραβλέποντας ότι η αύξηση των αυστηρότερων ρυθμίσεων συμβάλλει στην διάδοση της (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.75).

Περαιτέρω, οι Alesina και Angeletos(2005) συσχετίζουν την παραγωγή πλούτου ή την αναδιανομή του, με μια δυσπιστία της κοινωνίας θεωρώντας ότι η απόκτηση πλούτου βασίζεται σε πλεονεκτήματα που αποκτήθηκαν με άδικο τρόπο. Συμπεραίνουν δε ότι η ζήτηση για περισσότερο ρυθμιστικό κράτος αποδίδεται στην ύπαρξη αυτής της δυσπιστίας αλλά και της ανομίας όταν αυτές είναι έκδηλες. Κατά συνέπεια η σχέση εμπιστοσύνης και του βαθμού ρύθμισης που αποφέρουν οι κλειστοί πλέον θεσμοί είναι συνεχώς αλληλοτροφοδοτούμενη. Ειδικότερα, για την ελληνική περίπτωση, όπως αναφέρουν οι Djankov et al.(2003), διαφαίνεται το παράδοξο η δυσπιστία και η διαφθορά να είναι διάχυτες και να αποδίδονται στη λειτουργία της αγοράς. Οι πολίτες προσδοκούν μεγαλύτερες ρυθμίσεις ώστε να περιοριστούν οι αστοχίες ενώ αυτές προκαλούν την αδικία, ενισχύοντας αυτή τη λανθάνουσα θέση, και τις προσοδοθηριακές ομάδες.

¹³ http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2013/06/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF_5_%CE%9A%CE%BF%CF%84%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B7_%CE%93%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B1%CF%821.pdf

2.2. Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

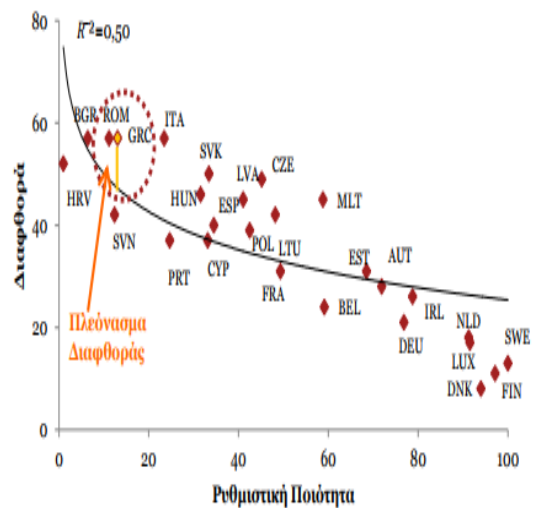
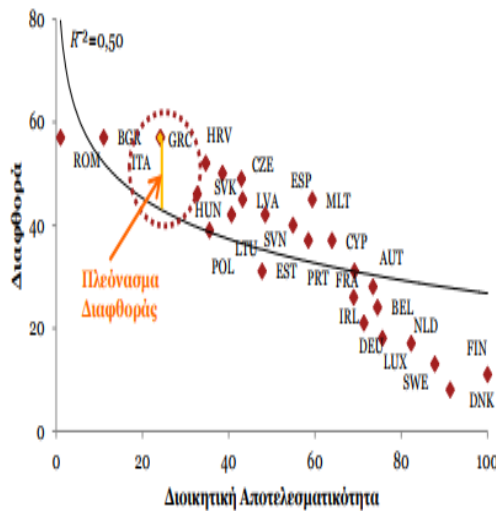
Η Ελληνική οικονομία αποτελείται κατά κύριο λόγο από κλειστές επαγγελματικές δομές όπου σε αυτές κυριαρχεί η προσωπική ευδαιμονία. Κατά συνέπεια επιχορηγήσεις ή ευνοϊκές ρυθμίσεις αποτελούν την πρόσοδο κατά το δοκούν σε επιμέρους κοινωνικούς δρώντες. Η πρόσοδος αυτή δημιουργείται από την κλειστότητα των επιμέρους αγορών της οικονομίας αναγκάζοντας τους πολίτες να λειτουργούν σε οικονομικά στεγανά. Κατά συνέπεια η σχέση διαφθοράς και ποιότητας διακυβέρνησης αποτελεί μια μεταβλητή η οποία μπορεί να αποδώσει αποτελέσματα για την στόχευση διαθρωτικών μέτρων. Ο σχεδιασμός μέτρων αντιμετώπισης της διαφθοράς αφενός μεν προϋποθέτει την περιγραφή μιας πολύπλοκης κοινωνίας αφετέρου δε η συνέργεια της να είναι τέτοια ώστε να δεχτεί μεταρρυθμίσεις που απομακρύνουν ασάφειες και πολυδαίδαλες διεργασίες για την επιχειρηματικότητα τον ανταγωνισμό (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.120).

Μια οποιαδήποτε κρίση έχει αντίκτυπο στη λειτουργία του πολιτικού συστήματος κυρίως διότι φανερώνει την ποιότητα των νόμων και των εν γένει κανονιστικών ρυθμίσεων που το διέπουν. Είναι προφανές ότι μέσω της νομοθεσίας τίθενται οι κανόνες στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα προσδιορίζοντας το σύστημα διακυβέρνησης στη χώρα επηρεάζοντας την πολιτική κουλτούρα και τις νοοτροπίες. Οι νόμοι προσδιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο ασκείται η δημόσια εξουσία. Η στροφή προς την ποιότητα σε ποικίλους τομείς της κοινωνικής ζωής συνιστά την κυρίαρχη πρόκληση της διακυβέρνησης η οποία εξαρτάται από τις ρυθμίσεις που η ίδια η εκτελεστική εξουσία συνειδητά εφαρμόζει (Κοντιάδης & Ανθόπουλος, 2008, σελ.144).

Η πολυνομία και η κακονομία που διέπει την Ελληνική πολιτεία αποτυπώνεται στην πληθώρα ρυθμιστικών κείμενων, χωρίς κωδικοποίηση, η οποία οδηγεί σε ένα δαιδαλώδες οικοδόμημα που είναι επιρρεπές στη μη τήρηση και καταστρατήγηση θεσμικών υποχρεώσεων. Η πολυνομία και η κακονομία γεννούν γραφειοκρατία η οποία βέβαια μπορεί να υπάρξει και χωρίς τα προβλήματα που αυτές δημιουργούν. Οι αντιφάσεις των νόμων μεταξύ τους, οι πολύπλοκες διατυπώσεις, τα κενά δικαίου αποτελούν συμπτώματα της κακονομίας που οδηγούν με τη σειρά τους στον νομοπληθωρισμό. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία επιπρόσθετων διοικητικών βαρών. Τα βάρη αυτά αποτελούν μέρος του συναλλακτικού κόστους ανάμεσα στις σχέσεις πολίτη-διοίκησης επιβαρύνοντας τον πολίτη.

Η πολυνομία και η κακονομία είναι μέρη ενός μεγάλου ψηφιδωτού κακών επιλογών, που συνδέονται με την ανυπαρξία στρατηγικής. Η κωδικοποίηση της

νομοθεσίας καθώς και οι μη μεταβολές των νόμων κατά το δοκούν, αποτελεί στρατηγικής σημασίας κινήσεις στην αντιμετώπιση της κρίσης. Το γεγονός της μη αυστηρής εφαρμογής των νόμων και των κανονιστικών ρυθμίσεων αποτέλεσε έναν καθοριστικό παράγοντα ανομίας, ο οποίος συνδυάστηκε με την μη ταχεία απόδοση της δικαιοσύνης ενισχύοντας τους κλειστούς θεσμούς και κατά συνέπεια την οικονομική δυσπραγία αλλά και προσοδοθηρία (Σωτηρόπουλος και Χριστόπουλος, 2017, σελ 23).

- Η Ελλάδα εμφανίζει ένα «πλεόνασμα» διαφθοράς σε σχέση με την αποτελεσματικότητα του κράτους και το επίπεδο ρύθμισης των αγορών που υπάρχει

$\ln(\Delta) = C + Q_1 \ln(A) + Q_2 \ln(P)$			
	Συντελεστές	t Stat	Προσαρμοσμένο R ²
Σταθερά	5,18	15,21	0,50
ln (A) : Αποτελεσματικότητα	-0,21	-2,05	
ln (P) : Ρυθμιστική ποιότητα	-0,26	-2,98	

Πηγές: Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Διαφάνεια, Ανάλυση ΡwC

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Διαφάνεια, ΡwC, 2015

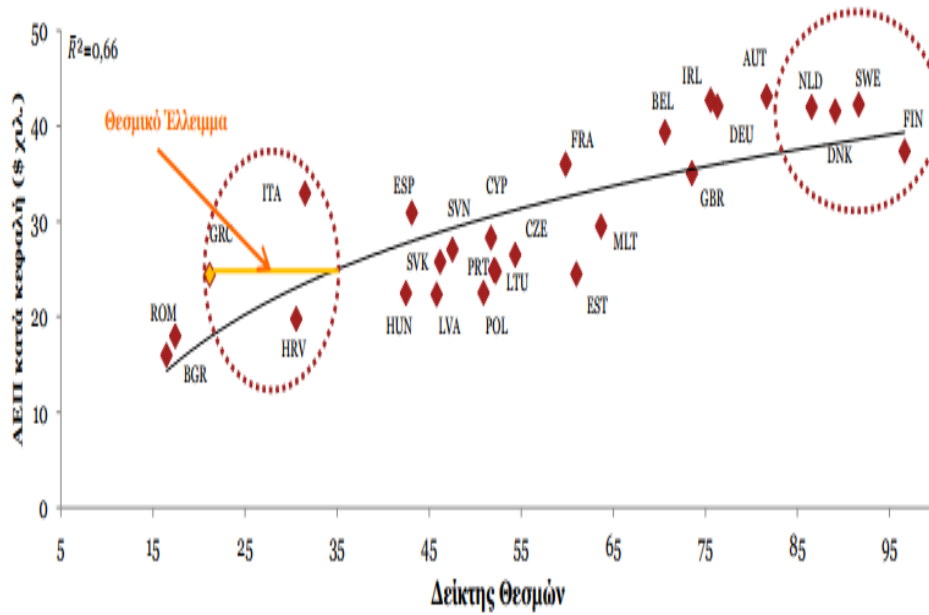
Ειδικότερα, η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης αποτυπώνει τις αντιλήψεις για την ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών και τον βαθμό ανεξαρτησίας της από τις πολιτικές πιέσεις. Στην Ελλάδα παρουσιάζεται έκδηλα το φαινόμενο της συνεχούς μεταβολής της πολιτικής οργάνωσης με τη θέσπιση νέων δομών, που υπονομεύουν τις ήδη υπάρχουσες μειώνοντας την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών. Η επιχειρησιακή πολυδιάσπαση έχει δημιουργήσει πλήρη αδυναμία

σχεδιασμού στρατηγικής ορθότητας σε μια λογική κατανομή αρμοδιοτήτων τόσο σε νομικό πεδίο όσο και σε οργανωτικό. Κατά συνέπεια, το μέσο μέγεθος των οργανικών μονάδων είναι εξαιρετικά χαμηλό και μειώνει την αποτελεσματικότητα της διοίκησης λόγω απώλειας εστίασης, και ταχύτητας λήψης αποφάσεων.¹⁴

Επιπλέον, η συσσωρευμένη γνώση διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ, και η Παγκόσμια Τράπεζα καταδεικνύουν ότι μέτρα που μειώνουν την πολυπλοκότητα των διαδικασιών, αποσαφηνίζουν τους κανόνες ανταγωνισμού και περιουσιακών δικαιωμάτων, οδηγώντας όχι μόνο σε μείωση της διαφθοράς αλλά και σε βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, διότι αυξάνεται η ασφάλεια δίκαιου και οι άμεσες ξένες επενδύσεις που αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό υγιούς ανάπτυξης. Ο εξοβελισμός της πολυνομίας και της κακονομίας συμβάλλει στην ανάπτυξη καθώς οι πολίτες που θέλουν να συναλλαγούν αισθάνονται ασφαλείς, όταν δεν έχουν να αντιμετωπίσουν έναν κυκεώνα πολλών και κακών ρυθμίσεων, ενώ όσοι έχουν επιφορτισθεί εκ του νόμου μπορούν να το κάνουν πιο αποτελεσματικά.

Επιπρόσθετα, η λήψη μέτρων για την διαφθορά επηρεάζει την παραγωγή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών όπου διαφαίνεται από έρευνες μια αρνητική συσχέτιση ανάμεσά της και στην ποιότητα που θα πρέπει να περιβάλλει αυτές τις υπηρεσίες. Στα συμπεράσματα που απορρέουν από την Διεθνή Διαφάνεια την Παγκόσμια Τράπεζα, και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας εφαρμόζοντας τον δείκτη ποιότητας διακυβέρνησης στις έρευνες τους, αναδεικνύεται το ότι σε χώρες με χαμηλή συχνότητα καταφυγής σε δωροδοκία -διαφθορά, οι κρατικές δαπάνες είναι υψηλότερες σε σχέση με χώρες οι οποίες εμφανίζουν μεγαλύτερη συχνότητα καταφυγής στο φαινόμενο, ενώ παρουσιάζεται και το γεγονός ότι οι ιδιωτικές δαπάνες υγείας είναι ελάχιστες (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.121).

¹⁴ <https://www.pwc.com/gr/en/publications/assets/enisxisi-thesmon-anaptixi.pdf>

- Η Ελλάδα υπολείπεται σε ποιότητα θεσμών σε σχέση με το επίπεδο ευημερίας που έχει επιτύχει

ln(ΑΕΠ κατά κεφαλή) = C + Q ln (Δείκτης Θεσμών)			
	Συντελεστής	t Stat	Προσαρμοσμένο R ²
Σταθερά	8,70	39,13	0,66
ln (Δείκτης Θεσμών)	0,41	7,20	

PwC

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Διαφάνεια, Ανάλυση PwC

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Διαφάνεια, PwC, 2015

Η σημασία του γεγονότος αυτού έγκειται στο ότι πόροι που θα μπορούσαν να στηρίζουν την αποταμίευση των πολιτών αντισταθμίζουν ιδιωτικές δαπάνες (μεγάλο συναλλακτικό κόστος) μειώνοντας το διαθέσιμο εισόδημα στη χώρα μας. Κατ' επέκταση διαφαίνεται ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης παραμέτρων του κοινωνικού κράτους οι οποίες επηρεάζουν την κοινή γνώμη σε σχέση με τα επίπεδα διαφθοράς και οδηγούν στην αναγκαιότητα μιας στρατηγικής ενδεδειγμένων μεταρρυθμίσεων στη χώρα. Ωστόσο, η λήψη μέτρων έχει κόστος όπως έχει κόστος η συγκρότηση δομών και θεσμών που επιτάσσουν την ασφάλεια δίκαιου. Όμως αυτό το κόστος είναι πολλές φορές απαγορευτικό ειδικά όταν αυτό προσκρούει στην αμφίδρομη σχέση πολιτικών κομμάτων και ομάδων πολιτών με ανατροφοδότηση των προσόδων μεταξύ τους. Εν κατακλείδι, η προσοδοθηρία και η διαφθορά είναι οι γέφυρες που ενώνουν τους στρεβλούς οικονομικούς θεσμούς με τους πολιτικούς θεσμούς (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.127).

2.3 ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ PARETO

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, μια οικονομία είναι αποτελεσματική όταν χρησιμοποιεί του πόρους παράγοντας την μέγιστη δυνατή ποσότητα προϊόντος κάτω από δεδομένη ποσότητά τους με δεδομένη τεχνολογία. Η οικονομική αποτελεσματικότητα είναι ο σημαντικότερος παράγοντας αύξησης του ΑΕΠ όπου αυτή συνδέεται άμεσα με τη αύξηση της κατανάλωσης, της διαθεσιμότητα των αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και της αύξησης του εισοδήματος και της αγοραστικής δύναμης. Το σύστημα τιμών παίζει τον σημαντικό ρόλο της πληροφόρησης και κατευθύνει τους παραγωγικούς πόρους στην καλύτερη δυνατή χρήση τους. Το νεοκλασικό μοντέλο υποθέτει ότι το ατομικό κόστος και όφελος συμπίπτουν με το κοινωνικό, καθορίζοντας με αυτόν το τρόπο ότι τα περιουσιακά δικαιώματα είναι πλήρως καθορισμένα από θεσμούς, και επιβάλλονται χωρίς κόστος συναλλαγών. Οι μεταβολές στις τιμές είναι μεταβολές που οδηγούν στην μεγιστοποίηση τόσο του κόστους όσο και του οφέλους σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Παράλληλα, η σκοπιμότητα μιας παρέμβασης στην οικονομία συνεπάγεται μια αξιολογική κρίση. Η βασική αξιολογική κρίση στα οικονομικά της ευημερίας αποτελεί το κριτήριο Pareto. Ως εκ τούτου μια μεταβολή, μια δημόσια παρέμβαση, κανονιστικής μορφής ή επένδυσης είναι επιθυμητή εάν βελτιώνει την ευημερία ενός τουλάχιστον ατόμου χωρίς να μειώνει την ευημερία οποιουδήποτε άλλου ατόμου της κοινωνίας. Από τον ορισμό του κριτηρίου συμπεραίνουμε ότι αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό των αρίστων κατά Pareto σημείων παραγωγής και κατανάλωσης, ανεξάρτητα από το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης της οικονομίας. Κατά συνέπεια είναι σαφής η στενή σχέση μιας κατανομής πόρων, που ικανοποιεί την αρχή του Pareto, και της κατανομής, που είναι αποτέλεσμα ανταγωνιστικών συνθηκών στην οικονομία. Ο ρόλος του συστήματος τιμών στην επίτευξη του κατά Pareto αρίστου της οικονομίας είναι κεντρικός και αναντικατάστατος, διότι οι αγορές προϊόντων και εισροών δηλαδή πόρων συνδέονται άμεσα (Μέργος, 2007, σελ.130-136).

Ωστόσο, οι υποθέσεις της εξίσωσης του οριακού κοινωνικού κόστους και οφέλους με τα αντίστοιχα ιδιωτικά αποτελεί μια μόνο υπόθεση στην νεοκλασική θεωρία. Η παραπάνω παραδοχή για να ισχύσει θα πρέπει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας να ορίζονται με σαφήνεια και να επιβάλλονται χωρίς κόστος συναλλαγών, μέσα από θεσμούς κάτι που είναι πέραν από κάθε φαντασία στην ανθρώπινη ιστορία. Επιπλέον, μια θετική απόδοση των αποταμιεύσεων εξαρτάται από τη δομή των περιουσιακών δικαιωμάτων που έχουν ως βάσει ένα θεσμικό πλαίσιο κανόνων στην οικονομία και την κοινωνία. Η εξασφάλιση όχι μόνο των περιουσιακών δικαιωμάτων, αλλά και του νομικού

υποβάθρου που εξασφαλίζει την ασφάλεια δίκαιου υπήρξε καθοριστικός παράγοντας του ρυθμού αποταμίευσης και του σχηματισμού κεφαλαίου (North,2000,σελ 33).

2.3.1 ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΘΕΩΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

Η αρχή του Pareto, βασίζεται στις αξίες του ατόμου δηλαδή στην ατομική ή υποκειμενική αντίληψη που έχει το άτομο για την ευημερία του. Το κριτήριο του Pareto είναι ατομικιστικό συνδέεται δε με την έννοια της κυριαρχίας του καταναλωτή, η οποία αναφέρεται στο ότι το άτομο είναι ο καλύτερος κριτής των αναγκών του. Εντούτοις, υπάρχουν περιπτώσεις που βελτιώνεται η θέση κάποιων ατόμων, χωρίς να βλάπτουν κάποια αλλά άτομα της κοινωνίας. Η υπόθεση αυτή αναφέρεται ως βελτίωση κατά Pareto. Το κριτήριο αριστοποίησης κατά Pareto ισχύει όταν η οικονομία λειτουργεί αποδοτικά, δηλαδή όταν η παραγωγή των αγαθών πραγματοποιείται με το ελάχιστο δυνατό κόστος και οι καταναλωτές αγοράζουν αγαθά ικανοποιώντας τις προτιμήσεις τους (Stiglitz, 1992, σελ.131).

Ωστόσο, θα πρέπει να τονίσουμε ότι το κριτήριο Pareto αξιολογεί την κατάσταση της κοινωνίας σε σχέση με την άριστη κατανομή των παραγωγικών συντελεστών και όχι από την άποψη της διανομής του εισοδήματος. Σαφές είναι άλλωστε ότι όποια και αν είναι η κατάσταση της διανομής του εισοδήματος σε μια κοινωνία δηλαδή ανά είναι ίση, άνιση, δίκαιη, άδικη καμία αναδιανομή δεν οδηγεί σε κατάσταση καλύτερη διότι κάθε τέτοια θα βελτίωνε τη θέση κάποιων σε βάρος κάποιων άλλων. Επομένως αποτελεί έναν σημαντικό περιορισμό για την αποτύπωση της αναδιανομής του εισοδήματος ενώ δεν παρέχει ταυτόχρονα κανένα κριτήριο για την ιεράρχηση σημείων τα οποία βρίσκονται κατά μήκος της καμπύλης δυνατοτήτων ωφέλειας.

Συνεπώς, η θέση ότι κάθε σημείο της καμπύλης δυνατοτήτων ωφέλειας ή καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων μπορεί να επιτευχθεί από μια ανταγωνιστική οικονομία εφόσον υπάρχει στην αφετηρία ορθή διανομή των πόρων μας δίνει τη δυνατότητα ότι αν δεν μας αρέσει η διανομή του εισοδήματος που προκαλείται από την ανταγωνιστική αγορά δεν χρειάζεται να εγκαταλείψουμε τον μηχανισμό της αγοράς. Αυτό που χρειάζεται είναι η λειτουργία των θεσμών και των περιουσιακών δικαιωμάτων

και ο προσδιορισμός τους με σαφήνεια, ώστε να επιτευχθεί η αποτελεσματική κατανομή κατά Pareto (Stiglitz, 1992, σελ.99).

Συγκεκριμένα, για να φανεί εάν η ισορροπία της ανταγωνιστικής οικονομίας με τη λύση που θα επέβαλε ένας υποθετικός 'κοινωνικός σχεδιαστής' της οικονομίας με στόχο τη μεγιστοποίηση της συνολικής ευημερίας είναι η βέλτιστη δυνατή ή εάν μπορεί να επιτευχθεί ένα άλλο σημείο ισορροπίας με καλύτερο αποτέλεσμα, πρέπει να εξεταστεί εάν η ανταγωνιστική ισορροπία είναι άριστη κατά Pareto. Στην περίπτωση όπου η λύση της ανταγωνιστικής ισορροπίας και η λύση του κοινωνικού σχεδιαστή συμπίπτουν τότε η οικονομία είναι άριστη κατά Pareto.

2.3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΜΠΥΛΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΣΧΕΣΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Εντούτοις, δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός της αντίστροφης αναλογίας μεταξύ δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας. Κατά αναλογία προς την συνάρτηση ωφέλειας του ατόμου και την ατομική καμπύλη αδιαφορίας, μπορούμε να ορίσουμε την συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας (Bergson-Samuelson) και την κοινωνική καμπύλη αδιαφορίας. Η κοινωνική καμπύλη αδιαφορίας δίνει εκείνους τους συνδυασμούς ωφελειών των ατόμων, μεταξύ των οποίων είναι αδιάφορη η επιλογή για την κοινωνία. Οι κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας δίνουν την δυνατότητα να προσδιορίσουμε τα είδη των σχέσεων αντίστροφης αναλογίας που αντιμετωπίζει η κοινωνία στα οποία μια ομάδα ατόμων βελτιώνει την θέση της ενώ κάποια άλλη την χειροτερεύει κάτω από τις συνθήκες του ανταγωνισμού, αντανακλώντας τις στάσεις της κοινωνίας. Αυτές οι στάσεις είναι που συνδέουν την ύπαρξη των θεσμών, των περιουσιακών δικαιωμάτων, του κράτους και της ιδεολογίας (Ευαγγελόπουλος, 2000).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκαν διάφορες θεωρίες όπως αυτή του ωφελιμισμού από τον Bentham όπου η ευημερία της κοινωνίας παρουσιάζεται ως το άθροισμα των ωφελειών των ατόμων, ενώ μια αύξηση της ωφέλειας κατά μια μονάδα κάθε ατόμου θα πρέπει να σταθμίζεται με ίσο τρόπο. Η αποτελεσματικότητα κατά τον Bentham βασίζεται στην ωφέλεια ενισχύοντας την ιδεολογία του φιλελευθερισμού έναντι του μαρξισμού διότι η προσέγγιση της ωφέλειας και της μεγιστοποίησής της, επηρεάζουν την κοινωνία καταλυτικά, διότι αυτή επιτακτικά διακατέχεται από την

διάχυση της σε όλο και μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού (Ευαγγελόπουλος, 2000, σελ 89).

Η μεγιστοποίηση της ωφέλειας είναι ο κριτής της ευδαιμονίας που πηγάζει από την αλληλοσυσχέτιση της ασφάλειας ως λογική συνέπεια των ατομικών επιδιώξεων αλλά και της κοινωνικής ευημερίας, της περιουσίας που δεν απορρέει από την σχέση μόνο του αντικειμένου και φυσικού κάτοχου αλλά και από μια κοινωνική προσδοκία στην οποία ο κάτοχος οποιοδήποτε αντικειμένου έχει ωφέλεια από την κτήση ή την χρήση του, αναπτύσσοντάς με αυτό τον τρόπο ταυτόχρονα την έννοια του δίκαιου (Ευαγγελόπουλος, 2000, σελ.115). Σε αντίθεση κατά τον Rawls όπου διατείνεται ότι η ευημερία της κοινωνίας εξαρτάται μόνο από την ευημερία των ατόμων που βρίσκονται στη χειρότερη θέση χωρίς να ισχύει η αντίστροφη σχέση αναλογίας μεταξύ δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας (Stiglitz, 1992 σελ147).

Η παρουσία θεσμών που καθορίζουν τους όρους των οικονομικών συναλλαγών διαμορφώνοντας αξιόπιστες και δεσμευτικές προσδοκίες αποτελούν τα κίνητρα εκείνα που παράγουν κέρδη μέσα από την συνεργασία. Κατά συνέπεια, το φαινόμενο της ανεργίας δεν οφείλεται στην έλλειψη βούλησης των δρώντων που είναι επιφορτισμένοι να την ανακόψουν αλλά στο αποτέλεσμα που απορρέει από τη θεωρία και διαφαίνεται από την έλλειψη εκείνων των συνθηκών που αναπτύσσουν το ΑΕΠ, δηλαδή στην επιχειρηματικότητα ώστε οι επιχειρήσεις με την σειρά τους να αυξήσουν τη ζήτηση εργασίας και να αυξηθούν οι καθαρές ταμειακές ροές στο οικονομικό κύκλωμα.

Η ενσωμάτωση ως επιλογή της μεγιστοποίησης της χρησιμότητας υπό συνθήκες κίνδυνου σε μια θεωρία δια δράσεων με αναλυτικό εργαλείο τη θεωρία των παίγνιων αυξάνει την εισαγωγή ως ενδογενών μεταβλητών θεσμούς στην οικονομική ανάλυση. Το χαρακτηριστικό των κοινωνικών διαδράσεων είναι η παρουσία συγχρόνως αντιτιθέμενων και κοινών συμφερόντων που απεικονίζονται με σαφή τρόπο κάτω από το πρίσμα του διλήματος του φυλακισμένου.

Βασική υπόθεση της θεωρίας των διαδράσεων που ακολουθεί το θεώρημα του Coase είναι ότι οι συναλλαγές γίνονται κάτω από το καθεστώς συγκρούσεων συμφερόντων αλλά και δυνατότητα συνεργασιακών πλεονασμάτων. Η παρουσία των θεσμών διαμορφώνει δεσμευτικές προσδοκίες καθώς και κίνητρα παραγωγής μέσω των συνεργατικών κερδών. Συμπερασματικά, εφόσον σε όλες τις διαδράσεις υπάρχουν πάντα διηγηματικά αδιέξοδα η δημιουργία συνεργασιών για την επίτευξη κερδών είναι δυνατή αν οι συναλλακτικές δραστηριότητες συντονίζονται μέσω των κατάλληλων θεσμών καταδεικνύοντας τη θέση τους στο επίκεντρο της σύγχρονης οικονομικής ανάλυσης (Γέμτος, 2003, σελ. 91-94).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο καθορίζονται συνεργασίες και ο ανταγωνισμός που αναπτύσσουν οι άνθρωποι λόγω της φύσης τους καθώς και εκείνα τα συστήματα επιβολής κανόνων που φανερώνουν την επιτακτικότητα των κίνητρων και των αντικινήτρων που καθοδηγούν την οικονομική δραστηριότητα. Επομένως θα πρέπει να υπάρχουν ξεκάθαροι κανόνες μέσω της λειτουργίας του κράτους που θα καθορίζουν την αποτελεσματικότητα των διεργασιών που εντείνουν την οικονομική δραστηριότητα. Οι κανόνες αυτοί δεν είναι άλλοι από θεσμούς οι οποίοι προκαλούν οικονομική μεγέθυνση ή συρρίκνωση. Είναι αυτή η δομή που προκαλεί μείωση του κόστους συναλλαγών, αλλά οργανώνει συνάμα και την ίδια τη συναλλαγή. Έτσι θεσμοί που καθορίζουν τα περιουσιακά δικαιώματα ενισχύουν τον μηχανισμό της αγοράς, εξασφαλίζουν το ελάχιστο συναλλακτικό κόστος όπως το ανέλυσε στις μέρες μας ο Coase σηματοδοτώντας και την καταλυτική διάχυση των περιουσιακών δικαιωμάτων μέσω της αλλαγής του αντικειμένου της περιουσίας από τη γη στο εμπόρευμα (Ευαγγελόπουλος, 2000, σελ).

Εν κατακλείδι, καταλήγουμε ότι η οικονομική επίδοση αφορά την κατανόηση των θεσμικών μορφών τόσο των πολιτικών όσο και των οικονομικών οργανώσεων κάτω από το πρίσμα του ανταγωνισμού που υπαγορεύει την αποτελεσματικότητα. Εντούτοις, οι αποφάσεις σε πολιτικό επίπεδο επί το πλείστον λαμβάνονται χωρίς την γνώμη των δυνάμεων της αγοράς, έχοντας ως αποτέλεσμα αναποτελεσματικές μορφές πολιτικής, να εμμένουν για μεγάλες χρονικές περιόδους. Ωστόσο η οικονομική επίδοση θα πρέπει να καλύπτει και τα κενά που δημιουργεί το νεοκλασικό μοντέλο δημιουργώντας θεωρίες τόσο για τα περιουσιακά δικαιώματα και το πώς το κράτος τα διαχειρίζεται αλλά και με την διατύπωση μιας ιδεολογίας που θα εξηγήσει το πώς διαφορετικές αντιλήψεις για την πραγματικότητα επηρεάζουν τα μέλη μιας κοινωνίας. Έτσι μεταβολές της συμπεριφοράς εξηγούνται όχι μόνο από τις μεταβολές των προτιμήσεων αλλά και από μεταβολές σε περιορισμούς που είναι αντικειμενικά και μετρήσιμα φαινόμενα (Ευαγγελόπουλος, 2000).

Η δημιουργία αξιόπιστων προσδοκιών που επιτρέπουν τον συντονισμό των κοινωνικών δραστηριοτήτων απαιτούν σταθερότητα και διάρκεια σε ένα σύνολο θεσμών. Είναι αυτοί που μέσω της πληροφόρησης και της σαφήνειας του πλαισίου που συστήνουν παρέχουν τα κίνητρα συνεργασίας όπου το κέρδος διαφαίνεται σε δράσεις που ο ατομισμός δεν θα μπορούσε να πραγματοποιήσει πλεονεκτήματα διότι δεν θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν πόροι τόσο σε ποιοτικό όσο και σε ποσοτικό επίπεδο. Η συγκέντρωση πόρων λύνει δύσκολα συντονιστικά προβλήματα πληροφόρησης και κίνητρων ενώ διευκολύνει τη διαχείριση των κίνδυνων και τον ανταγωνισμό. Η επιτυχία των θεσμών σχετίζεται άμεσα με την συμβατότητα των τυπικών και άτυπων θεσμών

που οριοθετούνται. Μια κακή επίδοση των θεσμών πολλές φορές έγκειται στην μη συμβατότητά του με το πολιτιστικό υπόβαθρο των οικονομούμενων ατόμων παρεμποδίζοντας την οικονομική ευημερία. Αντίστροφα, είναι δυνατόν κακοί θεσμοί να έχουν θετικά αποτελέσματα ευημερίας από την παράλληλη λειτουργία αποτελεσματικών άτυπων θεσμών (Γέμτος, 2003, σελ. 98).

Επιπρόσθετα, η νομική επιστήμη εκλαμβάνεται ως ένα είδος κοινωνικής τεχνολογίας που επιδιώκει την εξεύρεση των κατάλληλων μέσων για την εκπλήρωση των δίκαιων σκοπών. Η επαρκής εξειδίκευση των σκοπών επιτρέπει την τεχνολογική αξιοποίηση της γνώσης των δυο επιστημών. Επομένως το επίπεδο σύνδεσης των δυο επιστημών έχει κυρίως δεοντολογικό χαρακτήρα με την ανάλυση των νομικών ρυθμίσεων και της αξιολόγησής τους ως προς τις επιπτώσεις που αυτές δημιουργούν στην κατανομή των πόρων.

Επιπλέον δημιουργείται αλληλεξάρτηση μεταξύ τους με κριτήριο την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των δράσεων. Η έννομη τάξη που ανήκε παραδοσιακά στα δεδομένα των οικονομικών υποδειγμάτων γίνεται καταλυτικός παράγοντας των οικονομικών αναλύσεων διότι κάθε δράση όπως κρατικές κυρώσεις ή επιδοτήσεις ή οι διάφορες άλλες πολιτικές εκλαμβάνονται ως τιμές ή κόστος εκτέλεσης ή παραβίασης των κανόνων δικαίου, ενώ παράλληλα, διερευνάται η επίδραση τους με την μορφή κινήτρων στην συμπεριφορά των κοινωνικά και οικονομικά δρώντων (Γέμτος, 2003, σελ.42).

Η αντιμετώπιση από τον ιδιωτικό τομέα των εξωτερικότητων χωρίς την κρατική παρέμβαση συντελείται με την εσωτερίκευση των εξωτερικότητων μέσω του σχηματισμού επαρκών οικονομικών μονάδων έτσι ώστε το μέγιστο αποτέλεσμα των συνέπειων κάθε πράξης να λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό κάθε οικονομικής μονάδας. Άλλωστε οι εξωτερικότητες προκύπτουν όταν τα άτομα δεν υποχρεούνται να καταβάλουν το τίμημα για τις πλήρεις συνέπειες των πράξεων τους. Οι εξωτερικές οικονομίες μπορούν να αντιμετωπισθούν από τον κατάλληλο προσδιορισμό των περιουσιακών δικαιωμάτων τα οποία δίνοντας τη δυνατότητα να ελέγχει τα δικαιώματα αυτά να αποκομίζει οφέλη.

Η παραδοχή ότι, οπότε υπάρχουν εξωτερικότητες τα εμπλεκόμενα μέρη μπορούν να συνενωθούν και να προβούν σε ορισμένες διευθετήσεις μέσω των οποίων εσωτερικεύονται οι εξωτερικότητες διασφαλίζει με αυτόν τον τρόπο την αποτελεσματικότητα που διαμορφώνει το θεώρημα του Coase. Ωστόσο αφενός μεν υπάρχουν ισχυρά κίνητρα που ωθούν τις ιδιωτικές αγορές στην εξάλειψη των αναποτελεσματικότητων που προέρχονται από τις εξωτερικότητες αφετέρου δε

υπάρχουν και περιορισμοί σε αυτές που ανάγονται στα προβλήματα που απορρέουν από τα δημόσια αγαθά και το κόστος συναλλαγών (Stiglitz, 1992, σελ. 269).

Η συμπλήρωση του θεωρήματος του Coase από τον Posner οδηγεί στην αποδοχή κανόνων που μιμούνται την αγορά υπό συνθήκες μηδενικών συναλλακτικών εξόδων που σημαίνει ότι αυτά τα έξοδα διαφοροποιούνται από τα έξοδα παραγωγής των αγαθών. Η μίμηση όμως δεν είναι η πραγματική αγορά όπου αποκαλύπτονται έμπρακτα οι προτιμήσεις των συναλλασσόμενων. Το κράτος δια μέσω του νομοθέτη ή του δικαστή μέσω την ανάλυσης του θεωρήματος του Coase και την συμπλήρωση του από τον Posner αναδεικνύει ότι η εστίασή του θα πρέπει να είναι στην μείωση των συναλλακτικών εξόδων στο βαθμό που έχουν ενδογενή χαρακτήρα και επιδέχονται θεσμικό έλεγχο, όπως και την ελαχιστοποίηση μέσω της μίμησης της αγοράς των παρενεργειών της αδυναμίας να λειτουργούν αγοραίες συναλλαγές, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για περισσότερες εκούσιες συναλλαγές που συνεπάγονται ισχυροποίηση των θεσμών (Γέμτος, 2015, Τόμος Β, σελ. 63).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Οι θεσμοί αποτελούν τον θεμέλιο λίθο μια κοινωνίας διότι αποτελούν τον κυριότερο μοχλό οριοθέτησης και ανάδρασης κανόνων ώστε να λειτουργεί εύρυθμα μια κοινωνία. Στη μεταπολιτευτική Ελλάδα δεν υπήρξαν ποτέ ισχυροί θεσμοί ή δημιουργήθηκαν είτε κάτω από πίεση πολιτική ή οικονομική είτε αλλοιώθηκαν στη πράξη με αποτέλεσμα να αποτυπωθούν δομικά προβλήματα στρατηγικού σχεδιασμού. Πιο ειδικά, η μη εφαρμογή τους συνέβαλε σε μια ασάφεια καθορισμού των περιουσιακών δικαιωμάτων και της λειτουργίας των αγορών συντελώντας στην αποδόμηση των επενδύσεων τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά (Λιαργκόβας & Ρεπούσης, 2011, σελ.11).

Η ελληνική οικονομία είναι μια οικονομία «εισοδηματικών μεταβιβάσεων», με σχετικά περιορισμένη εγχώρια παραγωγή. Οι πόροι από τα κοινοτικά κονδύλια, τα έσοδα από τη ναυτιλία και τον τουρισμό και η επέκταση του τραπεζικού τομέα ενέτειναν σε μια οικονομία των υπηρεσιών που κατά βάση είναι μια οικονομία των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων. Ωστόσο, το κύριο χαρακτηριστικό της είναι κυρίως ότι είναι μια οικονομία μεταβιβάσεων των διαθέσιμων προσόδων, που απορρέει από την εκτεταμένη παραοικονομία, όταν την ίδια στιγμή η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας διολισθαίνει διαρκώς κάνοντας κοστοβόρα την πρωτογενή παραγωγή εισοδήματος. Η παραοικονομία αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας ενώ η συνολική συμμετοχή του τριτογενούς τομέα της οικονομίας στο ΑΕΠ εμφανίζει προοδευτική αύξηση ¹⁵.

Η ελληνική οικονομία είναι ιδιαίτερη περίπτωση στον αναπτυσσόμενο κόσμο διότι έχει τέτοια χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν ότι η οικονομία της στηρίζεται στη διανομή και αναδιανομή εισοδημάτων που παράγονται σε σημαντικό βαθμό εκτός της επικράτειας της. Ταυτόχρονα η ελληνική οικονομία διακατέχεται από διαφθορά και

¹⁵ <http://www.kathimerini.gr/820152/article/oikonomia/epixeirhseis/alpha-bank-ay3hsh-ths-symvolhs-toy-tritogenoys-tomea-sthn-ellhnikh-oikonomia-logw-toy-toyris moy>

κακοδιοίκηση καθώς και από ένα εκτεταμένο φαινόμενο «λαθρεπιβατισμού»¹⁶. Το φαινόμενο αυτό αποτυπώνει το γεγονός ότι η συνολική αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των πολιτών καταλήγει σε δυσμενέστερα επίπεδα διαβίωσης, διεθνούς ανταγωνισμού, αξιοπιστίας οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2006,σελ.52).

Περαιτέρω, πάρα την σαφέστατη αδυναμία των θεσμών στην χώρα μας διαχρονικά παρατηρείται το παράδοξο μιας ανάπτυξης που συνδυάστηκε με την αδυναμία των θεσμών συνδέοντας τις αλλοιώσεις στην κατασκευή τους με την προχειρότητα στη διαδικασία συγκρότησης τους καθώς και από τις αποτελεσματικές πιέσεις που δημιουργούν επιμέρους συμφέροντα διότι το πολιτικό σύστημα το επιτρέπει. Αναφορικά, οι αδυναμίες εστιάζονται στην ανυπαρξία ελέγχων, και καταστρατήγησής τους, αλλά και στο χαμηλό βαθμό ανεξαρτησίας τους από τα κόμματα υποβαθμίζοντας τη σοβαρότητα των επιπτώσεων που έχει στην ευημερία και τις προοπτικές της χώρας η αδυναμία των θεσμών (Πελαγίδης και Μητσόπουλος, 2010, σελ.20).

Η οικονομική κρίση που πλήττει σήμερα την ελληνική κοινωνία μπορεί να είναι το εφελτήριο ώστε να αντιμετωπιστούν οι παθογένειες τόσο της κρατικής διοικητικής μηχανής όσο του λαθρεπιβατισμού που αποτυπώνεται στην φοροδιαφυγή και φοραποφυγή, με συμπεριφορές ώστε να στηριχθούν οργανωμένες και καλύτερες παραγωγικές δραστηριότητες και υπηρεσίες. Έτσι, θα μπορούσε να υποχωρήσει η δομημένη σπάταλη και η «ολλανδική ασθένεια» όπως καίρια διατύπωσε ο καθηγητής Σπράος (1997). Πιο ειδικά, η ανάπτυξη που έχει προέλθει τα προηγούμενα χρόνια δημιούργησε περιθώρια κέρδους σε κλάδους όπως ο χρηματοπιστωτικός, ο τουριστικός, αλλά συμπίεσε τις μεταποιητικές και άλλες παραγωγικές εγχώριες δραστηριότητες αναδεικνύοντας το δρόμο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στο νέο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Όμως υπό το πρίσμα ενός στρεβλού πλαισίου θεσμών οικονομικής και πολιτικής οργάνωσης τα πλεονεκτήματα αυτά μπορεί να οδηγηθούν ως ασθένεια υπονομεύοντας περισσότερο την αδυναμία του κράτους να ασκήσει αποτελεσματικές πολιτικές σε ένα πλαίσιο ανοιχτών θεσμών (Σπράος, 1997)¹⁷.

¹⁶ Ο λαθρεπιβατισμός αναφέρεται στην παροχή δημοσίων αγαθών και των ωφελειών που αποκομίζουν οι πολίτες χωρίς να πληρώνουν αυτοί για την παραγωγή τους(Stiglitz,1992,σελ.162).

¹⁷ Στην Ελλάδα εισέρρεε άφθονο κοινοτικό και δανειακό χρήμα και κανείς δεν έδινε σημασία στις παρενέργειες. Από το 1977 και μετά, ωστόσο, η έκφραση «ολλανδική ασθένεια» χρησιμοποιείται για να περιγράψει συμπτώματα που πάντα πλήττουν χώρες οι οποίες, για να πλουτίσουν εύκολα και γρήγορα, εξαντλούν ένα φυσικό κεφάλαιο που τους έκανε δώρο η φύση, χωρίς να λογαριάζουν τις πιθανές συνέπειες όπως συνέβη με την ανισορροπία που προήλθε από την ανατίμηση του ολλανδικού νομίσματος από εξαγωγές αλλά και την τεράστια αύξηση των εισαγωγών της λόγω των αυξημένων εισοδημάτων της που μακροχρόνια οδήγησαν σε ανισορροπία στο εμπορικό ισοζύγιο

Αναμφίβολα, η προσοδοθηρία αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο αναπτυσσόμενο σε μικρή ή μεγάλη κλίμακα ανάλογα με τις προϋποθέσεις, δηλαδή τα κίνητρα που οι ίδιες οι δομές της κοινωνίας εκτρέφουν. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, διαχρονικά από τη συγκρότηση των δομών του ελληνικού κράτους παρατηρείται αυτό το φαινόμενο στην ελληνική κοινωνία. Είναι αυτή που οδηγεί στην αδυναμία των θεσμών στη χώρα η οποία απογυμνώθηκε με την κρίση χρέους και την κατάρτιση των δημοσιονομικών συμφώνων ώστε η χώρα να μην κηρύξει άτακτη χρεοκοπία.

Αναντίρρητα, υπάρχουν δυνάμεις στην ελληνική κοινωνία οι οποίες είτε γιατί έτσι έχουν διαμορφωθεί ιστορικά, είτε συστήνονται αυτόνομα εκ του πονηρού ως προσοδοθηριακές ομάδες, επιδιώκουν και αγωνίζονται διαθέτοντας κεφάλαια, προπαγανδίζουν υπέρ μιας ισορροπίας που θα βασίζεται στην πυγμή της εκάστοτε κυβερνητικής εξουσίας μέσα στα πλαίσια του εκλογικού κύκλου, απαξιώνοντας το έργο και τις δράσεις προς το γενικότερο όφελος. Άλλωστε αυτό διαφάνηκε από την χρονική υστέρηση που το πολιτικό σύστημα αντιλήφθηκε ότι θα πρέπει να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους η οποία έχει τις βάσεις της στην αναξιοπιστία των θεσμών (Λιαργκόβας, 2010, σελ.120).

Η οικονομική κρίση που πλήττει σήμερα την ελληνική κοινωνία έχει ισχυρές ρίζες από το μέγεθος των στεγανών αγορών και την μεγάλη ισχύ των αναδιανεμητικών ομάδων καθιστώντας δύσκολη κάθε δράση μεταρρύθμισης υπέρ ενός γενικότερου συμφέροντος. Η κοινωνία ενεπνευσμένη τα προηγούμενα χρόνια όπου το πολιτικό σύστημα εξέθρεψε τη διαφθορά, την προσοδοθηρία αλλά και τον λαθρεπιβατισμό έρχεται στα χρόνια των μνημονίων αντιμέτωπη με την αναγκαιότητα για ένα ορθολογικό πραγματισμό διότι οι συνιστώσες της παρακμής που εκδηλωθήκαν έχοντας ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του κράτους, στράφηκαν εναντίον της (Πελαγίδης & Μητσόπουλος, 2010, σελ.25).

3.2 Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΔΥΝΑΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

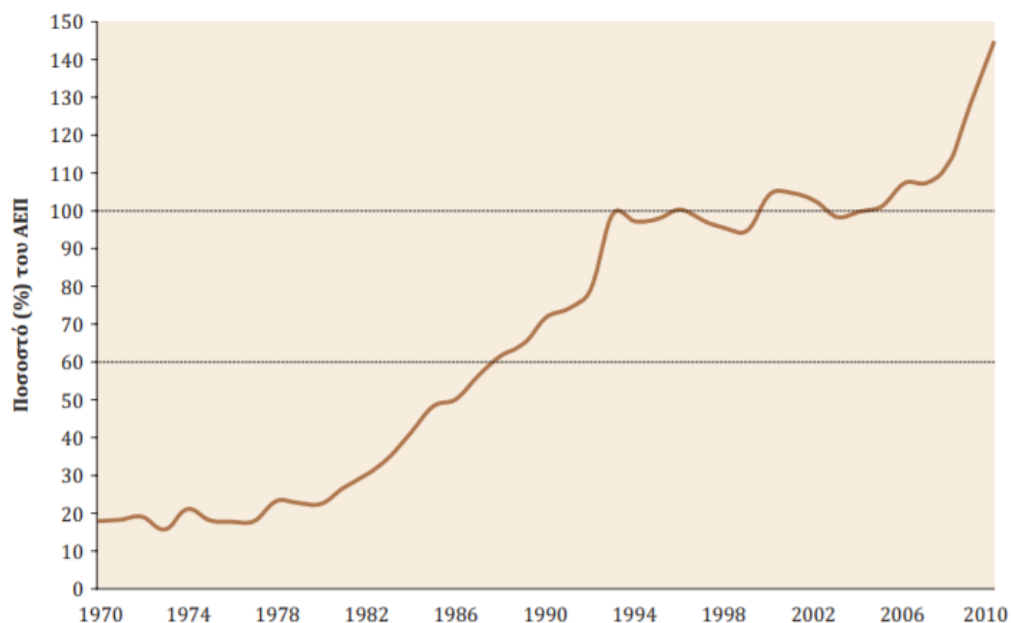
Ειδικότερα, στη Ελλάδα η καταπάτηση αυτή οδήγησε στη δημιουργία άτυπων θεσμών όπως το πελατειακό σύστημα και η προσοδοθηρία. Η πρακτική αυτή συνδυάστηκε με ασυνέπεια, αιφνιδιασμό των κοινωνικών δρώντων με αποτέλεσμα να

υπάρχει καταρχάς μια έλλειψη αξιοπιστίας σε όλες τις συνιστώσες της πολιτικής. Στη διαιώνιση της κατάστασης αυτής έχει παίξει σημαντικό ρόλο η στενή διαπλοκή επιχειρηματικότητας και κρατικής παρέμβασης. Στη σχέση αυτή οι ωθήσεις δεν προέρχονται ως στρατηγικός σχεδιασμός και όραμα δηλαδή προϊόν αναπτυξιακών στοχεύσεων των κυβερνήσεων, αλλά πηγάζουν με γεωμετρική πρόοδο από κάτω προς τα πάνω με τη μορφή αιτημάτων για επιλεκτική προστασία, παροχών, εγγυήσεων διαμορφώνοντας ένα άναρχα αναπτυσσόμενο κοινωνικό κράτος (Λιαργκόβας & Ρεπούσης, 2011, σελ. 13).

Θεωρώντας ως αφετηρία στην παρούσα διπλωματική την εποχή της μεταπολίτευσης και μετέπειτα, διαφαίνεται ότι από τη δεκαετία του 1980 η ελληνική πολιτεία χαρακτηρίζεται από τάσεις αύξησης του δημόσιου χρέους αλλά και υψηλών δημοσιονομικών ελλειμάτων. Τα δημοσιονομικά ελλείματα έφτασαν σε υψηλά επίπεδα, παρά την υιοθέτηση προσωρινά μιας πολιτικής εξομάλυνσης στα μέσα της δεκαετίας με την εφαρμογή σταθεροποιητικού προγράμματος. Το χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου είναι η χρηματοδότηση πολιτικών με εκτεταμένο δανεισμό που διόγκωσαν τον δημόσιο χρέος. Ο ρόλος του κράτους επηρεάζει καταλυτικά την αγορά εργασίας και τα μεγέθη της, ενώ η απασχόληση συσχετίζεται θετικά με την πολιτική προσοδοθηρία σε κάθε εκλογικό κύκλο.

Τα χρέη που συσσωρεύονταν ήδη τότε δεν ήταν διατηρήσιμα. Όμως δεν υπήρχαν θεσμοί τέτοιοι ώστε να οδηγήσουν σε μια σώφρονα πολιτική. Η πολιτική ηγεσία της χώρας τη δεκαετία του 80, κατά την άσκηση οικονομικής πολιτικής είχε ως στόχο να κρατικοποιήσει επιχειρήσεις που επι το πλείστον διασωθήκαν κάτω από τη κρατικό μανδύα, καλλιεργώντας ψευδαισθήσεις μέσω των επιχορηγήσεων προκαλώντας νέα δημόσια χρέη. Οι ψευδαισθήσεις αυτές διόγκωσαν το κράτος διότι συνοδεύονταν από μια κακοδιοίκηση εκ μέρους των πολιτικών στελεχών που της διοικούσαν. Η διοίκηση των μονάδων αυτών γίνονταν με κομματικά εκλογικά συμφέροντα και όχι με τα κριτήρια της οικονομικότητας, αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας.

Διάγραμμα : Χρέος γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Ελλάδα, 1970-2010

Πηγή: AMECO

<http://ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2014/08/report4.pdf>

Αναμφίβολα, η διάσταση ανάμεσα στις πραγματικές δυνατότητες μιας οικονομίας και σε απαιτήσεις των κοινωνικών ομάδων οδηγεί σε ανισορροπίες τόσο σε κοινωνικό όσο και οικονομικό επίπεδο δημιουργώντας μια αβεβαιότητα για το μέλλον. Επειδή η δημιουργία ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αποτυπώνει το γεγονός ότι η χώρα δαπανά περισσότερο από ό,τι παράγει, η δυνατότητα κανονικής αποπληρωμής του εξωτερικού χρέους κάνει επιτακτική για μεγάλο χρονικό διάστημα η συνολική δαπάνη να είναι χαμηλότερη από το συνολικό προϊόν της οικονομίας επηρεάζοντας συνολικά τα μεγέθη της οικονομίας, τον κοινωνικό ιστό ειδικά όταν η ανεργία εκτοξεύεται (Τράπεζα της Ελλάδος, Γεώργιος Οικονόμου, Ισαάκ Σαμπεθάι, Γεώργιος Συμιγιάννης, 2010 σελ 25-28).¹⁸

Υπό αυτό το πρίσμα τα προβλήματα δανεισμού καθίστανται πιο έντονα όταν δημιουργούνται χρέη από την αναξιοπιστία και ατολμία του πολιτικού συστήματος όταν αυτό υποκύπτει σε πιέσεις για προσοδοθηρία αλλά και από την ανικανότητα να επιφέρει μεταρρυθμίσεις -αλλαγές προς την κατεύθυνση του δημοσίου συμφέροντος μακροπρόθεσμα. Έτσι οι κρατικές εγγυήσεις δανείων των επιχειρήσεων του δημοσίου αποτέλεσαν επιπρόσθετα φορολογικά βάρη στις μεταγενέστερες γενιές. Ταυτόχρονα

18

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf>

συνέτειναν στην δημιουργία πυρήνων προσοδοθηρίας μεταξύ του πολιτικού συστήματος και ομάδων πολιτών, οδηγώντας την οικονομία σε στασιμότητα, καθώς και σε μια κουλτούρα που δεν είναι αρωγός της ανταγωνιστικότητας και του επιχειρείν (Καζάκος και Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2016, σελ.226).

Οι συμπεριφορές και οι διαδικασίες που προκάλεσαν την αύξηση του χρέους συνεχίσθηκαν και την δεκαετία του 1990 όπου έβρισκαν πρόσφορο έδαφος, διότι η στόχευση προς την Ενωμένη Ευρώπη όσο και απαιτήσεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ δημιούργησαν νέα δεδομένα στο κοινωνικοοικονομικό πεδίο τα οποία επιδιώκουν την οικονομική σύγκλιση. Κατά συνέπεια τέτοιες συμπεριφορές δεν θα ήταν βιώσιμες κάτι που αποδείχθηκε όταν τις ίδιες συνθήκες τις συναντάμε στην εποχή μετά την ένταξη στην ΟΝΕ.

Περαιτέρω, την δεκαετία του 90 η οικονομική πολιτική έχει συστατικό χαρακτήρα. Οι σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες επέβαλαν τη λήψη περιοριστικών μέτρων για τη βαθμιαία σταθεροποίησή της, εφαρμόζοντας συστατική δημοσιονομική πολιτική ενώ η νομισματική πολιτική διατήρησε τον αντιπληθωριστικό χαρακτήρα της. Η παρουσία πρωτογενών πλεονασμάτων η οποία είναι η ικανή και αναγκαία συνθήκη για την σταθεροποίηση αρχικά και στη συνέχεια για τη μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ είναι αποτελεσματική όταν το μέσο επιτόκιο δανεισμού του Δημόσιου παραμένει σταθερό ή μειώνεται. Η χρονική συγκυρία αποτελεί έναν επιπλέον παράγοντα που θα πρέπει να προσμετράται διότι διαφαίνεται το ότι το 1992 η αναχρηματοδότηση του υπάρχοντος χρέους απαιτούσε αύξηση των επιτοκίων. Ως εκ τούτου η συμβολή των πρωτογενών πλεονασμάτων περιοριζόταν.

Επιπρόσθετα, η υπογραφή της Συνθήκης της Ε.Ε.(Συνθήκη του Μάαστριχτ) δημιούργησε υποχρεώσεις δημοσιονομικής προσαρμογής, τα λεγόμενα κριτήρια σύγκλισης αλλά και καθορισμό του ύψους του χρέους με βάση το πρωτόκολλο της Συνθήκης. Ωστόσο η δημοσιονομική προσαρμογή στηρίζεται κατά βάση στην αύξηση των εσόδων και σε μικρότερο βαθμό στη συγκράτηση των δαπανών με μια υπερτιμημένη δραχμή και μια συνεχώς φθίνουσα ανταγωνιστικότητα Τέλος, σε αυτή την περίοδο (1994-1999) συντελέστηκαν σημαντικές διαρθρωτικές μεταβολές, κυρίως στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως η ίδρυση της δευτερογενούς αγοράς ομολόγων, η παύση της χρηματοδότησης του Ελληνικού Δημοσίου από την Τράπεζα της Ελλάδος από 1.1.1994 βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) 3604/1993, η ολοκλήρωση της απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος και της καταναλωτικής πίστης και η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων (Εκθεση του Διοικητή της Τ.τ.Ε, 2010,σελ 13-15).

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1991) τοποθέτησε τη λειτουργία της ONE (εκτός του πεδίου νομισματικής πολιτικής) σε δύο πυλώνες: α) την δημοσιονομική πειθαρχία και β) τον συντονισμό των μακροοικονομικών πολιτικών. Ωστόσο, οι δύο αυτοί πυλώνες δεν είχαν την ίδια βαρύτητα. Η υποχρέωση δημοσιονομικής πειθαρχίας βασιζόταν σε συγκεκριμένες διαδικασίες και στόχους, ενώ ο μακροοικονομικός συντονισμός βασιζόταν στις Κατευθυντήριες Γραμμές Οικονομικής Πολιτικής (Board Economic Policy Guidelines - BEPG), οι οποίες όμως ήταν αρκετά γενικές και ουσιαστικά μη δεσμευτικές. Αυτή η ανισορροπία μεταξύ των πυλώνων της δημοσιονομικής πειθαρχίας και του μακροοικονομικού συντονισμού ενισχύθηκε περαιτέρω και από τις θεσμικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα μετά την Συνθήκη του Μάαστριχτ (Βαληνάκης, Καζάκος, Μαραβέγιας, 2013, σελ 36).

Παρόλο που το 2001 ήταν κομβικής σημασίας χρονιά λόγω υιοθέτησης του ευρώ, η δημοσιονομική προσαρμογή στηρίζεται στην αύξηση των εσόδων και σε μικρότερο βαθμό στη συγκράτηση των δαπανών. Η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,2%, ο οποίος περιορίστηκε στο 3,6% κατά μέσο όρο την οκταετία 2001-2008 (λόγω της ύφεσης που καταγράφηκε το 2008). Όμως, η ανάπτυξη αυτή βασίστηκε στην εγχώρια ζήτηση, που αυξανόταν με ρυθμό 4,5%, ωθούμενη κατά κύριο λόγο από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία, τροφοδοτούμενη από την άνοδο των εισοδημάτων και την επέκταση της καταναλωτικής πίστης, αυξανόταν με ρυθμό 4,2%, δηλαδή όσο το ΑΕΠ. Το Μάιο του 2004 ενεργοποιήθηκε η διαδικασία του υπερβολικού Ελλείματος φανερώνοντας τα ελλείματα της γενικής κυβέρνησης. Το 2005 το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε ενώ παράλληλα η δημιουργία πλεονάσματος ενώ οι παθογένειες της ελληνικής οικονομίας συνεχίζονταν οδήγησαν στην έξοδο από τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείματος προσωρινά βέβαια καθώς η κρίση ήταν προ το πυλών. Η χώρα δεν μπόρεσε σε ευνοϊκές συνθήκες να τις εκμεταλλευτεί ώστε να μειώσει το χρέος της. Από το 2002 μέχρι το 2012 η χώρα έχει πληρώσει για τόκους και τοκοχρεολύσια 355.309 δις ευρώ δηλαδή σε διάστημα 11 ετών απαιτείται σχεδόν το ΑΕΠ 1,5 ετών για την εξυπηρέτηση του χρέους, το οποίο αυξάνεται όσο συνεχίζεται η πολιτική που τα συντηρεί (Καζάκος και Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2016 σελ. 265).

3.3 ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Η διαδικασία ένταξης της χώρας στη ΟΝΕ την υποχρέωσε και υποχρεώνει να εφαρμόζει ένα πλέγμα θεσμών που απορρέουν από τη Συνθήκη της Ε.Ε. Αυτό το πλέγμα θεσμών το αποτελούν δυνατότητες αλλά και περιορισμούς που λειτουργούν ώστε να υπάρξει κοινό νομοθετικό πλαίσιο αλλά και δημοσιονομικοί και νομισματικοί κανόνες που θα ενισχύουν αφενός μεν τον ρόλο της Ε.Ε σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον συνολικά αφετέρου δε να ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα των επιμέρους οικονομιών σε ένα συνεχές μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Παράλληλα, στη παγκόσμια οικονομία παρουσιάζονται νέες χώρες που προωθούν στις διεθνείς αγορές προϊόντα με φθηνότερο εργατικό κόστος τα οποία εξάγει και η χώρα μας, δυσχεραίνοντάς τόσο τις εξαγωγές της επηρεάζοντάς το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, όσο και τις άμεσες ξένες επενδύσεις και τις κινήσεις των Κεφαλαίων. Επιπλέον, η εξέλιξη της τεχνολογίας δημιουργεί νέες συνθήκες τόσο στη παράγωγη όσο και στη κατανάλωσή νέων προϊόντων. Η ελληνική επιχειρηματική κοινότητα σε συνδυασμό με την κακοδιοίκηση του δημόσιου τομέα δεν αντιλήφθηκε το μέγεθος της αλλαγής που σχηματίζονταν στη ζήτηση για αυτά τα προϊόντα καταδεικνύοντας τόσο της παθογένειες του δημόσιου τομέα όσο και τον εφησυχασμό των παραδοσιακών κλάδων της οικονομίας καθώς ως ομάδες πιέσεις λειτουργούσαν με σχέση προσοδοθηρίας με την εκάστοτε κυβέρνηση (Καζάκος, Λιαργκόβας, Ρεπούσης, 2016, σελ.228).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων αποδυναμώνονταν, αυξάνοντας τα προβλήματα κάθε εποχής όπου οι λύσεις τους βρίσκονται στην πολιτική βούληση σε συνάρτηση όμως με τον πολιτικό εκλογικό κύκλο αλλά και την προσοδοθηρία τόσο των κοινωνικών ομάδων όσο και του πολιτικού συστήματος. Η μετάθεση των προβλημάτων πάρα τις κατά καιρούς σώφρονες φωνές που έκρουαν τις καμπάνες του κίνδυνου αποτέλεσε μια λύση που καταδεικνύει την ατομία της πολιτικής ηγεσίας (Καζάκος και Λιαργκόβας και Ρεπούσης, σελ.256).

Η Ελλάδα το 2001 υιοθέτησε το ενιαίο νόμισμα, ύστερα από μια διαδικασία προσαρμογής της οικονομίας της, εκπληρώνοντας κριτήρια για τα οποία είχε δεσμευτεί, προσδοκώντας, ότι η ένταξη στον σκληρό πυρήνα της Ευρωζώνης θα οδηγούσε στην αποφυγή των συναλλαγματικών κινδύνων απομακρύνοντας, το στοιχείο της

αβεβαιότητας, στις διασυνοριακές εμπορικές και χρηματοοικονομικές συναλλαγές, στην εύκολη πρόσβαση στον χαμηλότοκο τραπεζικό δανεισμό, σε πληθωρισμό σε χαμηλά επίπεδα, και ως αποτέλεσμα αυτών, την ευημερία στη κοινωνία.

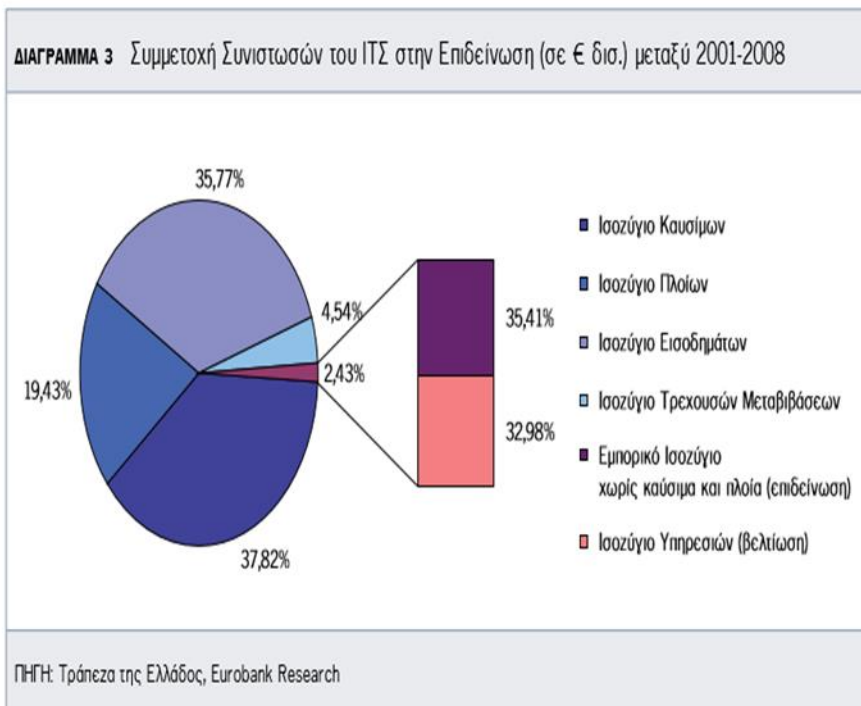
Η είσοδος στη ζώνη του Ευρώ έγινε με την υιοθέτηση από την Κεντρική Τράπεζα κατόπιν κυβερνητικής εντολής της πολιτικής της «σκληρής δραχμής» που οδήγησε σε πτώση μετά από μια μακρά χρονική περίοδο των ρυθμών πληθωρισμού σε μονοψήφια επίπεδα. Η εξέλιξη αυτή σηματοδότησε τη δέσμευση της οικονομικής πολιτικής της χώρας στην προσπάθεια για σταθερότητα των τιμών, ενώ σταδιακά ενίσχυσε την αξιοπιστία της (Προβόπουλος, 2008, ΤτΕ, σελ 37-40)¹⁹.

Ωστόσο, η πολιτική που ασκήθηκε μετά την ένταξη στην ΟΝΕ δεν συνέβαλε στην αντιμετώπιση των παθογενειών που διαχρονικά διακατεχόταν η Ελληνική Οικονομία, διότι δεν υπήρξε στρατηγική τέτοια, ώστε η χώρα να ακολουθήσει τους ρυθμούς και τα μοντέλα ανάπτυξης των ευρωπαϊκών χωρών. Πιο ειδικά, η είσοδος στην ΟΝΕ είχε ως συνέπεια την πτώση των ονομαστικών επιτοκίων, την αυξανόμενη χρηματοπιστωτική δραστηριότητα και ευελιξία, οδηγώντας σε μεγάλη πιστωτική επέκταση, διότι οι εμπορικές τράπεζες άρχισαν να έχουν πρόσβαση σε φθινό δανεισμό, αυξάνοντας με τη σειρά τους τη χορήγηση δανείων προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Η συμμετοχή στην ΟΝΕ επέτρεπε μεν την απρόσκοπτη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου με επιτόκια ιστορικά χαμηλά για την Ελλάδα, αλλά συνεπαγόταν την απώλεια της δυνατότητας να ασκούνται σε εθνικό επίπεδο η νομισματική πολιτική και η πολιτική συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Στις νέες συνθήκες, τυχόν περαιτέρω υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μιας χώρας μέλους θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί με διόρθωση/προσαρμογή των εγχώριων τιμών και του κόστους εργασίας και με προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας, προκειμένου να αποτραπεί η αύξηση της ανεργίας μεσοπρόθεσμα. Επίσης, δεν υπήρχε πλέον η δυνατότητα μείωσης του εσωτερικού χρέους μέσω του πληθωρισμού, οπότε οι χώρες θα έπρεπε να είναι ιδιαίτερα προσεκτικές με τη δημοσιονομική τους διαχείριση (Προβόπουλος, 2008, Τ.τ.Ε, σελ.10).

19

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

20

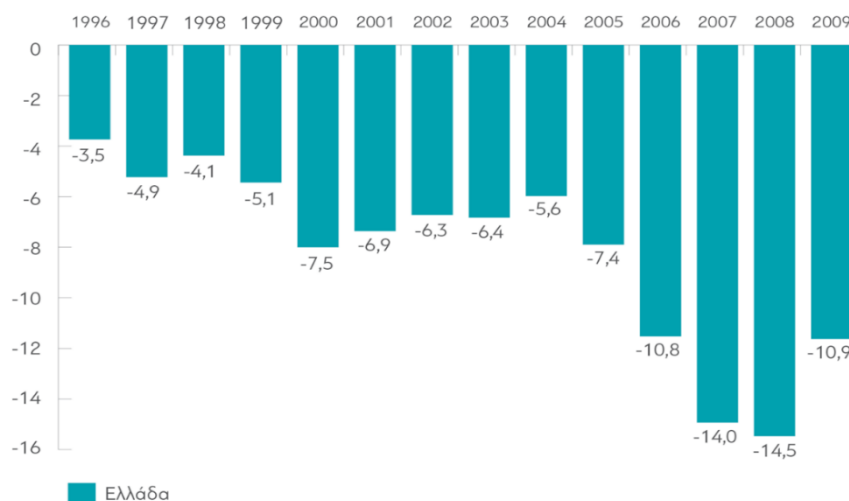
Από την παράθεση των ανωτέρω φαίνεται ότι όλα αυτά τα γεγονότα συνιστούσαν ένα πρότυπο στρεβλής ανάπτυξης και λάθος μίγματος πολιτικής και αδυναμίας θεσμικών αντίβαρων ώστε να αποφευχθεί η μεγέθυνση του δημοσίου χρέους (Προβόπουλος, Τ.τ.Ε., 2008, σελ. 40)²¹. Η ραγδαία και χωρίς μέτρο διόγκωση της εγχώριας ζήτησης επηρέασε και τον τομέα της προσφοράς της οικονομίας, υπό τη έννοια ότι οι υφιστάμενοι πόροι κατανεμήθηκαν μεταξύ των διαφόρων παραγωγικών δραστηριοτήτων με τρόπο ανορθολογικό. Προς επίρρωση αυτού του γεγονότος διαφαίνεται η ραγδαία αύξηση του τομέα των κατασκευών που εξασφάλιζε

²⁰ Εντούτοις, η ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας δε σχετίζεται μόνο με την απώλεια της ανταγωνιστικότητας αλλά με παραγωγικές συνιστώσες στοιχεία που αποκαλύπτονται στα ποσοστά 37,8% και 19,4% των ισοζυγίων Καυσίμων και Πλοίων αντίστοιχα. Αυτές οι συνιστώσες σχετίζονται με κυκλικούς και όχι διαρθρωτικούς τομείς. Προς επίρρωση αυτού του γεγονότος διαφαίνεται ότι η ελληνική οικονομία είναι πιο πετρελαιοβόρα από τη μέση ευρωπαϊκή ή η απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων δεν είναι η προσδοκώμενη επηρεάζοντας το ισοζύγιο μεταβιβάσεων αποτελώντας διαρθρωτικό ζήτημα στοιχειοθετώντας ένα έλλειμμα θεσμικό αλλά και στρατηγικού σχεδιασμού(Αναστασάτος &Χαρδούβελης(μακροοικονομική ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας στο <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/97-120%20Xardouvelis%202014.pdf>

²¹ <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

βραχυπρόθεσμα ένα υψηλό επίπεδο ευημερίας, το οποίο σε καμιά περίπτωση δεν ήταν διατηρήσιμο σε μέσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα (Τσακλόγλου, κ.ά, 2016, σελ.21).

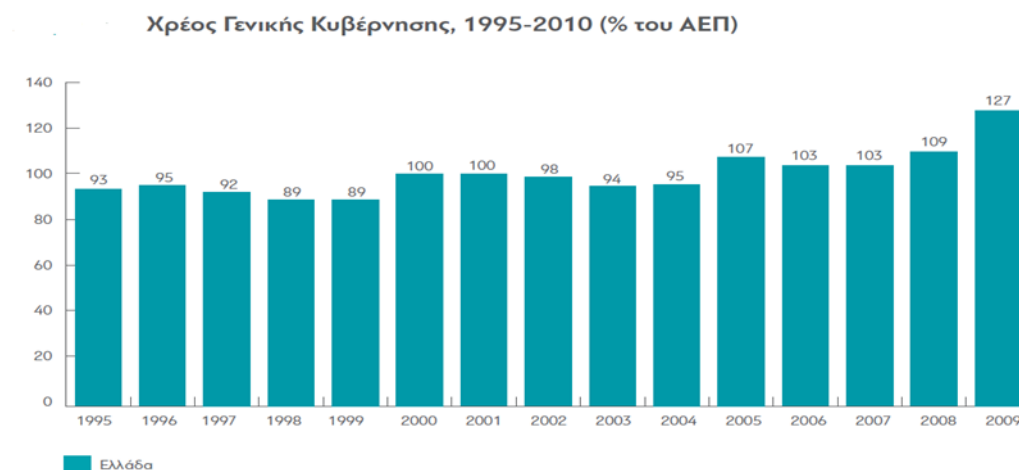
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)

Οι τάσεις αύξησης του λόγου χρέους προς ΑΕΠ συγκαλύφθηκαν από τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που επιτεύχθηκαν, αλλά και από σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν την πορεία της χώρας όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Ως εκ τούτου η υπαγωγή της χώρας στη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος προς συμμόρφωση των επιταγών των ευρωπαϊκών θεσμών για τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω του 3% και του σταδιακού περιορισμού του δημόσιου χρέους κάτω του 60% του ΑΕΠ σύμφωνα με τη Συνθήκη και το ΣΣΑ δείχνει το πόσο ευάλωτη είναι η Ελληνική οικονομία (Τσακλόγλου, κ.ά, 2016, σελ.21).

Η ανάγκη για συντονισμένη προσπάθεια για μόνιμη βελτίωση των οικονομικών, δεν επιτεύχθηκε, διότι χαρακτηριστικά η υστέρηση εσόδων ήταν συνεχόμενη, σε σχέση με τους στόχους, αντιμετωπιζόνταν δε, με έκτακτα μέτρα προσωρινής απόδοσης, ενώ η ανταγωνιστικότητα διαρκώς υποχωρούσε και το έλλειμμα του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών διαρκώς αυξανόταν. Οι αγορές κινούμενες σ' ένα πλαίσιο επανεκτίμησης του πιστωτικού κινδύνου που δεν απέκλειε τη χρεοκοπία της χώρας, έθεταν νέους,

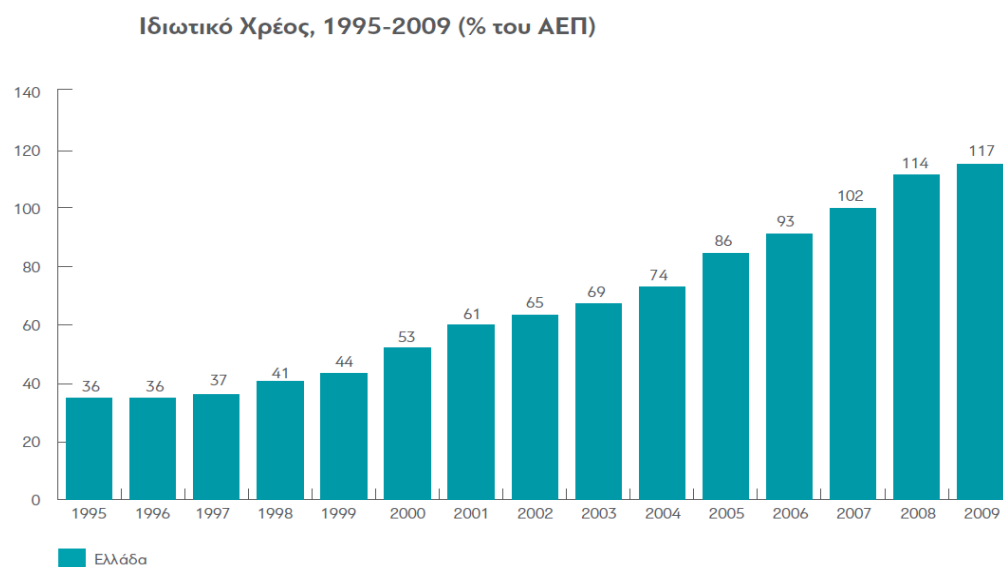
επαχθέστερους όρους δανεισμού, οι οποίοι σταδιακά έγιναν απαγορευτικοί.

Πηγή: Eurostat, Statistical Annex of the European Economy 2015

Πηγή https://www.dianeosis.org/2016/04/pos_ftasame_sta_mnimonia/

22

Πηγή: Eurostat, Statistical Annex of the European Economy 2015

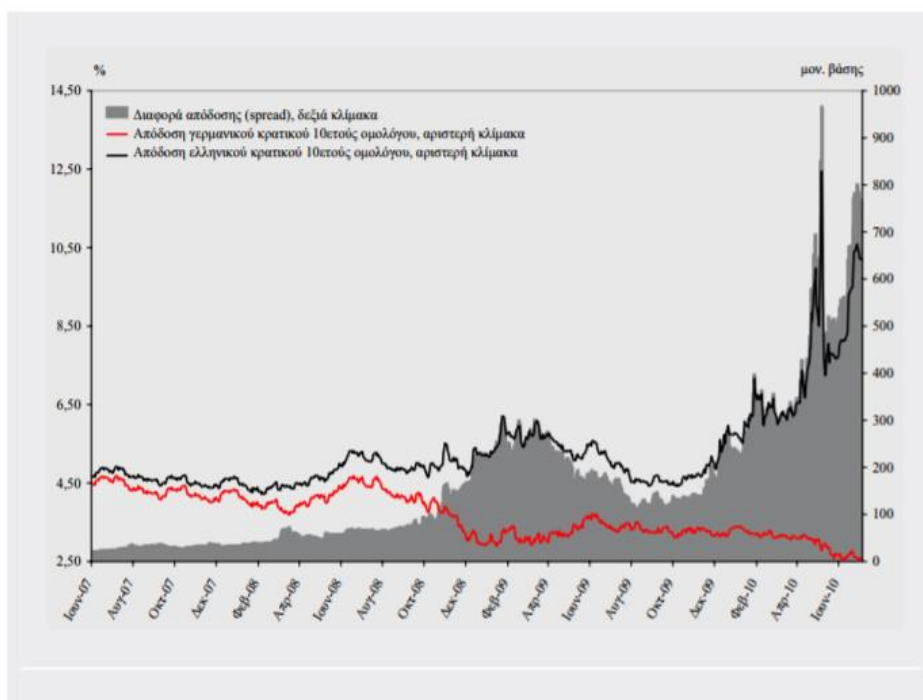
Επιπρόσθετα, η σύγχρονη χρηματοοικονομική κρίση δεν έγινε άμεσα αντιληπτή από την Ελληνική Κυβέρνηση που εκλέχθηκε το 2009. Παρόλο που η προηγούμενη κυβέρνηση είχε υιοθετήσει μέτρα με τον Ν.3723/2008 που συνέπλεαν με τη οικονομική πολιτική της Ε.Ε. είναι σαφές ότι η ελληνική οικονομία δεν μπορεί να έμνε αλώβητη από την αύξηση των επιτοκίων του Ευρώ και του υψηλότερου πληθωρισμού, που επηρεάζει τόσο τα νοικοκυριά όσο και τα δημόσια οικονομικά. Εντούτοις, η έκθεση του τραπεζικού συστήματος σε προβληματικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα ήταν περιορισμένη ενώ η Ελλάδα ακολουθώντας τα μέτρα άλλων χωρών προχώρησε σε

²² https://www.dianeosis.org/2016/04/pos_ftasame_sta_mnimonia/

αποφάσεις που αφορούσαν τις ανοικτές πωλήσεις μέτοχων. Η διαπίστωση ότι το τραπεζικό σύστημα της χώρας είναι αξιόπιστο ενώ η συμβολή του στην ελληνική οικονομία αποτελεί καταλυτικό παράγοντα δεν μπορούν να αποκρύψουν τη μονίμως ελλειμματική δημοσιονομική διαχείριση ακόμα και σε περιόδους ανάπτυξης (Λιαργκόβας, 2010, σελ.115).

Η διοικητική υστέρηση που εκδηλώθηκε μεταξύ του χρονικού διαστήματος της ανάληψης εξουσίας και της εξακρίβωσης της πραγματικής κατάστασης της οικονομίας και της επιτακτικής εφαρμογής μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής αποτύπωσε τα διαχρονικά προβλήματα του Ελληνικού κράτους καθώς την αδυναμία και έλλειψη θεσμών, την ατομία και την έλλειψη οράματος του πολιτικού συστήματος που θα ενέπνεε έναν στρατηγικό σχεδιασμό για μεταρρυθμίσεις (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011, σελ.251).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η απόδοση των δεκαετών ομολόγων που εκδίδει το γερμανικό δημόσιο και αποτελεί το σημείο αναφοράς για τα κράτη μέλη της Ε.Ε σταδιακά ξεπέρασε τις 11 ποσοστιαίες μονάδες ή 1.100 μονάδες βάσης αντανakλώντας το κόστος δανεισμού της Ελλάδας σε σχέση με το γερμανικό ομόλογο αποτυπώνοντας τον κίνδυνο που απορρέει από το δημόσιο χρέος της σε σχέση με το ΑΕΠ.

3.3.1 ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΝΙΣΩΡΡΟΠΙΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε

Η θεώρηση ότι οι κερδοσκοπικές επιθέσεις εκλείπουν με τη συμμετοχή στην ΟΝΕ είναι μια λανθάνουσα άποψη, όπως κατέδειξε η μετάδοση της κρίσης χρέους της Ελλάδας στην Ευρωζώνη και ειδικότερα στις χώρες του Νότου. Επομένως τα παρατεταμένα υψηλά ελλείματα δημιουργούν χρέος του οποίου η δυναμική προκαλεί αστάθεια στην παραγωγική ικανότητα της χώρας. Η αδυναμία δημιουργίας κατάλληλων θεσμών ώστε να υπάρξει ανάχωμα αντίστασης σε λαθεμένες πολιτικές τόσο σε Ενωσιακό επίπεδο όσο και σε εθνικό, αποτέλεσε αστοχία θεσμική καταδεικνύοντας ότι η ΟΝΕ δεν είχε δημιουργηθεί σε στέρεες βάσεις.

Η Ευρωζώνη δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως Άριστη Νομισματική Περιοχή διότι δεν υπάρχει ο αναγκαίος βαθμός οικονομικής ολοκλήρωσης στο εμπόριο και την κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών καθώς παρουσιάζονται ασυμμετρίες που προκύπτουν από τα εθνικά χαρακτηριστικά και τη μη άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής σε κεντρικό επίπεδο. Περαιτέρω, ο βαθμός ετερογένειας των παραγωγικών δομών αποτυπώνει ότι η οικονομική σύγκλιση είναι δύσκολη καθώς δεν υπάρχει η ίδια ευελιξία

²³. <http://www.bankofgreece.gr/BoqEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf>

στην αγορά εργασίας ανάμεσα στα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου το ενδοκοινοτικό εμπόριο χαρακτηρίζεται από ασυμμετρία καθώς οι αναπτυγμένες χώρες του βορρά εξειδικεύονται στη παραγωγή βιομηχανικών αγαθών και εντάσεως εργασίας αυξάνοντας το ενδοκρατικό εμπόριο μεταξύ τους παράγοντας περισσότερο πλούτο σε αντίθεση με τις άλλες χώρες κυρίως του νότου όπου ανειδίκευτη εργασία και η παραγωγή αγαθών του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας, αποτελούν τις κυριότερες συνιστώσες οικονομικής δραστηριότητας εντείνοντας τις τάσεις απόκλισης μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης (De Grauwe, 2005).

Η οικονομική κρίση οδήγησε τη Ε.Ε και την ΟΝΕ στην διατύπωση μέτρων και στην υιοθέτηση μηχανισμών παρά τα ενδογενή προβλήματα και τις ανεπάρκειες στις δομές και στους θεσμούς της. Πάρα τις έντονες επιφυλάξεις και διαφωνίες στους κόλπους της, η αναγκαιότητα της οικονομικής σύγκλισης και η πιθανότητα της μετάδοσης της κρίσης δημιούργησε θεσμούς που υπαγορεύουν θεσμικά μακροχρόνιες δεσμεύσεις για την επίτευξη δημοσιονομικής ισορροπίας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την εναρμόνιση των κανόνων λειτουργίας των αγορών και του τραπεζικού συστήματος. Η θεσμική ανισορροπία ανάγκασε την Ευρωζώνη αλλά και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (εφεξής Ε.Κ.Τ) να υιοθετήσουν ποιοτικούς νέους θεσμούς απομακρύνοντας την υπονόμηση της σταθερότητας του ευρώ καθώς η Ένωση δεν διέθετε μηχανισμούς αντιμετώπισης κρίσεων και εξισορρόπησης των οικονομικών εξελίξεων των κρατών μελών. Τέλος, ήταν εμφανής η αποτυχία των αγορών να διαφοροποιήσουν τις εκτιμήσεις κινδύνου ανάλογα προς τις αποκλίνουσες δημοσιονομικές εξελίξεις σε καθένα από τα κράτη μέλη της Ζώνης του Ευρώ γεγονός που ενέτεινε την αναγκαιότητα λήψης μέτρων θεσμικού χαρακτήρα και στρατηγικού σχεδιασμού αντιμετώπισης κρίσεων (Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, 2014, σελ.5).

Η Συνθήκη δημιουργίας του (European Stability Mechanism – ESM), του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας(εφεξής, ESM) μετά την επικύρωσή της από τα εθνικά κοινοβούλια των χωρών της ζώνης του ευρώ βελτίωσε το οικονομικό κλίμα έχοντας εμψυχήσει τις βασικές παραμέτρους της εμπιστοσύνης και της αξιοπιστίας για την δημιουργία στέρεων βάσεων στην οικονομία. Με τη Συνθήκη κατέστη κατ' αρχήν δυνατή η απευθείας ανακεφαλαιοποίηση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από το Μηχανισμό. Η αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας, η δημιουργία μηχανισμών για τη βελτίωση της εποπτείας για την εφαρμογή δημοσιονομικών κανόνων, με σκοπό τη συγκέντρωση κεφαλαίων ικανών να καλύψουν τις βραχυπρόθεσμες ανάγκες των

χωρών που ενδεχομένως θα αντιμετωπίσουν κρίση δημόσιου χρέους αποτελεί στρατηγική επιλογή.²⁴

Η διάθεση των κεφαλαίων θα γίνεται υπό την προϋπόθεση ότι οι χώρες που θα χρησιμοποιούν το μηχανισμό θα πραγματοποιούν την απαραίτητη δημοσιονομική προσαρμογή και τις αναγκαίες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Κατά συνέπεια το Δημοσιονομικό Σύμφωνο και ο ESM αποτελεί θεσμική ενδυνάμωση αλλά και επίτευξη στρατηγικού σχεδιασμού καθώς τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να εισάγουν στο εθνικό τους δίκαιο και σε Συνταγματικό επίπεδο δημοσιονομικό κανόνα για ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς καθώς και ένα διορθωτικό μηχανισμό, ο οποίος θα ετίθετο αυτομάτως σε λειτουργία σε περίπτωση που παρατηρούνταν σημαντικές αποκλίσεις από τον μεσοπρόθεσμο στόχο την πορεία προσαρμογής σε αυτόν (Προβόπουλος, 2008, σελ.75)²⁵.

3.4 ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗ ΚΡΙΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Είναι πρόδηλο αρχικά ότι η πολιτική αύξησης των κρατικών δαπανών του δημοσίου διόγκωσαν το κρατικό χρέος, το οποίο συνακόλουθα αυξάνει το επιτόκιο δανεισμού δηλαδή το επιτόκιο των κρατικών ομολόγων ώστε να μπορεί να προσελκύσει πηγές χρηματοδότησης. Το δημόσιο χρέος είναι το άθροισμα των ελλειμάτων των προηγούμενων ετών και των τόκων που προέρχονται από αυτά εφόσον αυτά καλύπτονται με πρόσθετο δανεισμό. Το έλλειμμα που προέρχεται από τη διαφορά δαπανών και φόρων είναι το πρωτογενές. Η εξέλιξη του χρέους εξαρτάται από το ύψος δανεισμού, τα ετήσια ελλείμματα, και η ακολουθούμενη πολιτική εξόφλησης ή συσσώρευσης του χρέους.

Η Ελλάδα πάρα τη σύγκλιση των μέσων εισοδημάτων με αυτά των χωρών της Ε.Ε δεν στόχευσε στη διαμόρφωση μια εθνικά συγκροτημένης στρατηγικής για την

²⁴ Europarliament.eu.org

²⁵

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

υπέρβαση των διαχρονικών αδυναμιών της οικονομίας της. Οι ενδογενείς αίτιες της υπερχρέωσης αντικατοπτρίζουν (Βαληνάκης, Καζάκος, Μαραβέγιας, 2014, σελ.24):

1. Τη μονίμως ελλειμματική δημοσιονομική πολιτική που κάλυπτε καταναλωτικές δαπάνες ακόμα και μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, ενώ τα κρατικά έσοδα υστερούσαν.
2. Η συσσώρευση χρεών ως αποτέλεσμα της ελλειμματικής διαχείρισης των οικονομικών του κράτους αποτέλεσε την κύρια πηγή χρηματοδότησης της ανάπτυξης η οποία όμως κατευθύνονταν σε προσοδοθηριακές ομάδες συμφερόντων μεταξύ της πολιτικής ηγεσίας και των ομάδων αυτών στα πλαίσια του εκλογικού κύκλου. Αποτέλεσμα αυτής της στρέβλωσης ήταν η αμφισβήτηση του ελληνικού κράτους ως προς την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους έχοντας μακροχρόνιες επιπτώσεις στις μελλοντικές γενιές.
3. Η διόγκωση του κράτους και της φοροδιαφυγής σε συνάρτηση με τη αναποτελεσματική χρήση των πόρων καθώς οι κοινωνικές δαπάνες δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα (χώρος της υγείας, καταπολέμηση φτώχειας)
4. Συνεχής μείωση των εθνικών αποταμιεύσεων παρά την πραγματική αύξηση των μισθών στο δημόσιο τομέα που παρέσυραν και τον ιδιωτικό.
5. Τα χαμηλά επιτόκια δανεισμού λόγω της ΟΝΕ που ενθάρρυναν τον δανεισμό τόσο τον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό.
6. Η διεθνής ειδίκευση της χώρας φθίνει με αποτέλεσμα να παρατηρείται διαρκώς μείωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας

3.4.1. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ

Προς επίρρωση αυτής της στρέβλωσης την Άνοιξη του 2010 η Ελλάδα βρέθηκε σε αδυναμία αναχρηματοδότησης των ληξιπρόθεσμων χρεών της και χρηματοδότησης τρεχόντων ελλειμμάτων. Η εποχή των μνημονίων συνεννόησης επί συγκεκριμένων προϋποθέσεων οικονομικής πολιτικής είναι γεγονός. Η οικονομική κρίση χωρίς αμφιβολία δεν ήταν και δεν θα είναι προσωρινή όσο δεν αμβλύνονται οι ελληνικές υστερήσεις και οι προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή της από την πολιτική εξουσία δεν έχει συναινετικό και αξιόπιστο χαρακτήρα. Οι επιπτώσεις της σε βάρος των μελλοντικών γενεών έχει αρνητικό πρόσημο, ειδικά όταν το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

είναι τόσο μεγάλο, ανεξάρτητα αν ο υπολογισμός του ως ποσοστού αποτυπώνεται είτε στο ποσοστό που προκρίνουν οι Reinhart και Rogoff είτε σε κάποιο άλλο όπου μια πρόσφατη έρευνα το υπολόγισε σε 90% (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011).

Η μετάδοση της παθογένειας της ελληνικής οικονομίας στις οικονομίες των νότιων χωρών της ζώνης του ευρώ, οι οποίες διακατέχονται από τα ίδια θεσμικά προβλήματα αλλά σε μικρότερη ένταση και έκταση είναι εμφανής. Παρά την ευνοϊκή οικονομική συγκυρία της περασμένης δεκαετίας, τα κράτη μέλη της Ζώνης του Ευρώ κατάφεραν να σταθεροποιήσουν αλλά όχι να μειώσουν τους λόγους χρέους προς ΑΕΠ. Συναφώς, ανταποκρινόμενα στους στόχους αναφοράς για τα δημοσιονομικά ελλείμματα του Σ.Σ.Α., δεν προετοιμάστηκαν για την περίπτωση αντίστροφης της οικονομικής συγκυρίας, έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα για την εφαρμογή αντικυκλικής πολιτικής σε περιόδους ύφεσης.

Μετά την κρίση και αρχής γενομένης από την ελληνική κρίση χρηματοδότησης του 2009-10, το σύστημα διακυβέρνησης έγινε πολυπλοκότερο καθώς (γραφείο προϋπολογισμού της Βουλής, 2014):

- τροποποιήθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (Σ.Σ.Α., 1997, 2005) με μια δέσμη οδηγιών και έναν κανονισμό (six-pack),
- ιδρύθηκαν νέοι μηχανισμοί στήριξης κρατών μελών (αρχικά το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοδοτικής Σταθερότητας (EFSF), σήμερα ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (E.M.Σ., E.S.M.),
- υιοθετήθηκε ένα «δημοσιονομικό σύμφωνο» (Fiscal Compact),
- εντάθηκε η οικονομική συνεργασία (και αμοιβαία εποπτεία) σε ζητήματα γενικότερης οικονομικής πολιτικής (Euro-Plus-Pact και διαδικασία εποπτείας μακροοικονομικών ανισοροπιών), που όμως παραμένει πιο χαλαρή,
- ενισχύθηκε η κεντρική εποπτεία των εθνικών προϋπολογισμών (two-pack) τροποποιήθηκαν οι κανονισμοί των διαρθρωτικών ταμείων ώστε να συνάδουν προς τη νέα λογική.

Ειδικότερα μεταξύ της Ελλάδας και των πιστωτών της έχουν υπογραφεί τρία Μνημόνια (2010, 2012, 2015). Η χρηματοδοτική αυτή στήριξη χορηγήθηκε με ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια σε σύγκριση με τα επιτόκια των αγορών απαιτώντας την υιοθέτηση προγράμματος με δημοσιονομικό χαρακτήρα δηλαδή συστατική δημοσιονομική πολιτική με μείωση των κρατικών δαπανών και αύξηση των φόρων καθώς και μια σειρά διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, που ωστόσο οι πολιτικές αυτές έχουν κατά καιρούς

δεχτεί έντονη κριτική ως προς το περιεχόμενο τους (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2017 σελ.16-17) ²⁶

Η φιλοσοφία των τριών Μνημονίων δεν ήταν η ίδια. Συγκεκριμένα το πρώτο Μνημόνιο θεωρούσε ότι η Ελλάδα αντιμετώπιζε πρόβλημα ρευστότητας. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο τα παρεχόμενα δάνεια ήταν βραχυπρόθεσμα και το επιτόκιο τους σχετικά υψηλό ενώ δεν είχε στις πρόνοιες του την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους. Τα δυο επόμενα Μνημόνια αντιμετώπισαν το πρόβλημα της Ελλάδας ως πρόβλημα φερεγγυότητας. Γι' αυτό και συνοδεύτηκαν το μεν δεύτερο από αναδιάρθρωση του χρέους, η οποία είναι η μεγαλύτερη καταγεγραμμένη απομείωση χρέους, το δε τρίτο με την υπόσχεση ελάφρυνσής του, αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα της απομείωσης του χρέους ως βασικής μεταβλητής επιτυχίας του προγράμματος. Το συνολικό ποσό των δανείων που παρασχέθηκαν υπερβαίνει τα 300 δις ευρώ και είναι το μεγαλύτερο δάνειο που έχει δοθεί στην ιστορία παγκόσμια (**Reinhart και Rogoff,2009**).

Ωστόσο, η έλλειψη ενός εθνικού στρατηγικού σχεδίου δημιούργησε αυξανόμενα προβλήματα σε συνάρτηση με τις προβληματικές συνταγές των μνημονίων ιδίως του πρώτου. Η μη έγκαιρη αναδιάρθρωση του χρέους και η σαφής προτεραιότητα των εταίρων να αποφύγουν μια νέα κρίση οδήγησε σε λάθη στρατηγικής υποτιμώντας δράσεις και επιπτώσεις των δημοσιονομικών μέτρων συρρικνώνοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την οικονομία καθώς δεν ακολουθήθηκαν αντικυκλικές πολιτικές ενώ η απόπειρα αύξησης των εξαγωγών μέσω της συμπίεσης των μισθών δεν απέδωσε.

²⁶ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_17/SR_GREECE_EL.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

Αναντίρρητα, η χρηματοδότηση καταναλωτικών και αναδιανεμητικών δαπανών του κράτους αποτέλεσε εφιαλήριο για προσοδοθηριακές επιδιώξεις συντεχνιών και οργανωμένων επιχειρηματικών συμφερόντων δημιουργώντας ένα ευεπίφορο περιβάλλον για διαφθορά και σπάταλη. Ως εκ τούτου η υιοθέτηση τέτοιων συμπεριφορών συνέβαλλε στο να αποτυπωθεί στην κοινωνία μια αντιπαραγωγική κουλτούρα, όπου η υπέρμετρη κατανάλωση μέσω των εισαγωγών καταδεικνύει την οικονομική αστάθεια που αυξάνεται σε υπέρμετρο βαθμό όταν μια οικονομία δέχεται ταυτόχρονα κραδασμούς από εξωτερικές διαταραχές. Η συνεχής δημιουργία δημοσιονομικών ελλειμάτων και η συσσώρευση χρεών δημιουργεί επιπρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις για την εξυπηρέτησή τους, αφαιρώντας πόρους οι οποίοι θα μπορούσαν να διοχετευθούν στην ανάπτυξη.

Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεωρία των πολιτικών κύκλων οι κυβερνήσεις επιδιώκουν την επανεκλογή τους δημιουργώντας εκλογικούς κύκλους συνδέοντας την κομματική ιδεολογία με ζητήματα της διαχείρισης του μείγματος δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής επηρεάζοντας κατά το δοκούν το θεσμικό περιβάλλον που λειτουργεί η οικονομία. Με βάση την κεϋνσιανή θεωρία η διαχείριση της συνολικής ζήτησης απαιτεί από τις κυβερνήσεις να ακολουθούν αντικυκλική πολιτική αυξάνοντας τις δαπάνες ή μειώνοντας του φόρους όταν η συνολική ζήτηση μειώνεται δηλαδή σε περιόδους ύφεσης και το αντίθετο (Λιαργκόβας,2010 σελ.45-46).

4.1.1 ΧΙΟΝΟΣΤΙΒΑΔΑ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Η συσσώρευση χρεών είναι το αποτέλεσμα μια λαθεμένης πολιτικής αλλά και τις εμμονής της πολιτικής εξουσίας να μην οριοθετεί το θεσμικό εκείνο πλαίσιο που θα ενισχύει τη αξιοπιστία της και θα την απομακρύνει από την διαφθορά, και την προσοδοθηρία. Ως εκ τούτου όταν η οικονομία δέχτηκε μέσα στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον τους κραδασμούς της χρηματοπιστωτικής κρίσης αυτή κατέληξε σε

αμφισβήτηση της φερεγγυότητας του ελληνικού κράτους με τη δραματική αύξηση του κόστους δανεισμού (Βαληνάκης και Καζάκος και Μαραβέγιας, 2014, σελ.24).

Η Ελλάδα στην ιστορία της βρέθηκε τέσσερις φορές σε αδυναμία εξυπηρέτησης των χρεών της, με συνέπεια τον αποκλεισμό της χώρας από την αγορά χρήματος, ενώ διαφαίνεται διαχρονικά ότι η αναγκαιότητα εξυπηρέτησης των χρεών αποτελεί την ικανή και αναγκαία συνθήκη για χορήγηση νέων δανείων. Υπάρχουν πολλά επιχειρήματα υπέρ της ανάληψης χρεών από το κράτος, αλλά κανένα υπέρ της υπερχρέωσης. Η οικονομική αιτιολόγηση αποτελεί το εφαλτήριο εκείνο ώστε να γίνει ένας δανεισμός. Η χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων μέσω δανείων προσβλέπει στην ανάγκη αύξησης του ΑΕΠ. Η αύξηση αυτή, όταν επιτυγχάνεται προσδίδει μια συνέπεια στην οικονομία ώστε να εξυπηρετεί τη χρηματοδότηση καθώς το οικονομικό κύκλωμα λειτουργεί εύρυθμα (Καζάκος, Λιαργκόβας, Ρεπούσης, 2010,σελ. 20)

Αντίθετα, οι συνέπειες κάθε πτώχευσης που προέρχονται από την υπερχρέωση είναι η επιβολή στη χώρα από τους δανειστές της αυστηρών οικονομικών ελέγχων. Ο υπερβολικός δανεισμός οδηγεί σε εξάρτηση της χώρας, κάτι που θα έπρεπε να λειτουργεί διαχρονικά καταλυτικά στις δράσεις των κυβερνήσεων. Αυτό διαφαίνεται στο ότι η διαπραγματευτική δύναμη των δανειστών είναι τόσο μεγάλη που οι λύσεις που προκρίνονται πάντα τους ευνοούν. Η εύνοια αυτή αποτυπώνεται στους όρους αποπληρωμής των δάνειων, καθώς και στον έλεγχο του πολιτικού συστήματος όπως αποτυπώνεται διαχρονικά από την εποχή των δάνειων της επανάστασης του 1821 μέχρι της μέρες μας (Καζάκος, Λιαργκόβας, Ρεπούσης, 2016, σελ.30).

Όταν οι οικονομικές και ευρύτερες συνθήκες χειροτερεύουν, αυξάνονται οι απαιτήσεις των δανειστών, οι οποίοι για να μειώσουν τον κίνδυνο αναπροσαρμόζουν τις πολιτικές τους λαμβάνοντας θέσεις που απαιτούν πρόσθετες εγγυήσεις. Ως κίνδυνος χώρας για το τραπεζικό σύστημα είναι η πιθανότητα οι δανειζόμενοι μιας άλλης χώρας ή η κυβέρνηση μιας χώρας να μην μπορούν ή να μην επιθυμούν την εκπλήρωση των διεθνών υποχρεώσεών τους για λόγους που υπερβαίνουν τον συνηθισμένο πιστωτικό κίνδυνο. Σύμφωνα με τη Επιτροπή της Βασιλείας²⁷ ο διεθνής δανεισμός εμπεριέχει την έννοια του κίνδυνου της χώρας. Η σημασία αξιολόγησης της δανειοληπτικής ικανότητας των χωρών γίνεται φανερή από τις εκθέσεις αξιολόγησης διεθνών οργανισμών όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, κ.ά (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011, σελ.39-47).

²⁷ Η Επιτροπή της Βασιλείας είναι ένας οργανισμός που δημιουργήθηκε από τους κεντρικούς τραπεζίτες και διατυπώνει γενικά εποπτικά πρότυπα πλαίσια και προτείνει θέματα καλύτερης πρακτικής σχετικά με την τραπεζική εποπτεία,

Οι δανειακές ανάγκες μιας χώρας εξαρτώνται από τη ύπαρξη πρωτόγενους ελλείματος δηλαδή της ποσότητάς δαπανών χωρίς τόκο υπερβαίνουν τα έσοδα, καθώς και τις πληρωμές τόκων. Η έννοια του πρωτογενούς ελλείματος αφορά το έλλειμμα στο οποίο δεν περιλαμβάνονται οι τόκοι. Το πρωτογενές έλλειμμα δηλώνει το ποσό κατά το οποίο μια κυβέρνηση επιβαρύνει το δημόσιο χρέος, χωρίς να συνυπολογίζεται το χρέος που παρέλαβε από προηγούμενες κυβερνήσεις. Παράλληλα ένα από κυριότερα προβλήματα δημιουργίας των πρωτογενών ελλειμμάτων αποτελεί η αδυναμία είσπραξης φόρων και εργοδοτικών εισφορών.

Το υψηλό δημόσιο χρέος συνεπάγεται υψηλές φορολογικές υποχρεώσεις στο μέλλον. Το υψηλό δημόσιο χρέος δείχνει ότι η καθαρή περιουσία των πολιτών της χώρας είναι μικρή μόνον όταν το χρέος ή μέρος του έχει χορηγηθεί από ξένους. Επιπλέον, ως καθαρό εξωτερικό χρέος (NFI) μίας χώρας ορίζεται η διαφορά αναμεσά στις οφειλές του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα προς τους ξένους μείον τις οφειλές των ξένων προς το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα της χώρας. Όταν το NFI είναι θετικό τότε οι οφειλές της χώρας προς τους ξένους είναι υψηλότερη από τις οφειλές των ξένων προς τη χώρα με αποτέλεσμα η χώρα να έχει χρέος (Βαγιατης, κ.α, 2017,σελ.19-20)

Η δημιουργία ελλειμμάτων δημιουργεί την ανάγκη για δανεισμό και κατά συνέπεια χρέους. Επιπρόσθετα, αν μια κυβέρνηση συσσωρεύει χρέη από προηγούμενα έτη λόγω ότι η λειτουργία της σημείωνε ελλείμματα δημιουργεί το «φαινόμενο της χιονοστιβάδας» δηλαδή την υπέρμετρη αύξηση του χρέους και των καταστρεπτικών συνέπειων του (Burda και Wyplosz, 2007, σελ.185). Επιπλέον, οι πληρωμές τόκων που αφορούν χρέος που έχει συσσωρευτεί, αποτελεί δαπάνη που προστίθεται στο τρέχον έλλειμμα. Όμως το κύριο συμπέρασμα που απορρέει όταν μια χώρα δανείζεται για να καλύψει τα ελλείματά της είναι ότι καταναλώνει περισσότερα από ότι παράγει. Η πρόσθετη αυτή κατανάλωση προέρχεται από εισαγωγές επηρεάζοντας το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και κατά συνέπεια το ΑΕΠ (Καζάκος, Λιαργκόβας, Ρεπούσης, 2016, σελ. 55).

Η αποπληρωμή του χρέους προϋποθέτει τόσο την σταδιακή μείωση του ελλείματος όσο και τον μηδενισμό του. Η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων που να υπερβαίνουν τις πληρωμές των τόκων του χρέους ώστε να επιτυγχάνεται η μείωση του, αποτελεί επιτακτική ανάγκη η οποία θα πρέπει να απορρέει από την πολιτική βούληση διαχρονικά. Παράλληλα, η μείωση του χρέους μπορεί να επέλθει ακόμα και στη περίπτωση όπου το έλλειμμα είναι μηδενικό ή ελάχιστα θετικό. Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι η πολιτική βούληση και η δημιουργία θεσμών προκρίνουν ότι το κύριο μέγεθος δεν είναι το χρέος καθ' εαυτό αλλά το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Άλλωστε

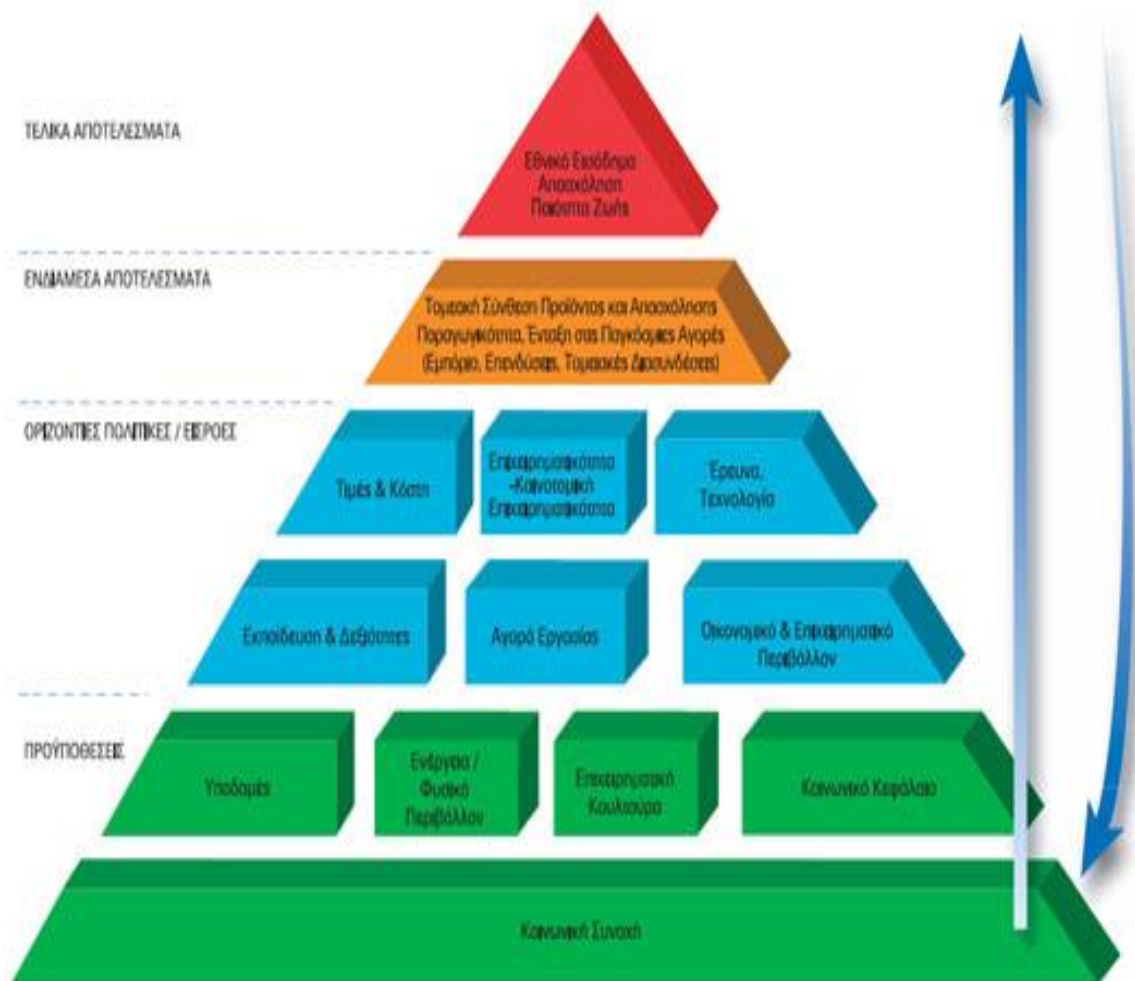
το ΑΕΠ όταν αυξάνεται και το χρέος παραμένει σταθερό, τότε το ποσοστό χρέους προς ΑΕΠ θα μειώνεται. Πιο ειδικά, ακόμα και ένα μικρό ύψος ελλείμματος εάν συνδυάζεται με υψηλή ανάπτυξη έχει αποτελέσματα στην απομείωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Επομένως η ανάπτυξη της οικονομίας βασισμένη σε ένα στρατηγικό σχεδιασμό είναι η συνιστάμενη εκείνη που προσδίδει σε μια κοινωνία ευημερία (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011, σελ. 280).

Ο στόχος της ΟΝΕ και η ωφέλεια που αποκομίζει η ελληνική κοινωνία σε συνδυασμό με τα χρέη και τη διαρκώς φθίνουσα ελληνική ανταγωνιστικότητα θα επέτρεπε να αποτελέσουν το εφελτήριο για μόνιμο αναπροσανατολισμό της οικονομικής πολιτικής κάτι το οποίο δεν συνέβη. Η χώρα από το 2001 έως και το 2005 βρέθηκε να παραβιάζει το κριτήριο για έλλειμμα κάτω από το 3% του Συμφώνου Σταθερότητας(κάτι που και οι μεγάλες χώρες της Ευρωζώνης έκαναν)το οποίο είχε σκοπό να διασφαλίζει ότι τα κράτη συνεχίζουν να τα τηρούν μετά την ένταξη στην ευρωζώνη για την ικανοποίηση των κριτηρίων του Μάαστριχτ (Αντίθετα, η ανάπτυξη που συντελέστηκε πριν τη κρίση στηρίχτηκε αποκλειστικά στην εγχώρια ζήτηση, η οποία τροφοδοτήθηκε από δανεισμό τόσο δημόσιο, όσο και ιδιωτικό.

Τα συνεχή δημοσιονομικά ελλείμματα, απαιτούσαν δανεισμό για την κάλυψη τους, οδηγώντας σε διόγκωση του δημόσιου χρέους. Η δανειακή εμπειρία του Ελληνικού κράτους αποτυπώνει το ότι οι πολιτικές ηγεσίες διαχρονικά έτειναν να θεωρούν τα δάνεια ως έσοδο με διάφορες αιτιολογίες. Η κοινωνία έδειξε σαφή προτίμηση στην κατανάλωση έναντι της αποταμίευσης και της επένδυσης, ενώ αντέδρασε έντονα σε απόπειρες αλλαγής των δομών και μεταρρυθμίσεων σε νευραλγικούς τομείς της οικονομίας. Αποτέλεσμα τούτου ήταν, η ανταγωνιστικότητα να έχει ραγδαία επιδείνωση, οι δημόσιες δαπάνες να αυξηθούν, χωρίς τα έσοδα να μπορούν να ισοσκελίσουν τη διαφορά, οδηγώντας σε μεγάλα ελλείμματα και σε ιστορικά υψηλά επίπεδα το δημόσιο χρέος (Καζακος, Λιαργκόβας, Ρεπούσης, 2016, σελ. 274-288).

4.1.2. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ -ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Κατά συνέπεια, τα προγράμματα τα οποία έχουν συμφωνηθεί έχουν ως κύριο στόχο τη δημοσιονομική εξυγίανση, θέτοντας την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας ως πυλώνα προτεραιότητας και θεσμικής θωράκισης. Και αυτό γιατί όταν επί μακρά χρονική περίοδο ο δανεισμός χρηματοδοτεί καταναλωτικές δαπάνες, επακολουθεί αναπόφευκτα στο μέλλον μια μακρά περίοδος όπου η κατανάλωση και κατά συνέπεια η ζήτηση θα υπολείπεται του εισοδήματος αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα για ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων αφενός μεν για να υπάρχουν συστατικά στοιχεία εξισορρόπησης της εθνικολογιστικής ταυτότητας αφετέρου δε αυτή να μη επιδεινώνει με τα χαρακτηριστικά της το οικονομικό κλίμα, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εξυπηρέτηση των τοκοχρεολυσίων του εξωτερικού χρέους. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, με βιώσιμο τρόπο, αποτελεί την κορυφαία προϋπόθεση για την επιστροφή σε υγιείς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης και επομένως είναι αναγκαία για τη μείωση του λόγου του δημόσιου και του εξωτερικού χρέους προς το ΑΕΠ (Αναστασάτος & Χαρδούβελης, 2014 στο <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UpIPDFs/sylltomos14/97-120%20Xardouvelis%202014.pdf>)

Πηγή: ΕΣΑΑ, 2006

Η Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας παρουσιάζει την ανταγωνιστικότητα ως δυναμική, ανατροφοδοτούμενη διαδικασία, όπου μια σειρά από «προϋποθέσεις» διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο παρεμβαίνουν οι «οριζόντιες πολιτικές και εισροές», προσδιορίζοντας έτσι τα «ενδιάμεσα αποτελέσματα της ανταγωνιστικότητας», που με της σειρά τους διαμορφώνουν τα τελικά αποτελέσματα σε όρους βιοτικού επιπέδου, απασχόλησης, ποιότητας ζωής.

Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δεν μπορεί να βασίζεται στις έννοιες του κόστους και των τιμών. Άλλωστε από το πρώτο μνημόνιο αναδείχθηκε ότι μείωση των πραγματικών μισθών για επίτευξη ανταγωνιστικότητας μέσω της αύξησης των εξαγωγών δεν επιτεύχθηκε με αποτέλεσμα δημιουργία πολλαπλασιαστικής ύφεσης. Η ταύτιση της ανταγωνιστικότητας με την ελκυστικότητα των σχετικών τιμών ή

του σχετικού κόστους δεν αποτελεί πανάκεια. Περαιτέρω, η σύγκριση των τιμών ή του κόστους μεταξύ χωρών λαμβάνει υπόψη διαφορές στην παραγωγικότητα, με αποτέλεσμα λόγω χάρη η παραγωγή εξελιγμένων μεταποιητικών προϊόντων να είναι φθηνότερη τελικά σε ανεπτυγμένες χώρες με υψηλούς μισθούς από ότι σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Κατά συνέπεια διαφαίνεται ότι η ανταγωνιστικότητα επηρεάζεται και από άλλες παραμέτρους. Οι παράμετροι αυτές έχουν αμφίδρομη σχέση τόσο με την ανταγωνιστικότητα όσο και με τη οικονομική μεγέθυνση. Ως εκ τούτου μεγέθη όπως η τεχνολογία, η ποιότητα του προϊόντος, η εξειδίκευση της εργασίας επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα, αποτυπώνοντας απλουστευμένες παρουσιάσεις εμπειρικών ευρημάτων που έχουν επιβεβαιωθεί τόσο συχνά, ώστε να θεωρούνται ως προφανείς εμπειρικές αλήθειες. Τα συμπεράσματα αυτά ισχύουν και στις δυο βασικές τάσεις της οικονομικής μεγέθυνσης δηλαδή την εξωγενή και ενδογενή οικονομική μεγέθυνση. Τα εμπειρικά αυτά δεδομένα (*stylized facts*)²⁸ αποτελούν διαχρονικές θεωρήσεις που υποστηρίζουν τις θεωρίες της οικονομικής μεγέθυνσης **(Θεοχαράκης και Τσερκέζης, 2009, σελ.15)**²⁹.

Συνεπώς, η ανταγωνιστικότητα συναρτάται πλέον με στοιχεία όπως το μακροοικονομικό περιβάλλον, η τεχνολογική πρόοδος, η καινοτομία, οι επιχειρηματικές πρακτικές, το ανθρώπινο κεφάλαιο, η κοινωνική συνοχή. Αυτά τα στοιχεία αποτελούν βασικές συνιστώσες δημιουργίας θεσμών που αποσκοπούν στο σχεδιασμό μια στρατηγικής που θα οδηγή στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη.

Με την ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ οι ανισοροπίες που δημιουργήθηκαν από τη διεύρυνση των ελλειμάτων του ισοζυγίου πληρωμών και τη αυξανόμενη ροπή τόσο των νοικοκυριών όσο του Δημοσίου για κατανάλωση χειροτέρευσαν την ανταγωνιστικότητα της χώρας. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας αντικατοπτριζόταν σε πολλές οικονομικές μεταβλητές, μία από τις οποίες ήταν τα τεράστια εξωτερικά ελλείμματα, η συσσώρευση των οποίων δημιούργησε μεγάλο εξωτερικό χρέος. Σύμφωνα με την έκθεση του Παγκοσμίου Οικονομικού Φόρουμ το 2010-11 η ανταγωνιστικότητα ³⁰ της Ελληνικής οικονομίας έχει πτωτική τάση από την

²⁸ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1958 από τον Ούγγρο οικονομολόγο Nicholas Kaldor, καθηγητή στο πανεπιστήμιο του Cambridge.

²⁹

<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON205/Growth%20lecture%20notes%20njt%20lt%202009.pdf>

³⁰ Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει σύγκλιση απόψεων σχετικά με τη διατύπωση ενός ορισμού και την ποσοτική έκφραση της ανταγωνιστικότητας των χωρών. Τέσσερις απόψεις σχετικά με την έννοια της ανταγωνιστικότητας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η πρώτη άποψη αναφέρεται στην ικανότητα της χώρας να προσελκύει (*ability to attract*) και περιγράφει τα χαρακτηριστικά μιας χώρας

71^η θέση το 2009 βρίσκεται στη 83^η το 2010 πίσω από χώρες όπως τα Σκόπια και η Ρουάντα. Παράλληλα, η αύξηση του πληθωρισμού στο 5,5% τον Αύγουστο του 2010 έναντι 1,6% στην ευρωζώνη δημιουργεί αύξηση του Ελληνικού Ευρώ με αποτέλεσμα την απόκλιση της αύξησης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων μέσω της εσωτερικής υποτίμησης (Κοτταρίδη και Γιακούλας, 2013).

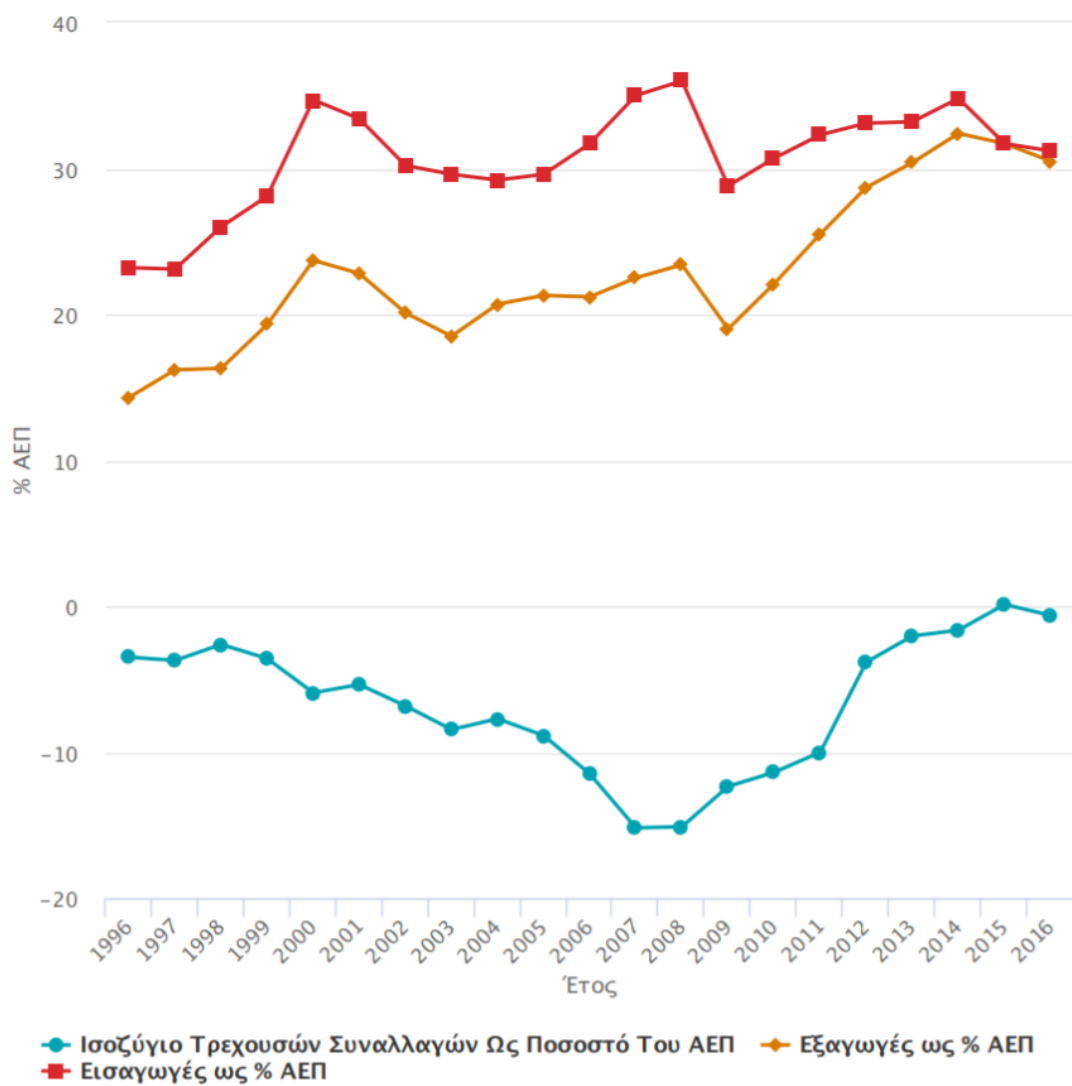
Η αναλυτική εξέταση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών καταδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος ανταγωνιστικότητας σε δυο επίπεδα. Σε μικροοικονομικό επίπεδο διακρίνουμε την ανταγωνιστικότητα σε σχέση με τη τιμή και την εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και των περιθωρίων κερδών που αντιπαραβάλλεται με ανταγωνίστριες χώρες έχοντας υπόψη και τυχόν συναλλαγματικές ισοτιμίες. Οι δείκτες αυτού του είδους καταγράφονται συσσωρευτικά από τη ένταξη στην Ευρωζώνη μέχρι και την πρώτη αξιολόγηση του τρίτου προγράμματος απώλεια ανταγωνιστικότητας της τάξης του 20% με 25% (Βαγιάνος, 2017).

Η μακροοικονομική προσέγγιση για το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αποδίδει το γεγονός της υπερβάλλουσας ζήτησης που είχε ως αποτέλεσμα η εγχωρία ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών να υπερβαίνει επί σειρά ετών το δυνητικό προϊόν της ελληνικής οικονομίας. Τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας συνέβαλαν στα υψηλά εξωτερικά ελλείμματα και τη σύρρευση του εξωτερικού χρέους. Η στρατηγική προσέγγιση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εκκινεί από την ανάλυση του δυνητικού προϊόντος και των παραγόντων που προσδιορίζουν το μακροπρόθεσμο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον είναι συνδυασμένη με τη βελτίωση της παραγωγικότητας τόσο της εργασίας όσο και του κεφαλαίου. Η ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα που προσδίδει σε συναλλαγές εκείνο το πλεονέκτημα παραγωγής πλούτου. Η αξιοπιστία και η στρατηγική κατεύθυνση σε πολιτικές που ωθούν την παραγωγή δημιουργούν ισορροπία και κατ' επέκταση ανάπτυξη.³¹

που την καθιστούν κατάλληλο χώρο για την πραγματοποίηση επενδύσεων (π.χ. ξένες άμεσες επενδύσεις). Η δεύτερη άποψη παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ικανότητα της χώρας να προσαρμόζεται (ability to adjust) στις διαρθρωτικές αλλαγές και τις οικονομικές διαταραχές που προκαλούνται από έκτακτα γεγονότα (shocks). Η τρίτη άποψη δίδει έμφαση στην ικανότητα της χώρας να αποκομίζει εισοδήματα (ability to earn) και στηρίζεται στο ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι αυξήσεις της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων βελτιώνουν τα πραγματικά εισοδήματα. Η τέταρτη άποψη επικεντρώνεται στην ικανότητα της χώρας να πωλεί (ability to sell) και συνδέει την οικονομική επίδοση μιας χώρας βραχυχρόνια και μακροχρόνια με τη δυνατότητά της να αυξάνει τα μερίδιά της στο διεθνές εμπόριο European Commission, "Successes and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union", European Economy, 2/2008, Part II, 276.

31

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9>

Πηγή : <https://www.dianeosis.org/crisis-monitor/>

Παρ' όλη την προσπάθεια των σταθεροποιητικών προγραμμάτων διαχρονικά και την αναγκαιότητα για δημοσιονομική προσαρμογή αυτή είναι βέβαιο ότι δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η αναποτελεσματικότητα αυτή αποδίδεται στο ότι αυτά τα προγράμματα δεν συνοδεύονταν με διαθρωπικές παρεμβάσεις στην οικονομία. Οι παρεμβάσεις αυτές μειώνουν τις στρεβλώσεις μόνο όταν περιβάλλονται από θεσμικό κύρος τόσο στην λειτουργία των αγορών αγαθών, εργασίας, και κεφαλαίου. Η εμπειρία αλλά και η θεωρία των εκλογικών κύκλων αποτυπώνει μια αποδυνάμωση, ατολμία της

[%CE%BF %CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD %CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf](#)

πολιτικής βούλησης για λήψη και εφαρμογή μέτρων όταν η εκλογική αναμέτρηση είναι εγγύς (Λιαργκόβας, 2010, σελ.17).

Κατά συνέπεια η εστίαση στις μακροοικονομικές μεταβλητές όπως το εμπορικό ισοζύγιο θα πρέπει να συντείνει στο άνοιγμα των κλειστών αγορών μεταβάλλοντας θεσμούς με κριτήρια την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και οικονομικότητα ώστε να σχεδιαστεί στρατηγικά μια εθνική πολιτική για την ανταγωνιστικότητα. Η αύξηση των εξαγωγών προϋποθέτει μεταβολές στη σύνθεση της οικονομικής δραστηριότητάς με το βάρος να πέφτει σε τομείς που παράγουν τόσο «μη εμπορεύσιμα» (που προσδιορίζονται δηλαδή για εγχωρία κατανάλωση), όσο και σε τομείς που παράγουν «εμπορεύσιμα» αγαθά (που προορίζονται για διεθνείς αγορές) η διαδικασία αυτή είναι αργή αλλά μαρτυρεί ότι η ανάκαμψη των εξαγωγών θα μπορούσε δυνητικά να συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας στους εμπορεύσιμους κλάδους αποτελώντας το κλειδί για τη μείωση της ανεργίας.

Επιπλέον, τα εμπορικά πλεονάσματα θα μπορούσαν όχι μόνο να συντελέσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της απασχόλησης, αλλά να αποτελέσουν εν τελεί το μέσο με το οποίο η χώρα θα αποπληρώνει το χρέος της. Η διαδικασία της εσωτερικής υποτίμησης μέσω της αναπροσαρμογής των μισθών ενέχει τη δυσκολία ανεύρεσης του ορίου επίδρασης που συντελείται και σε άλλες μεταβλητές που επηρεάζουν ταυτόχρονα το μακρο και μικρο περιβάλλον. Επομένως, υπάρχουν πεδία που συμβάλουν θετικά όπως η μεταστροφή στην εγχωρία δαπάνη καθώς τα ελληνικά προϊόντα γίνονται φθηνότερα ενισχύοντας την εγχωρία παραγωγή, την απασχόληση, και το εμπορικό ισοζύγιο.

Περαιτέρω, η επίδραση των πραγματικών διαθέσιμων (επίδραση Ρίγου), η μείωση του γενικού επιπέδου τιμών αυξάνει την πραγματική αξία του πλούτου που κατέχεται υπό τη μορφή ονομαστικών περιουσιακών στοιχείων και αυτό ωθεί σε αύξηση των δαπανών. Αντίθετα αρνητικά η επίδραση αυτή έγκειται στη περιορισμένη ποσοτική ανταπόκριση στις αλλαγές των σχετικών τιμών που ενδέχεται να περιορίζει τις μεταστροφές στην εγχώρια δαπάνη. Οι χαμηλές ελαστικότητες συνοδεύονται από έλλειψη παραγωγής ικανοποιητικών υποκατάστατων η οποία συνοδεύεται από νόρμες και κουλτούρες του παρελθόντος (Βαγιανός κ.α, 2017, σελ. 101). Όμως, ο όγκος εμπορίου εξαρτάται από τις τιμές και το εισόδημα αλλά και από την ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων μέσα σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον το οποίο δεν μεταβάλλεται από τους θεσμούς. Η καινοτομία είναι το κρίσιμο μέγεθος μαζί με κλάδους όπου υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

4.1.3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η οξύτατη οικονομική κρίση από την οποία διέρχεται η χώρα ανέδειξε τόσο τις δομικές όσο και τις λειτουργικές αδυναμίες της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Ο Featherstone (2005) χαρακτηριστικά έχει περιγράψει την Ελλάδα ως μια «société bloquée» εξαιτίας των εγγενών συστημικών αδυναμιών της διοίκησης: πληθώρα δυσκίνητων δομών, κατακερματισμός αρμοδιοτήτων, αναποτελεσματική διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού και πόρων, έλλειψη στόχων και συντονισμού, ανεπαρκής πρόσβαση στην πληροφόρηση είναι μερικά από τα στοιχεία που συνθέτουν την ελληνική «διοικητική κακοδαιμονία». Τα παραπάνω συνόδευσαν η έλλειψη αποτελεσματικότητας και η εκτεταμένη διαφθορά. Οι πελατειακές σχέσεις από την άλλη θεωρούνται ίσως η πιο σοβαρή αιτία για την αποτυχία της διοικητικής μηχανής, καθώς υποσκάπτουν την έννοια της αξιοκρατίας και της επιλογής του κατάλληλου προσωπικού. Μια άλλη πτυχή του κυρίαρχου παραδείγματος στην Ελλάδα είναι ο νομικισμός, με μια πληθώρα νόμων που συχνά συγκρούονται μεταξύ τους, επίσης απότοκος της πελατειακής λογικής (Λαδής, 2012).

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ένα ατροφικό (για τα Ευρωπαϊκά δεδομένα) Κράτος Δικαίου που αδυνατεί να προστατεύσει και να οριοθετήσει περιουσιακά δικαιώματα ώστε να μπορεί να σχηματισθεί το πλαίσιο εκείνο που δυναμικά θα κινεί τις δυνάμεις της ανάπτυξης. Επιπλέον, οι καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης τείνει να γίνει ο μεγαλύτερος ανασταλτικός παράγοντας που εξοστρακίζει τις επενδύσεις. Πιο ειδικά η εφαρμογή των συμβάσεων και η ολοκλήρωση της πτωχευτικής διαδικασίας αναδεικνύει το μέγεθος της πολυνομίας και του κακού ρυθμιστικού περιβάλλοντος που επιβάλλει συνήθως αντικρουόμενες ρυθμίσεις που εμποδίζουν την οικονομία της αγοράς να λειτουργήσει και να παράξει πλούτο. Η λογική αυτού του θεσμικού πλαισίου είναι η προστασία των «αναδιανεμητικών συσπειρώσεων», δηλαδή των ισχυρών ομάδων πίεσης (Olson 1965), ισχυροποιώντας τον χαμηλό δείκτη κοινωνικού κεφαλαίου στην Ελλάδα (Χατζής, 2017,σελ.5)³².

Στην παρούσα συγκυρία, η συμβολή της δημόσιας διοίκησης στη στήριξη της ελληνικής κοινωνίας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Καθίσταται πλέον απαραίτητη η υλοποίηση μεταρρυθμίσεων που θα την καταστήσουν πιο αποδοτική και αποτελεσματική, μέσω της εξοικονόμησης πόρων, ενώ παράλληλα θα αναβαθμίσουν

³² https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/10/TPE_2017_Hantzis.pdf

ποιοτικά τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Στην κατεύθυνση αυτή, η αναγκαιότητα υιοθέτησης μέτρων που θα συμβάλουν στην ενίσχυση της λειτουργικότητας και της ευελιξίας της δημόσιας διοίκησης, απαλλάσσοντάς την από φαινόμενα τυπολατρίας, νομικισμού και πολυνομίας, αναδύεται πιο επιτακτική από ποτέ. Η κρίση χρέους επανέφερε με δραματικό τρόπο τη συζήτηση για το μέγεθος και τις δαπάνες του ελληνικού Δημοσίου. Ωστόσο, το επιθυμητό μέγεθος του δημόσιου τομέα ακόμα και η χαρτογράφηση του εύρους της ελληνικής διοικητικής μηχανής αποτελεί ένα σύνθετο ερώτημα που συνδέεται με δείκτες όπως το μέγεθος των δημοσίων δαπανών σε σχέση με τη συνολική οικονομία αλλά και ο βαθμός συμμετοχής του Δημοσίου στις παραγωγικές δραστηριότητες (Ράπανος, 2009).

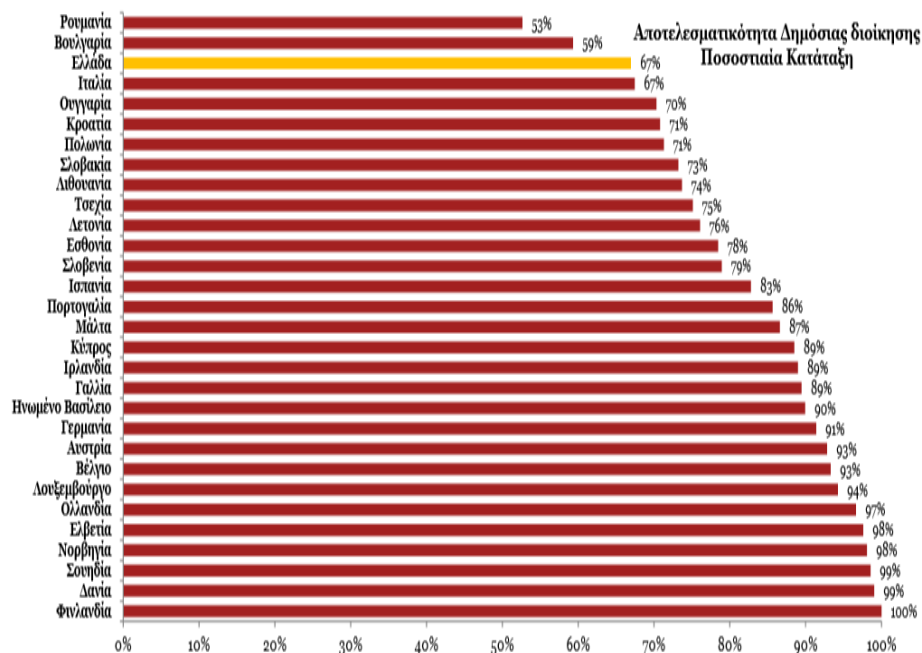
Η «Αποτελεσματικότητα της Δημόσιας Διοίκησης» αποτυπώνει τις αντιλήψεις για την ποιότητα των κυβερνητικών και δημόσιων υπηρεσιών, τον βαθμό ανεξαρτησίας της από πολιτικές πιέσεις, την ποιότητα της διαμόρφωσης και εφαρμογής πολιτικών, καθώς και την αξιοπιστία της δέσμευσης της κυβέρνησης σε τέτοιες πολιτικές.*****

Το σύγχρονο μοντέλο διοικητικής οργάνωσης χαρακτηρίζεται από την ενίσχυση της επιτελικότητας και ιδίως του συντονισμού και ελέγχου της εφαρμογής των δημοσίων πολιτικών με παράλληλη ενδυνάμωση της αποκέντρωσης και της συνεργασίας του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των ανωτέρω στόχων, μέσω της μεταφοράς αρμοδιοτήτων και της αναδιοργάνωσης υπηρεσιών, ανέδειξαν νέα προβλήματα, συγκρούσεις και επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, με άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Σε άλλες περιπτώσεις, νομοθετικές πρωτοβουλίες κατέστησαν τη διοίκηση πιο αποτελεσματική, δίνοντας λύση σε τομείς που έπασχαν από χρόνιες δυσλειτουργίες.

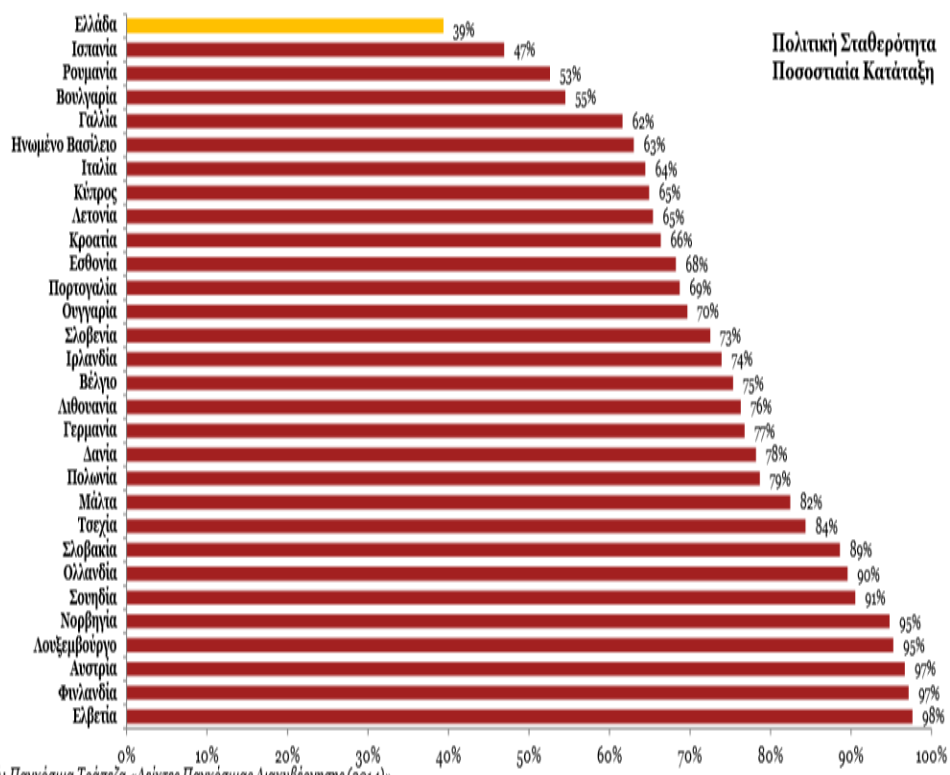
Ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης ως στρατηγικός σχεδιασμός θα πρέπει να αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας της διακυβέρνησης μέσα από τη συνεχή αξιολόγηση της διοικητικής ικανότητας των Δημοσίων Υπηρεσιών. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση συστημάτων και εργαλείων Διοίκησης Ολικής Ποιότητας όπως Δείκτες Μέτρησης Αποτελεσματικότητας κι Αποδοτικότητας, Διοίκησης μέσω Στόχων, Κοινό Πλαίσιο Αξιολόγησης (Κ.Π.Α). Η παράγραφος Γ.5.1. του άρθρου 3 του νόμου 4336/14.9.2015 (3ο μνημόνιο) έχει ως εισαγωγή την ακόλουθη διατύπωση: «Οι Αρχές προτίθενται να εκσυγχρονίσουν και να ενισχύσουν σημαντικά την ελληνική διοίκηση και να εφαρμόσουν, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ένα πρόγραμμα οικοδόμησης ικανοτήτων και αποπολιτικοποίησης της ελληνικής διοίκησης».

Ο όρος «αποπολιτικοποίηση» εμφανίζεται σε νομοθετικό κείμενο για πρώτη φορά από το 1974 μέχρι σήμερα. Η ανωτέρω δέσμευση των Ελληνικών Αρχών για την «αποπολιτικοποίηση της ελληνικής διοίκησης» είναι απολύτως ορθή, αλλά και από τις δυσκολότερες να εφαρμοστούν. Η υιοθέτηση των αρχών του νέου δημόσιου μανάτζμεντ συντελούν στην αποτύπωση μια στρατηγικής στόχευσης ως προς τις αλλαγές που θα πρέπει να επιτευχθούν και είναι διττοί. Αφενός μεν έχουμε τις «αλλαγές μέσω περικοπών» και αφετέρου δε έχουμε τις «αλλαγές μέσω καινοτομίας». Αν και συχνά οι όροι αλλαγή και καινοτομία συγχέονται, η καινοτομία μπορεί να θεωρηθεί ως μια ειδική μορφή αλλαγής (και σίγουρα όχι ταυτόσημη της αλλαγής) που παραπέμπει σε κάτι νέο το οποίο εισάγεται σε έναν οργανισμό και συνίσταται στην εισαγωγή ή την υιοθέτηση νέων προϊόντων, διαδικασιών και πρακτικών. Αντιθέτως, οι αλλαγές διαμέσου περικοπών περιλαμβάνουν τις απολύσεις, το πάγωμα των προσλήψεων, τον περιορισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών, συγχωνεύσεις κ.ο.κ. Στο πεδίο της απασχόλησης, το νέο δημόσιο μανάτζμεντ αποσκοπούσε στην άρση των διαφορών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και στον περιορισμό των «προνομίων» που συνόδευαν τις εργασιακές σχέσεις στον κρατικό τομέα (Kiefer et al., 2014).

Παράλληλα η δημόσια διοίκηση θεωρήθηκε από την ΕΕ μόνο μια πηγή δημοσίων δαπανών που έπρεπε να συμπίεστεί, παρά ως ένας πάροχος δημοσίων υπηρεσιών που είχε την ανάγκη να εκσυγχρονιστεί (Di Mascio and Natalini, 2015: 145). Και γι' αυτόν το λόγο, ο δημόσιος τομέας είναι στην καρδιά της «αιρεσιμότητας» (δηλ. της επιβολής όρων) ως προϋπόθεσης για τη χορήγηση οικονομικής στήριξης σε κράτη. Άλλωστε, όπως και σε άλλα πεδία, έτσι και η λεγόμενη «μεταρρύθμιση» του δημόσιου τομέα, ειδικά στην περίπτωση των χωρών του Νότου, έγινε μια διαδικασία «από τα πάνω προς τα κάτω», με τις κυβερνητικές ηγεσίες και τους υπερεθνικούς θεσμούς να κινούν τα νήματα (Sotiropoulos, 2015, dianeosis.gr). Θα μπορούσε κανείς να πει ότι ο δημόσιος τομέας αποτέλεσε και αποτελεί το κατεξοχήν πεδίο όπου διαφάνηκε ο «νέου τύπου» παρεμβατισμός της ΕΕ, ο οποίος υπαγορεύει τη λεγόμενη «Νέα Οικονομική Διακυβέρνηση της ΕΕ».

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα «Δείκτες Παγκόσμιας Διακυβέρνησης (2014)»

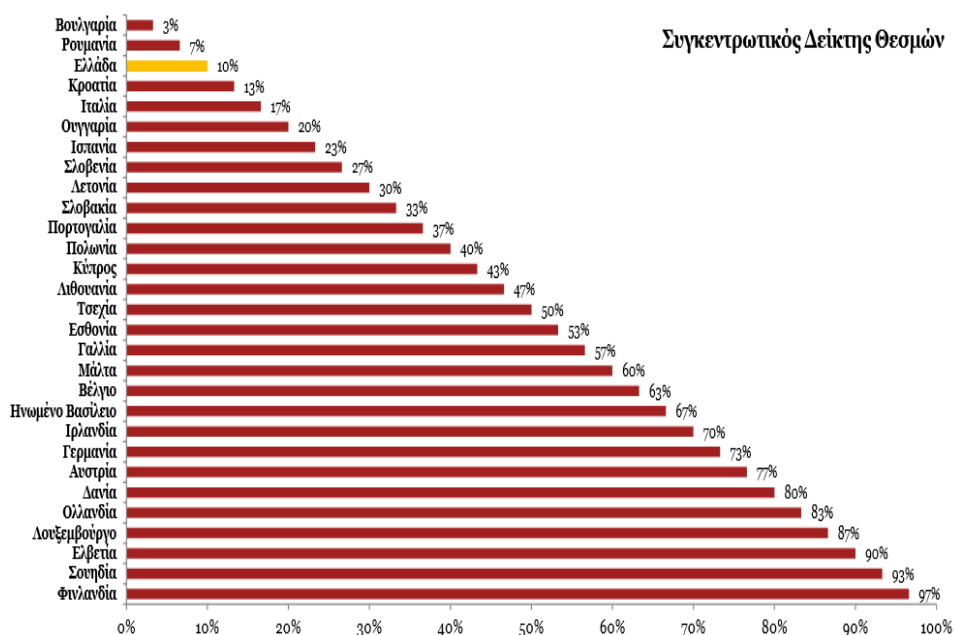
Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα «Δείκτες Παγκόσμιας Διακυβέρνησης (2014)»

Η διοικητική αναποτελεσματικότητα συνδυάζεται με το σχηματισμό πεπτοιθήσεων για την οικονομία και την πολιτική. Είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα υπάρχει διάχυτος ο οικονομικός αναλφαβητισμός που εξοβελίζει από την μια πλευρά τις συνεργασίες από την άλλη δημιουργεί προκαταλήψεις μέσω τις πολιτικής άγνοιας. Οι

πολίτες αδυνατούν να εκπαιδευτούν και να αποκτήσουν τις γνώσεις εκείνες που είναι απαραίτητες για να αξιολογούν πολιτικά προγράμματα και κατά συνέπεια προτάσεις οικονομικής πολιτικής. Ο οικονομικός αναλφαβητισμός απομακρύνει τα άτομα από το να λαμβάνουν ορθολογικά αποφάσεις σε όλες τις πτυχές της ζωής τους. Ένα μικρό ποσοστό των πολιτών, σε κάθε χώρα, διαθέτει αυτές τις απαραίτητες γνώσεις. Έτσι ως ψηφοφόροι κάνουν συστηματικά λάθη, γιατί βρίσκονται υπό την επιρροή προκαταλήψεων, όπως δυσπιστία και η εχθρότητα κατά της οικονομίας της αγοράς (Χατζής, 2017,σελ 8-9)³³.

Ενώ έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες μεταρρυθμίσεις, οι περισσότερες είτε σε μικρή είτε σε μεγάλη κλίμακα, δεν μπορεί κανείς να αποφανθεί ότι η επιτυχία ή αποτυχία της εφαρμογής τους οφείλεται στην απόρριψή τους από την κοινωνία λόγω προκαταλήψεων ή εξαιτίας της υπονόμησης του πολιτικού συστήματος. Η δημιουργία θεσμών έστω και τυπικών αρχικά, αναδεικνύει ότι μακροπρόθεσμα τα αποτελέσματα για αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα μέσω της δημιουργίας και άτυπων θεσμών αποτελούν όπλα για τη μείωση των προκαταλήψεων και την δημιουργία εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας μεταξύ των πολιτών και της διοίκησης.

34

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Ανάλυση ΡwC

³³ https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/10/TPE_2017_Hantzis.pdf

³⁴ Ως «Συγκεντρωτικός Δείκτης Θεσμών» ορίζεται ο αριθμητικός μέσος όρος των επιμέρους δεικτών: Πολιτική Σταθερότητα, Διοικητική Αποτελεσματικότητα, Ρυθμιστική Ποιότητα και Ισχύς Νόμου.

4.2. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ωστόσο, η εποχή των μνημονίων απαιτεί συναινετικό πολιτικό κλίμα όπου η εξειδίκευση και ο ορθολογισμός θα πρέπει να διέπει την στάση της εκάστοτε κυβέρνησης. Στην ελληνική πραγματικότητα, τα μνημόνια είναι ένα μέρος της απάντησης για την επίλυση των παθογενειών και όχι ολόκληρη η απάντηση διότι υποδεικνύει ότι η πολιτική δεν μπορεί να λειτουργεί με τον τρόπο που λειτουργούσε πριν από αυτά. Η υστέρηση σε οργανωτικές δομές, πληροφόρηση, τεχνογνωσία άλλα και η ιδεολογική σύγχυση και δημοσιονομική πολιτική λιτότητας καταδεικνύουν ότι η οικονομική αποτελεσματικότητα δεν ήταν προτεραιότητα των κυβερνήσεων τα χρόνια πριν την έλευση της κρίσης.

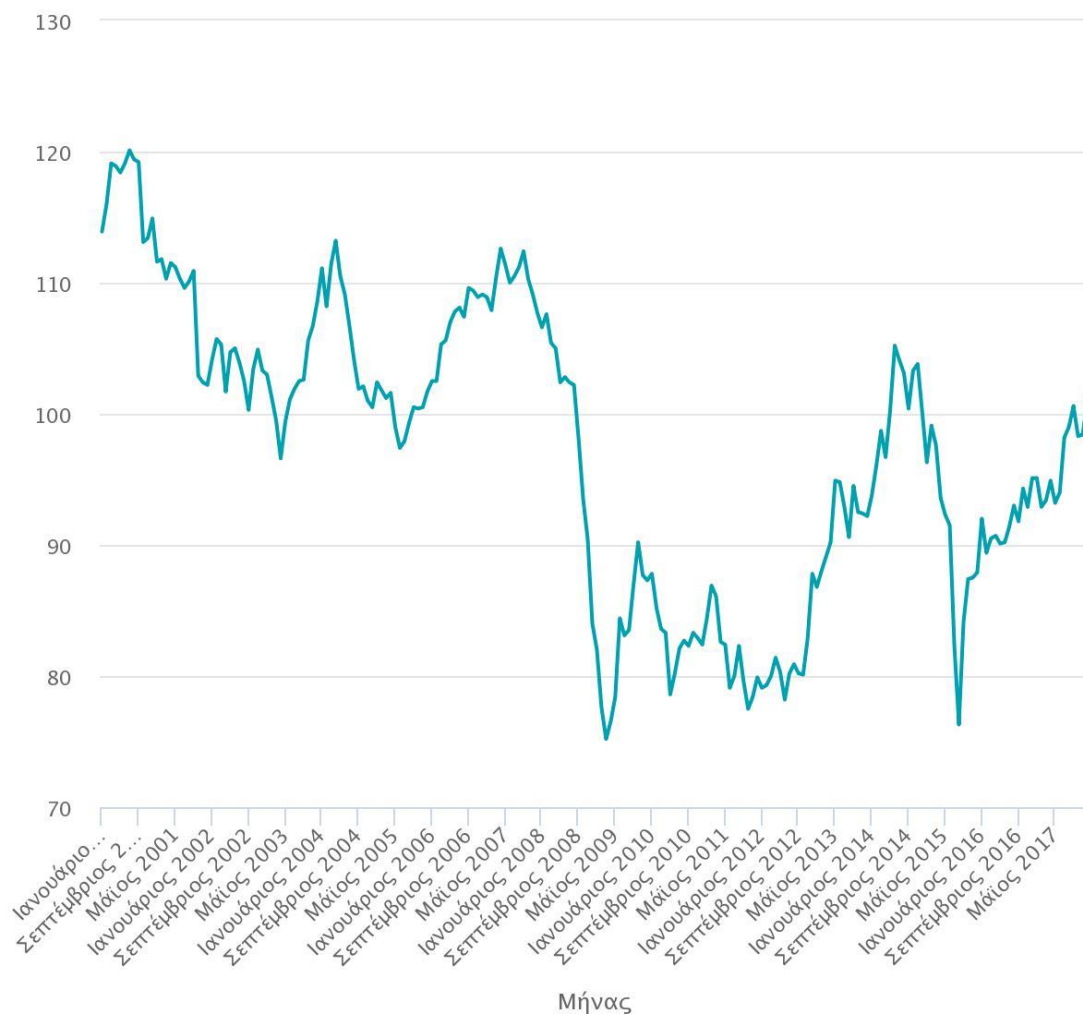
Παράλληλα, το θεσμικό περιβάλλον διαμορφώνεται τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Η συμμετοχή σε οργανισμούς όπως η Ε.Ε προσδίδει ευκαιρίες και δικαιώματα αλλά απαιτεί υποχρεώσεις, όπως οι δημοσιονομικοί κανόνες, ή οι ισοσκελισμένοι προϋπολογισμοί όπως χαρακτηριστικά αποτυπώνονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, η παγκοσμιοποίηση, η επικράτηση της ιδεολογίας της ελεύθερης αγοράς καθώς και ο προσανατολισμός της χώρας στις αρχές και αξίες της Ε.Ε έχουν διαμόρφωση σταδιακά μια ιδεολογική σύγκλιση των κομμάτων. Έννοιες όπως μακροοικονομική σταθερότητα, η αποτελεσματικότητα, η ευελιξία, οι αποκρατικοποιήσεις αποτελούν πλέον εκφράσεις που καταδεικνύουν ότι η αναγκαιότητα της οικονομικής σύγκλισης οδηγεί και σε ιδεολογική σύγκλιση. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ικανοποίηση των κριτηρίων της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας περιλαμβάνουν την προσαρμογή των θεσμών του κράτους και της οικονομίας (Λιαργκόβας, 2010, σελ.25).

Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις είναι ενδογενές φαινόμενο του συστήματος της ελεύθερης αγοράς το οποίο δεν είναι άγνωστο στην οικονομική ιστορία. Η ύπαρξη κρίσεων είναι φυσιολογικό πρόβλημα της σύγχρονης οικονομίας, συνδέεται δε με την εισαγωγή καινοτόμων χρηματοοικονομικών προϊόντων, που οι συνέπειες τους έχουν οδυνηρά αποτελέσματα. Η οικονομία και οι πραγματικές επενδύσεις έχουν ανάγκη την καινοτομία και όχι χρηματοοικονομικές επενδύσεις. Η καινοτομία πρέπει να αποτελεί στοιχείο των επιχειρηματικών παραγωγικών επενδύσεων η οποία θα πρέπει να εστιάζει στη συνεχή στρατηγική αλλαγής προσδίδοντας σε μια ολιστική στρατηγική αλλαγής. Η σύγκριση δε με τη πιθανότητα να μη αναλαμβάνεται καμμία ενέργεια υιοθετώντας το σενάριο ότι η μια υγιής οικονομική θέση μπορεί να συνεχίζεται επ'άοριστον είναι αδύνατη (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011, σελ.119).

Κατά συνέπεια η αναγκαιότητα διαθρωπικών μέτρων που θα δημιουργούν ένα ευνοϊκότερο οικονομικό περιβάλλον αποτυπώνονται στο δημοσιονομικό άθλο της μείωσης αρχικά του πρωτογενούς δημοσιονομικού ελλείματος κατά 11% μέσα σε 3, 5 χρόνια και μάλιστα χωρίς το όπλο της νομισματικής πολιτικής δηλαδή της υποτίμησης του νομίσματος. Ο άθλος αυτός έχει μεγαλύτερη αξία διότι η δυνατότητα δανεισμού από τη ελεύθερη αγορά δεν μπορούσε να υπάρξει σε ένα δυσμενές όσο και εχθρικό περιβάλλον απέναντι στη χώρα με έναν πληθυσμό δημογραφικά ασθενέστερο εν μέσω μιας παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης (πρώτη έξοδος στις αγορές).

Η πρόοδος που έχει έως τώρα συντελεστεί στην εφαρμογή του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής αποτελεί βάση για τη μετάβαση σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Το 2016 η δημοσιονομική προσαρμογή απόδωσε αποτελέσματα που απεικονίζονται στο ότι το ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης εμφανίζεται πλεονασματικό κατά 0,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), σε σύγκριση με έλλειμμα άνω του 15% του ΑΕΠ το 2009. Η βελτίωση ήταν εντυπωσιακή και σε όρους πρωτογενούς αποτελέσματος, το οποίο από έλλειμμα 11% του ΑΕΠ το 2009, κατέληξε σε πλεόνασμα 4,2% του ΑΕΠ το 2016, βάσει του ορισμού του προγράμματος (Στουρνάρας, 2016-17, ΤΤΕ).

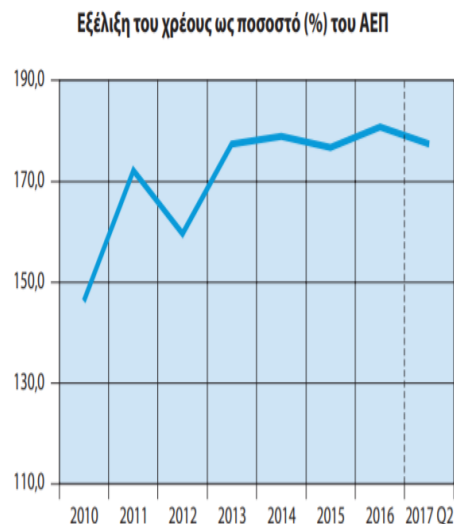
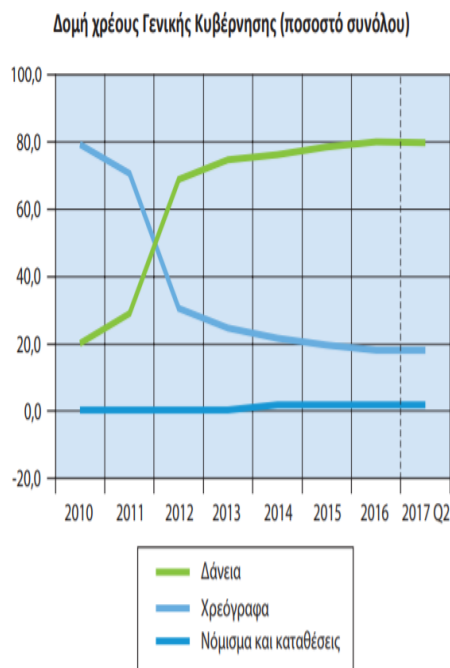
Η θετική αυτή εξέλιξη δεν θα ήταν εφικτή αν η δημοσιονομική πολιτική δεν είχε εμμένει στην εξάλειψη της κυριότερης αιτίας που οδήγησε στην κρίση, δηλαδή των υπερβολικά υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Παρόλο της αυξομειώσεων στην ένταση των πολιτικών αλλά και στην διαστρέβλωση της υιοθέτησης στρατηγικών που αφορούσαν το μίγμα πολιτικής η σύμπλευση στον ίδιο στόχο καταδεικνύει ότι δεν υπήρχαν εναλλακτικές λύσεις αλλά και προσαρμογή ενός εθνικού σχεδίου αντιμετώπισης των παθογενειών. Η δημοσιονομική προσαρμογή ήταν όρος *sine qua non* για την έξοδο από την κρίση με βαρύ κοινωνικό κόστος (Στουρνάρας, 2016-17, ΤΤΕ).

— Δείκτης Οικονομικού Κλίματος

Πηγή: Eurostat / Επεξεργασία: διαΝΕΟσις

Είχε προηγηθεί μια διετία ύφεσης που θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί. Σε αυτή τη χρονική συγκυρία η εκλογική διαδικασία αλλά και η επιβολή των capital controls απεικονίζουν την καταγραφή της ύφεσης από την ΕΛΣΤΑΤ τάξης του -0,3% και -0,2%, ενώ το 2014 είχε σημειωθεί αύξηση κατά 0,7%. Αυτή η ενδιάμεση κάμψη, αναδεικνύει το έλλειμα στρατηγικού σχεδιασμού αλλά και αναξιοπίστων θεσμών διότι πράξεις και παραλείψεις έχουν τεράστιο οικονομικό και κοινωνικό κόστος, αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα συνέχειας και συνέπειας για την εκπλήρωση εθνικών στόχων.

Πηγή: http://www.statistics.gr/documents/20181/1515741/GreeceInFigures_2017Q4_GR.pdf/eac29fd2-50c1-446f-af42-5c10e7fafa14

[7Q4 GR.pdf/eac29fd2-50c1-446f-af42-5c10e7fafa14](http://www.statistics.gr/documents/20181/1515741/GreeceInFigures_2017Q4_GR.pdf/eac29fd2-50c1-446f-af42-5c10e7fafa14)

Βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας
(% ετήσιες μεταβολές σε πραγματικούς όρους)

	2016	2017	2018
Πραγματικό ΑΕΠ	0	1,8	2,4
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,4	1,1	1,4
Δημόσια Κατανάλωση	-2,1	1	-0,2
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	0,1	4,3	12,6
Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών	-2	6,7	4,7
Εισαγωγές αγαθών & υπηρεσιών	-0,4	5,6	4,4
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	0,1	0,7	1,2
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0	1,2	1,1
Απασχόληση*	1,3	1,6	1,7
Ποσοστό ανεργίας*	21,7	20,2	19
Ποσοστό ανεργίας (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)	23,5	22	20,8

Πηγή: Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2018

Πηγή :Προσχέδιο του προϋπολογισμού 2018

Το τρίτο μνημόνιο έχει λήξη Αύγουστο 2018. Ο στόχος της κυβέρνησης είναι η έξοδος από τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής και η επιστροφή της κανονικότητας ως έννοια του δανεισμού μέσω των αγορών, δηλαδή να εξυπηρετεί τα δάνεια της χώρας χωρίς τη διακρατική βοήθεια του ESM. Η εστίαση σε αυτό τον στόχο

προϋποθέτει μια συνολική στρατηγική συνεχομένης προσπάθειας για να επιτευχθεί καθώς θα έχει ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, τη συζήτηση για την εφαρμογή πολιτικής ελάφρυνσης του χρέους και της βιωσιμότητας του. Η έξοδος στις αγορές δεν σημαίνει είσοδο σε μια κατάσταση χωρίς δημοσιονομικούς περιορισμούς, που απορρέουν από την πρόνοια της εισόδου στην ΟΝΕ. Αλλωστε και οι χώρες που μπήκαν αργότερα από εμάς σε προγράμματα αντίστοιχα συνεχίζουν να είναι αντικείμενο παρακολούθησης όπως αναδεικνύουν Post-Programme Surveillance Reports της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πορτογαλία (Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, Τριμηνιαία Έκθεση Νοέμβριος 2017, σελ.7)

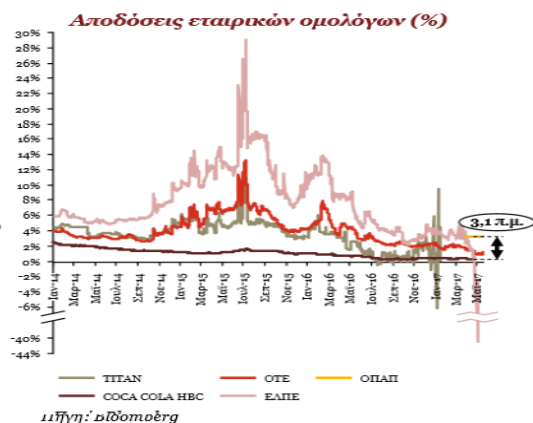
Αναμφίβολα, η εκ των πραγμάτων σύγκλιση της δημοσιονομικής πολιτικής και η υπαγωγή της στο μείζονα στόχο της παραμονής στο ευρώ περιορίζει τις αβεβαιότητες και τους κινδύνους και διασφαλίζει τη συνέχεια στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων που θα στηρίξουν την ανάπτυξη. Με αυτά τα δεδομένα, είναι βάσιμο να προβλεφθεί ότι στο μέλλον δεν είναι εύκολη η διολίσθηση σε πολιτικές του παρελθόντος που διόγκωσαν τα δημοσιονομικά ελλείμματα και έφεραν τη χώρα στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Αλλωστε, οι δεσμεύσεις που ισχύουν από το πρόγραμμα στήριξης δεν αφήνουν περιθώρια για τέτοιου είδους παρεκκλίσεις. Όπως προκύπτει εξάλλου και από το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ), που ψηφίστηκε πρόσφατα, η δημοσιονομική πολιτική θα παραμείνει στην ίδια κατεύθυνση όχι μόνο μέχρι το τέλος του προγράμματος το 2018, αλλά και τα επόμενα χρόνια (Στουρνάρας, 2016-17, ΤΤΕ, σελ. 4).³⁵

Εκτός από τη δημοσιονομική εξισορρόπηση, τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής που εφαρμόστηκαν τα τελευταία χρόνια αντιμετώπισαν με επιτυχία χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες και στρεβλώσεις. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Τα δύο τελευταία χρόνια το ισοζύγιο παραμένει ουσιαστικά ισοσκελισμένο. Ανακτήθηκε πλήρως η απώλεια ανταγωνιστικότητας σε όρους κόστους εργασίας. Η ανταγωνιστικότητα τιμών έχει επανέλθει στο επίπεδο του 2002 και θα συνεχίσει να βελτιώνεται με την εφαρμογή περαιτέρω μεταρρυθμίσεων που θα εξασφαλίσουν πιο ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών.

Παράλληλα η απόδοση από το δεκαετές ομόλογο του ελληνικού δημοσίου κατά το τρίτο τρίμηνο του 2017, βάσει στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος, κινήθηκε καθοδικά σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Μάλιστα, τον Ιούλιο όπου η Ελλάδα προχώρησε στην έκδοση ομολόγου, η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου

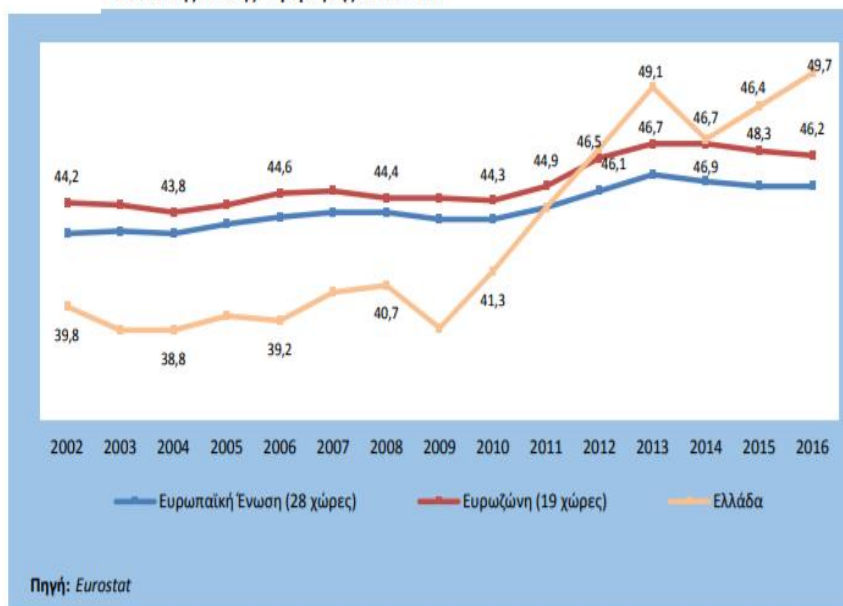
³⁵ <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20162017.pdf>

διαμορφώθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών (5,33%), ευνοούμενη προφανώς και από την ευρωπαϊκή και διεθνή συγκυρία. Τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο κατεγράφη οριακή επιδείνωση, 5,55% και 5,56%, αντίστοιχα. Αν και έχει υποχωρήσει σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016, η απόδοση του ελληνικού δεκαετούς ομολόγου είναι υψηλότερη σε σχέση με άλλες χώρες του Νότου (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία), παραμένοντας σε μη βιώσιμα επίπεδα.

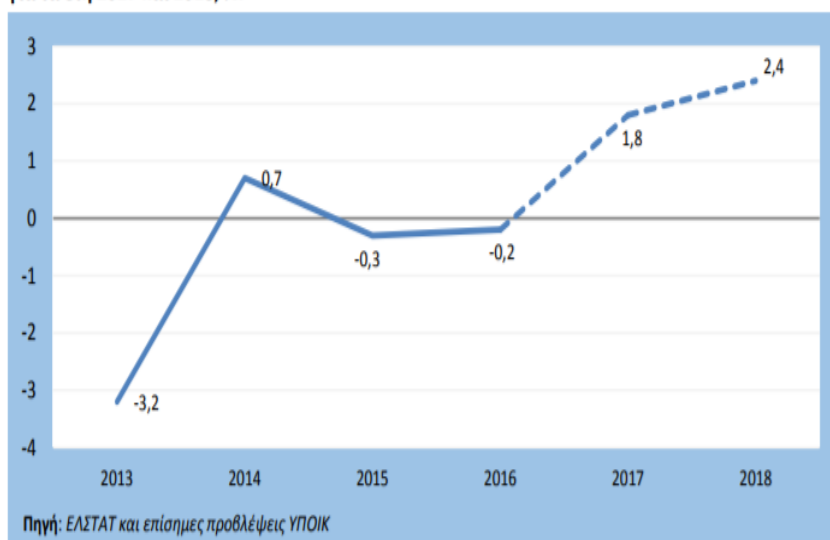

Σε αυτό συνέβαλε μια σειρά και από μεταρρυθμίσεις που άλλοτε έχουν επιτυχία και άλλοτε έχουν αποτυχία στην εφαρμογή τους. Ωστόσο η επιτυχία αυτή έχει επιτευχθεί μέσω της υπέρ-φορολόγησης των πολιτών και όχι μέσω της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής ή της σημαντικής αναθέρμανσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης % του ΑΕΠ

Ρυθμός μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ της Ελλάδας 2013 – 2016 και προβλέψεις για τα έτη 2017 και 2018, %.

Η κρίση φανέρωσε ότι η τιμολόγηση σύμφωνα με τον αναμενόμενο κίνδυνο δεν αποτελεί λύση. Ο τραπεζικός δανεισμός νοικοκυριών και επιχειρήσεων που έχουν υψηλότερο κίνδυνο αθέτησης των υποχρεώσεων τους δεν πρέπει να συνδέεται με υψηλότερη απόδοση. Είναι προτιμότερο να μην χορηγούνται δάνεια σε πρόσωπα που σε κραδασμούς της οικονομίας η τιμολόγηση κινδύνου επιφέρει πάντα και αδυναμία πληρωμής. Η πρόβλεψη των αγορών δεν είναι δυνατή αφού σύμφωνα με τη θεωρία του Malkiel τα μελλοντικά βήματα είναι απρόβλεπτα καθώς αυτά δεν μπορούν να συσχετισθούν με ενέργειες του παρελθόντος (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011, σελ.116).

Η ελληνική οικονομία έχει αντιμετωπίσει και στο παρελθόν οικονομικές κρίσεις. Ωστόσο σε αυτή τη παγκόσμια κρίση βρέθηκε στο επίκεντρο, αφενός μεν διότι αποτελεί μια χώρα ενταγμένη στη ευρωζώνη αφετέρου δε τα διαχρονικά δημοσιονομικά προβλήματα της αποτέλεσαν αντικείμενο της διεθνούς προσοχής. Τα κοινά σημεία των κρίσεων όταν ξεσπούν είναι η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας, των εξαγωγών, της απασχόλησης. Ως μια εσωστρεφής κατά βάση οικονομία, στην ελληνική περίπτωση η εισροή κεφαλαίων από εξαγωγές για την κάλυψη και αντιμετώπιση των δημοσιονομικών προβλημάτων δεν είναι εφικτή.

Η προσπάθεια ανασύνταξης της οικονομίας συνεχίζεται με την πρόσφατη υπερψήφιση του ν. 4472/2017, στον οποίο, εκτός από το ΜΠΔΣ 2018-2021, περιλαμβάνονται:

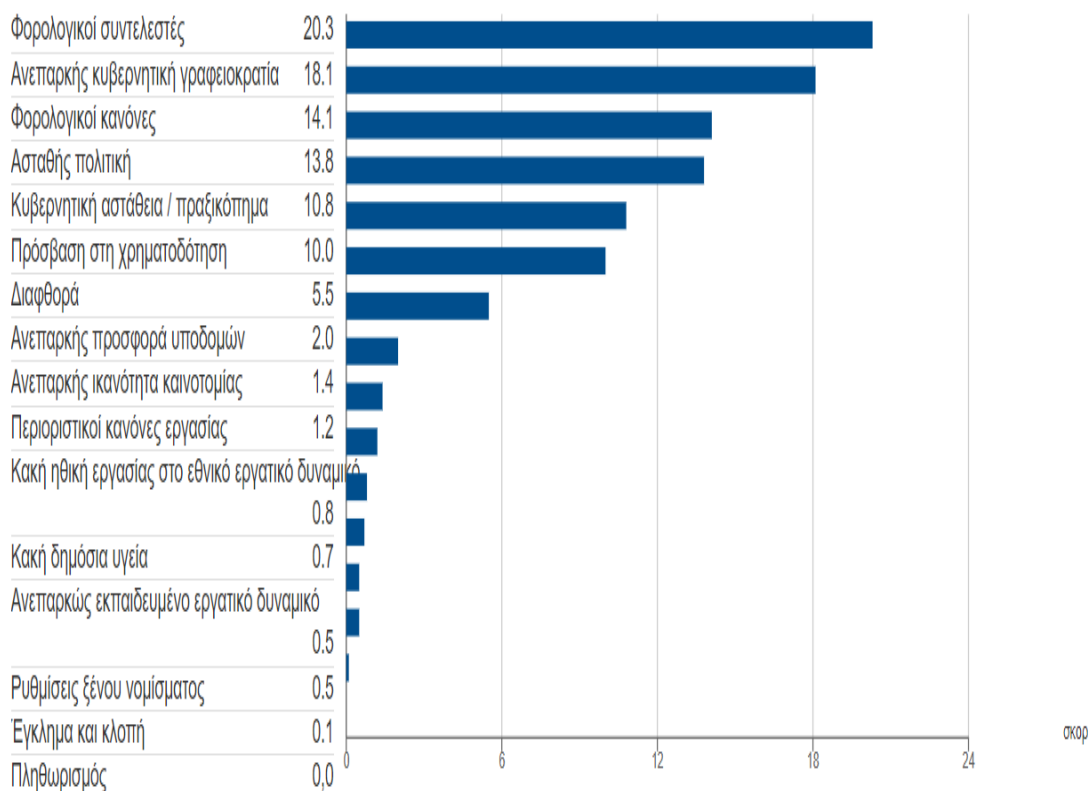
α) συμπληρωματική δέσμη μέτρων για την επίτευξη των συμφωνημένων δημοσιονομικών στόχων έως το τέλος του 2018,

β) λήψη μέτρων για τη μεσοπρόθεσμη περίοδο 2019-2021, που αφορούν τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος με μείωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης και αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών, καθώς και την αναμόρφωση της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων με μείωση του αφορολόγητου, και

γ) υιοθέτηση εξισορροπητικών παρεμβάσεων το 2019 και το 2020, υπό την προϋπόθεση επίτευξης των στόχων του προγράμματος με σκοπό τη μεταβολή του δημοσιονομικού μίγματος προς στοχευμένες κοινωνικές δαπάνες, δημόσιες επενδύσεις και φορολογικές ελαφρύνσεις.

Ο νόμος κατ' αρχάς επιτρέπει την πραγματοποίηση των δημοσιονομικών στόχων που έχουν τεθεί. Είναι όμως εξίσου σημαντικό ότι περιλαμβάνει και μεταρρυθμίσεις οι οποίες εκκρεμούν. Αν συνεπώς εφαρμοστεί χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις και με ισχυρή βούληση, θα συμβάλει στη βελτίωση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων, στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης και στην τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας. Εντούτοις, παρατηρούμε μια γενικευμένη βραδύτητα και μεγάλες εκκρεμότητες σε θέματα που θα καθορίσουν τελικά τις επιδόσεις ανεξαρτήτως στόχων και προσδοκιών. Ειδικότερα, δεν έχει αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη της οικονομίας από την οποία εξαρτώνται οι πραγματικά παραγωγικές επενδύσεις. Ο κρατικός μηχανισμός, οι καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης εξακολουθούν να φέρνουν εμπόδια εκτοπίζοντας μεγάλα επενδυτικά προγράμματα. Η ικανότητα του τραπεζικού συστήματος να χρηματοδοτεί παραγωγικές επενδύσεις στην οικονομία εξακολουθεί να περιορίζεται από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια («κόκκινα δάνεια»).

Οι πιο προβληματικοί παράγοντες για την επιχειρηματική δραστηριότητα

Σημείωση: Από τον κατάλογο παραγόντων, οι ερωτηθέντες στην Έρευνα Εκτελεστικής Γνώμης του Διεθνούς Οικονομικού Φόρου κλήθηκαν να επιλέξουν τους πέντε πιο προβληματικούς παράγοντες για τη διεξαγωγή επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στη χώρα τους και να τους ταξινομήσουν μεταξύ 1 (πιο προβληματικός) και 5. Η βαθμολογία αντιστοιχεί στο οι απαντήσεις σταθμίζονται ανάλογα με την κατάταξή τους.

Πηγή: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/#economy=GRC>

Περαιτέρω διαφαίνεται ότι η ελληνική οικονομία βρίσκεται στη παγίδα του στασιμοπληθωρισμού. Η αύξηση των φορολογικών συντελεστών οδήγησε σε μετακύλιση της διεργασίας αυτής στο επίπεδο τιμών δηλαδή στη συνεχή αύξηση των τιμών των προϊόντων και του πληθωρισμού. Ως εκ τούτου η μειωμένη αγοραστική δύναμη έχει ως συνέπεια την καθίζηση των πωλήσεων αλλά και την μείωση των εισαγωγών οδηγώντας σε αύξηση της ανεργίας. Ο στασιμοπληθωρισμός δεν αντιμετωπίζεται με κανόνες που όριζε το πρώτο μνημόνιο αλλά καταπολεμάται μόνο με τη ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας (Λιαργκόβας και Ρεπούσης, 2011, σελ.255).

Ωστόσο η σταθερότητα του φορολογικού συστήματος (όπου ένα πρώτο βήμα έγινε με την πρόβλεψη στον αναπτυξιακό νόμο ότι επενδύσεις που υπάγονται σε αυτόν δεν θα φοβούνται αλλαγές για μια δεκαετία), η χωροταξία που βελτιώνει την προβλεψιμότητα της ρυθμιστικής πολιτικής και η αποτελεσματικότερη Δημόσια

Διοίκηση. Οι αλλαγές σε αυτήν σε θέματα όπως η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και συμβατότητας των συστημάτων, η αξιολόγηση των υπάλληλων κωλυσιεργούν ή αντιμετωπίζουν ισχυρές αντιδράσεις, δεν έχουν την ένταση που θα πρέπει να διέπει αυτές τις δραστηριότητες στα πλαίσια ενός στρατηγικού σχεδιασμού μακροπρόθεσμα.

Η ελληνική οικονομία παρουσιάζει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν δυνητικά να οδηγήσουν σε μια μη χρηματοδοτούμενη ανάπτυξη. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις εξακολουθούν να «μεταναστεύουν» προς Βουλγαρία και Κύπρο, όπου την ανάπτυξή τους ευνοούν οι χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές και οι μικρότερες ασφαλιστικές εισφορές, ο ευκολότερος τραπεζικός δανεισμός και γενικά μια λογική “καλωσορίσματος” επενδύσεων.

Κατά συνέπεια η χώρα θα πρέπει να κινηθεί ταχύτερα ώστε να αποκτήσει μετρήσιμους στόχους βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς της σε μια σειρά διαστάσεων. Η διασύνδεση όλων των πληροφοριακών συστημάτων του δημόσιου τομέα θα διευκολύνει τις συναλλαγές και θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη προς τον κρατικό μηχανισμό. Η κωδικοποίηση των υπαρχόντων νόμων και ο ορισμός της ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ψήφιση νέων νόμων θα αποτελέσει τη βάση για τη βελτίωση της νομικής σταθερότητας του κράτους. Η απονομή δικαιοσύνης θα πρέπει να γίνει πολύ ταχύτερη. Η αυστηρή τήρηση των νόμων και κανόνων θα μειώσει παραβατικές συμπεριφορές. Η ύπαρξη ενός αξιόπιστου φορολογικού προγραμματισμού θα συντελέσει στην αίσθηση επενδυτικής ασφάλειας και εμπιστοσύνης στο Ελληνικό κράτος. Η ευθυγράμμιση της Ελλάδας με τις φορολογικές πρακτικές της Ε.Ε. (Διεθνής Λογιστικά Πρότυπα δημοσίου τομέα) θα καταστήσει την δημοσίευση των δημόσιων οικονομικών εγκυρότερη (<https://www.pwc.com/gr/en.html>).

Σε αυτό το πλαίσιο η θεσμική αναγκαιότητα είναι απαραίτητη ώστε να εκλείψει το στοιχείο της αβεβαιότητας της ελληνικής οικονομίας στοχεύοντας η πολιτική ηγεσία σε συναίνεση σε ένα μακροχρόνιο στρατηγικό σχεδιασμό για μεταρρυθμίσεις, επανασχεδιάζοντας τις βάσεις της δημοσιονομικής πολιτικής. Η δέσμευση αυτή θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στο Σύνταγμα σε μια προσπάθεια προσέλκυσης των Αμέσων Ξένων Επενδύσεων (FDI) όπου υπάρχει ιστορικό προηγούμενο στο Ελληνικό Σύνταγμα του 1952, που προέβλεπε ότι τη φορολόγηση των επενδύσεων που χρηματοδοτούνται από ξένα κεφάλαια θα την καθόριζε ένας ενιαίος νόμος (που δεν θα μπορούσε να αλλάξει) ο οποίος ψηφίστηκε το 1953 (Ν.2867/1953). Ως αποτέλεσμα σε εκείνη τη χρονική στιγμή ήταν οι σταθεροί φορολογικοί συντελεστές και οι υψηλές FDI να συμβάλλουν καθοριστικά στην υψηλή ανάπτυξη εκείνης της εποχής(Βαγιανός, 2017,σελ).

Τέσσερις πυλώνες στηρίζουν την προσπάθεια ανάκτησης της εμπιστοσύνης των αγορών προς την Ελλάδα:

1. Η πολιτικά ξεκάθαρη έκφραση ενός εθνικού οράματος και στόχου

2. Η απομάκρυνση όλων των περιορισμών για το επιχειρείν (Ο ΟΟΣΑ σε πρόσφατη έκθεσή του αποκάλυψε 555 θεσμικά απομεινάρια που εμποδίζουν την λειτουργία των αγορών και τις επιχειρηματικές αποφάσεις)

3. Η ενίσχυση της θεσμικής σταθερότητας (Κάθε χρόνο το ελληνικό κοινοβούλιο ψηφίζει 120 με 150 νέους νόμους που αλλάζουν τον τρόπο που η οικονομία και η κοινωνία λειτουργεί, δυσκολεύοντας τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων)

4. Η αύξηση της ταχύτητας ανταπόκρισης και της αποτελεσματικότητας της κρατικής μηχανής

Καταλήγοντας, η πολιτική αβεβαιότητα και η επιβολή ελέγχων στην κίνηση των κεφαλαίων διέγυρνε το κενό εμπιστοσύνης για τη χώρα. Η βελτίωση της εμπιστοσύνης στην πολιτική διαδικασία και τους θεσμούς είναι θεμέλιο της οικονομικής ανάπτυξης. Η χώρα θα πρέπει να αποκτήσει μια ξεκάθαρη έκφραση ενός μακροπρόθεσμου εθνικού οράματος και στόχου. Παρά τις θετικές αλλαγές που έχουν επισημανθεί, η μεγάλη και παρατεταμένη ύφεση των τελευταίων ετών και η μείωση των επενδύσεων έχουν κληροδοτήσει στην ελληνική οικονομία τρία μείζονα προβλήματα:

α) την υψηλή ανεργία,

β) το μεγάλο όγκο των μη εξυπηρετούμενων δανείων,

γ) το υψηλό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών θα πρέπει να είναι τώρα άμεση προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής για να επανέλθει η οικονομία σε διατηρήσιμη τροχιά ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΟΛΥΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

5. Πολυμεταβλητή Ανάλυση της σχέσης του ΑΕΠ με το Ισοζύγιο πληρωμών και το Χρέος

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνονται συγκρίσεις μεταξύ των επιμέρους παραγόντων και ακολουθεί περαιτέρω στατιστική επεξεργασία των δεδομένων. Η εφαρμογή της πολυμεταβλητής ανάλυσης είναι μια επαναληπτική διαδικασία που επιδέχεται αρκετές λύσεις ανάλογα με την μέθοδο εκτίμησης παραγόντων και το στατιστικό πακέτο που χρησιμοποιείται κάθε φορά. Η παραγοντική ανάλυση διενεργείται σε διακριτά στάδια, τα οποία εφαρμόστηκαν χωρίς καμία παρέκκλιση και στην συγκεκριμένη έρευνα. Η επιλογή του κατάλληλου αριθμού παραγόντων καθώς και η ερμηνεία του τελικού μοντέλου βασίζονται κατά κάποιο τρόπο σε υποκειμενικούς κανόνες και εξαρτώνται κατά πολύ από τον ανθρώπινο παράγοντα. Ο συνεχής πειραματισμός αλλά και η εμπειρία διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για την εξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων.

5.1. Ανάλυση αποτελεσμάτων

Επιδιώκεται να αναδειχθεί ένα μαθηματικό μοντέλο, που θα περιγράφει τη σχέση του ΑΕΠ με το Ισοζύγιο πληρωμών και το Χρέος. Έτσι, υπάρχει η υπόθεση ότι η εξαρτημένη μεταβλητή ΑΕΠ (GDP) δέχεται την επίδραση των τεσσάρων ανεξάρτητων μεταβλητών ισοζύγιο πληρωμών (BP), (FDI_{in}), (FDI_{out}) και χρέους (dept).

Η επιλογή της πολυμεταβλητής ανάλυσης με βάση τη μέθοδο πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης με τη μέθοδο των ελάχιστων τετραγώνων, έγινε με γνώμονα την κάλυψη των κάτωθι προϋποθέσεων (Συριόπουλος, & Φιλίππας, 2010):

- ✚ Η εξαρτημένη μεταβλητή (GDP) του μοντέλου είναι ποσοτική και συνεχής
- ✚ Οι ανεξάρτητες μεταβλητές (BP, FDI_{in}, FDI_{out}, dept) είναι ποσοτικές συνεχής.
- ✚ Η εξαρτημένη μεταβλητή (GDP), έπειτα από τον έλεγχο κατανομής που διεξήχθη ακολουθεί κανονική κατανομή με σταθερή διακύμανση.
- ✚ Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της εξαρτημένης και των ανεξάρτητων μεταβλητών του μοντέλου και έτσι η σχέση τους, έπειτα από τον έλεγχο που έγινε είναι γραμμική.
- ✚ Οι ανεξάρτητες μεταβλητές συσχετίζονται σε πολύ μικρό βαθμό μεταξύ τους.

- Τα σφάλματα ή κατάλοιπα έχουν κανονική κατανομή και σταθερή διακύμανση, όπως προέκυψε από τον έλεγχο κανονικότητας.

Ο προσδιορισμός της γραμμικής συνάρτησης που απεικονίζει τη σχέση βασίζεται στη συνάρτηση:

$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \varepsilon$, όπου το β , αντιπροσωπεύει τις ανεξάρτητες μεταβλητές και το ε αντιπροσωπεύει το σφάλμα.

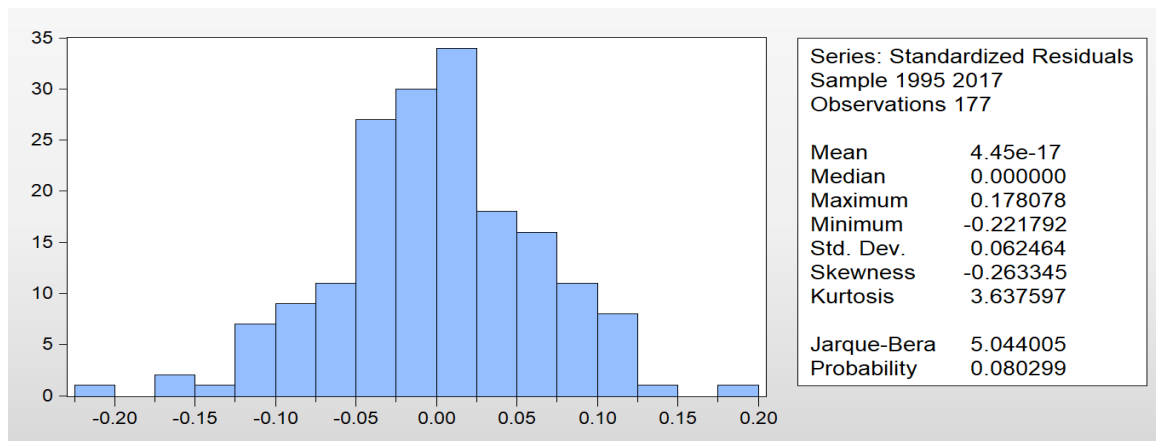
Έτσι, η γραμμική συνάρτηση που εξετάζεται στο μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης διαμορφώνεται ως εξής:

$$GDP = C(1) + C(2)*FDIIN + C(3)*FDIOUT + C(4)*DEPT + C(5)*BP$$

Στο παρακάτω γράφημα παρατηρείται ότι η κατανομή των καταλοίπων είναι κανονική.

Γράφημα 1

Κανονική κατανομή σφαλμάτων

Αρχικά, από την ανάλυση προκύπτουν, τα κάτωθι περιγραφικά δεδομένα κεντρικής τάσης και διασποράς για τις μεταβλητές που περιλαμβάνονται στο μοντέλο 177 με συμμετοχή παρατηρήσεων, που αναλύθηκαν.

Πίνακας 1

Περιγραφικά δεδομένα

	GDP	BP	FDIIN	FDIOUT	DEPT
Mean	13.06482	-2.348588	11.23503	13.09268	31.51469
Median	13.88359	-1.000000	0.000000	0.000000	5.700000
Maximum	14.99827	9.500000	55.60000	69.41185	152.0000
Minimum	8.946154	-19.30000	0.000000	0.000000	-14.60000
Std. Dev.	1.673974	4.984329	16.33356	19.56687	42.30371
Skewness	-1.015711	-0.532776	1.177230	1.267596	1.169024
Kurtosis	2.903454	3.503129	3.090356	3.352664	3.263243
Observations	177	177	177	177	177

Στον πίνακα 2, προκύπτει το μοντέλο πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης και διαπιστώνονται τα εξής: Το ΑΕΠ για το 1995 – 2017 σε σχέση με το ισοζύγιο πληρωμών και το χρέος περιγράφεται με την κάτωθι συνάρτηση της γραμμής παλινδρόμησης:

$$GDP = 13.0337795562 - 0.0151760769204*BP + 0.0030097574728*FDIIN - 0.00247270387638*FDIOUT - 0.00019164131361*DEPT$$

Η εκτιμώμενη γραμμή παλινδρόμησης είναι στατιστικά σημαντική διότι το $F = 3107.786$ με $sig. = 0,000$. Έστω ένας από τους συντελεστές παλινδρόμησης δεν είναι μηδέν. Το ΑΕΠ ερμηνεύει το ισοζύγιο πληρωμών και το χρέος, διότι υπάρχει στατιστικά θετικά σημαντική σχέση με τη μεταβλητή FDIIN ($t= 2,97$, $sig. 0,0034$), και αρνητική στατιστικά σημαντική σχέση με τις μεταβλητές BP ($t= - 8,35$, $sig. 0,00$) FDIOUT ($t= - 2.67$, $sig. 0,00084$) & DEPT ($t= -0,68$, $sig. 0,49$).

Πίνακας 2

Σύνοψη Μοντέλου πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης

Dependent Variable: GDP				
Method: Panel Least Squares				
Sample: 1995 2017				
Periods included: 23				
Cross-sections included: 8				
Total panel (unbalanced) observations: 177				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	13.03378	0.016054	811.8853	0.0000
BP	-0.015176	0.001816	-8.355391	0.0000
FDIIN	0.003010	0.001010	2.979137	0.0034
FDIOUT	-0.002473	0.000925	-2.673099	0.0084
Dependent Variable: DEPT	-0.000192	0.000281	-0.682479	0.4960
	Effects Specification			
Cross-section fixed (dummy variables)				
Period fixed (dummy variables)				
R-squared	0.998608	Mean dependent var	13.06482	
Adjusted R-squared	0.998286	S.D. dependent var	1.673974	
S.E. of regression	0.069298	Akaike info criterion	-2.329929	
Sum squared resid	0.686714	Schwarz criterion	-1.719821	
Log likelihood	240.1987	Hannan-Quinn criter.	-2.082493	
F-statistic	3107.786	Durbin-Watson stat	0.293691	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Από το μοντέλο, προκύπτει ότι το 99.8% της παρατηρούμενης μεταβλητότητας στο GDP ερμηνεύεται από τις τέσσερις ανεξάρτητες μεταβλητές του μοντέλου. Ο συντελεστής συσχέτισης R, μεταξύ της παρατηρούμενης τιμής της εξαρτημένης μεταβλητής και της προβλεπόμενης τιμής που βασίζεται το μοντέλο, δίνει την τιμή 0,99. Αυτό σημαίνει ότι η πρόβλεψη του μοντέλου είναι πάρα πολύ καλή, σχεδόν τέλεια διότι τείνει προς τη μονάδα.

Επίσης, από τα αποτελέσματα των συντελεστών παλινδρόμησης προκύπτουν οι εξής διαπιστώσεις:

- ✚ Η προβλεπόμενη τιμή του GDP μειώνεται κατά $-0,015$ για αλλαγή κατά μια μονάδα στην τιμή της μεταβλητής BP.
- ✚ Η προβλεπόμενη τιμή του GDP αυξάνεται κατά $0,003$ για αλλαγή κατά μια μονάδα στην τιμή της μεταβλητής FDIIN.
- ✚ Η προβλεπόμενη τιμή του GDP μειώνεται κατά $-0,002$ για αλλαγή κατά μια μονάδα στην τιμή της μεταβλητής FDIOUT.
- ✚ Η προβλεπόμενη τιμή του GDP μειώνεται κατά $-0,0001$ για αλλαγή κατά μια μονάδα στην τιμή της μεταβλητής DEPT.

Στον πίνακα, παρατηρείται θετική συσχέτιση μεταξύ της εξαρτημένης μεταβλητής GDP και των ανεξάρτητων μεταβλητών bp, fdiin, fdiout και αρνητική συσχέτιση της εξαρτημένης με την ανεξάρτητη μεταβλητή dept.

Πίνακας 3

Μήτρα συσχέτισης

	GDP	BP	FDIIN	FDIOUT	DEPT
GDP	1.000000	0.462130	0.260850	0.397158	-0.291219
BP	0.462130	1.000000	0.088991	0.193538	-0.420607
FDIIN	0.260850	0.088991	1.000000	0.888173	0.171276
FDIOUT	0.397158	0.193538	0.888173	1.000000	-0.015144
DEPT	-0.291219	-0.420607	0.171276	-0.015144	1.000000
*p< 0,05					

Τελικά Αποτελέσματα Ποσοτικής Ανάλυσης

Εν κατακλείδι, το συγκεκριμένο μοντέλο ερμηνεύει σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό την προβλεπόμενη επίδραση του ισοζυγίου πληρωμών και του χρέους στο ΑΕΠ των εξεταζόμενων χωρών για τα έτη 1995 -2017. Φαίνεται, ότι η αύξηση του χρέους επιδρά αρνητικά στη μείωση του ΑΕΠ, όπως και στο ισοζύγιο πληρωμών. Ωστόσο, δεν γίνεται να υποστηριχθεί ισχυρή αιτιακή σχέση του ΑΕΠ με τις ανεξάρτητες μεταβλητές, αλλά υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό η μακροπρόθεσμη επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών στο ΑΕΠ με βάση το μοντέλο που αναλύθηκε στην παρούσα οικονομετρική έρευνα.

Όπως αναφέρουν οι Checherita, Rother, (2010, σελ. 23), *“το ΑΕΠ σε σχέση με το δημόσιο χρέος, δεν έχει άμεση αιτιώδη επίδραση στο ρυθμό ανάπτυξης και δεν υπάρχουν ισχυρές επιπτώσεις μεταβολής των επιπέδων χρέους στη ζώνη των χωρών του ευρώ αλλά και στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ ανά κάτοικο σε μια χώρα”*. Η χρήση του ετήσιου ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ δείχνει την βραχυπρόθεσμη επίδραση του χρέους στην Ανάπτυξη μιας χώρας. Στην έρευνά τους επισημαίνουν ότι η ετήσια μεταβολή του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι στατιστικά σημαντική και έχει αρνητική συσχέτιση με το ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης.

Επίσης, και οι Ejigayehu, & Persson, (2013), αναφέρουν στην έρευνα τους για την επίδραση του δημόσιου χρέους στην οικονομία ότι ο αντίκτυπος του χρέους είναι στατιστικά σημαντικός για την οικονομική ανάπτυξη των οκτώ χωρών που συμμετείχαν στην έρευνά τους. Παρόλο που παρατηρήθηκε μικρή μείωση του δημοσίου χρέους τους δεν συνέβαλε αυτή η μείωση στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών σε μικρο και μακρο επίπεδο.

Καταλήγοντας, ο Solow (όπως αναφέρεται στο Ejigayehu, & Persson, 2013), αναφέρει ότι ένα συσσωρευμένο χρέος, μπορεί να ενεργήσει ως ένας φόρος επί της μελλοντικής παραγωγής δημιουργώντας έτσι αρνητικό κλίμα πρόθεσης επενδύσεων ιδιωτικού τομέα σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελληνική οικονομία παραμένει σε πρόγραμμα επιτήρησης, το τρίτο κατά σειρά διακρατικού δανεισμού και οικονομικής προσαρμογής που εκπνέει το καλοκαίρι του 2018. Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί σε επιμέρους τομείς αντισταθμίζεται από σημαντική υστέρηση σε άλλους. Άλλωστε, η αναβλητικότητα που διακατέχει διαχρονικά τις ελληνικές κυβερνήσεις αποδεικνύεται από τη χρονική υστέρηση των αξιολογήσεων των μέτρων, που λαμβάνονται στα πλαίσια της συμφωνίας αλλά κυρίως στη εφαρμογή τους.

Κατά συνέπεια, οι επιλογές που θα γίνουν θα πρέπει να καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία των εξελίξεων. Επομένως, είναι καίριας σημασίας γεγονός ο προσδιορισμός ενός στρατηγικού σχεδιασμού που θα δώσει τέλος σε πολιτικές μυθοπλασίες για την «έξοδο» από την κρίση.

Στην ίδια συγκυρία, η ελληνική οικονομία θα βρίσκεται σε αυστηρή επιτήρηση από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς αλλά και από τις διεθνείς αγορές αφού σε ορατό μέλλον, η χώρα δεν μπορεί να μπει σε τροχιά ανάπτυξης αν δε συντελεστούν αλλαγές μέσω αξιόπιστων θεσμών.

Οι ελληνικοί θεσμοί χρειάζονται βαθιές τομές και σε ορισμένες περιπτώσεις θα πρέπει να σχεδιασθούν εξ αρχής συμπεριλαμβάνοντας και τις εθνικές ιδιαιτερότητες. Είναι κομβικής σημασίας οι αγορές να γίνουν πιο ανοιχτές και να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον.

Προς επίρρωση αυτού του γεγονότος θα πρέπει οι επενδύσεις και οι εξαγωγές να αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ, ενώ η κατανάλωση και ο δανεισμός θα πρέπει να διαδραματίζουν ασθενέστερο ρόλο. Η μη χρησιμοποίηση του εργαλείου της νομισματικής πολιτικής θα πρέπει να ωθεί τον σχεδιασμό της ελληνικής οικονομίας σε κατευθύνσεις που θα συμβάλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας ώστε να μην δημιουργούνται αποκλίσεις από τον πυρήνα της Ευρωζώνης. Ο δε σχεδιασμός θα πρέπει να έχει ως στόχευση τη σύγκλιση. Χώρες με χαμηλή ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα αποκλίνουν αφού, πέρα από την αδυναμία στα δρώμενα της Ένωσης και περιορισμένη ισχύ σε επίπεδο διακρατικών σχέσεων (κάτι που έχει ανάγκη η χώρα), οδηγεί στο εσωτερικό σε ένα από τα βασικά προβλήματα, την υψηλή ανεργία και την εξαγωγή του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Υπό αυτό το πρίσμα, η διαμόρφωση ενός ελκυστικού θεσμικού περιβάλλοντος θα πρέπει να συνοδεύεται από κατάργηση νομικών και διοικητικών εμποδίων που επιβαρύνουν τις επιχειρήσεις και την είσοδό τους σε νέες αγορές. Σε γενικές γραμμές είναι αποδεκτό ότι χώρες που καταγράφουν υψηλότερη οικονομική ευημερία διαθέτουν ταυτόχρονα μεγαλύτερη πολιτική και οικονομική ελευθερία, καλύτερη προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων και χαμηλότερο επίπεδο διαφθοράς. Η γραφειοκρατία, το κανονιστικό πλαίσιο, η ποιότητα της νομοθεσίας και η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης συγκαταλέγονται στους παράγοντες εκείνους που ασκούν σημαντική επιρροή και στις ΑΞΕ. Ταυτόχρονα, το υψηλό κόστος εισόδου είναι συνυφασμένο με το χαμηλό διαχρονικά πτωτικό επίπεδο ΑΞΕ οι οποίες είναι αναγκαίες για την ελληνική οικονομία ώστε να αναπτυχθεί .

Οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά προϊόντων θα πρέπει να ενταθούν ώστε να υπάρχει ένας συγκεκρισμός στην ανισορροπία που έχει προέλθει από τις μεταβολές στην αγορά εργασίας και τις πτώσεις των εισοδημάτων που προήλθαν από τη διαδικασία της εσωτερικής υποτίμησης. Η ισορροπία στην αγορά προϊόντων και την αγορά εργασίας θα πρέπει να συνοδεύεται με την ενδυνάμωση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση. Η ισχυροποίηση των τραπεζών αποτελεί καταλυτική συνιστώσα ώστε να επιτευχθεί η αναστροφή του κλίματος διότι αυτή θα είναι αρωγός για να δημιουργηθούν επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Προς τον σκοπό αυτόν, οι θεσμοί όπως το κράτος, οι επιχειρήσεις, και οι συνδικαλιστικές ενώσεις θα απαιτείται να συνεργάζονται με όπλο την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία. Έτσι θα είναι δυνατή ευκαιριών κατάρτισης για τους εργαζόμενους ώστε να μπορούν να αποκτούν νέες δεξιότητες συντελώντας με αυτό το τρόπο στην ισχυροποίηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.(ΣΕΒ ,2017)³⁶

Επομένως, η στρατηγική και οι θεσμοί θα πρέπει να συμπορεύονται για να οδηγήσουν σε έναν ριζικό ανασχεδιασμό της δημοσιονομικής πολιτικής σε μακροχρόνια βάση. Οι εταιρικοί φόροι εξακολουθούν να είναι αρκετά υψηλοί συγκριτικά με το μέσο όρο της Ένωσης δημιουργώντας εμπόδια σε μια αντικυκλική πολιτική που θα πρέπει να εφαρμοσθεί. Είναι γεγονός ότι η εμπιστοσύνη και η αξιοπιστία αποτελούν την βάση για θεσμούς με θετικό πρόσημο. Η θεσμική ελάφρυνση του χρέους από τους πιστωτές που θα περιλαμβάνει παράταση του χρόνου αποπληρωμής των δανείων με ένα σταθερό επιτόκιο αποτελεί ηθική δέσμευση αλλά και προτεραιότητα μιας στρατηγικής που θα πρέπει να ενστερνιστεί και η ίδια η Ένωση και οι θεσμοί της . Άλλωστε, ο κύριος

³⁶ <http://www.sev.org.gr/vivliothiki-tekmiriosi/evdomadiaio-deltio-gia-tin-elliniki-oikonomia/i-ellada-anakamptei-choris-omos-tis-dexiotites-gia-exostrefi-anaptyxi-26-oktovriou-2017/>

στόχος της Ένωσης είναι να επιτευχθεί σύγκλιση των οικονομιών και όχι απόκλιση τους διότι η κατάσταση αυτή θα οδηγήσει σε μια Ευρώπη δύο ταχυτήτων.

Η αξιοπιστία των θεσμών οδηγεί σε μείωση της αβεβαιότητας. Η ολοκλήρωση των προγραμμάτων δημοσιονομικής εξυγίανσης καθώς και ο ενστερνισμός εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων όπως αποτυπώνονται τόσο στο τρίτο μνημόνιο όσο και στο μεσοπρόθεσμο σχέδιο αποτυπώνεται στις κρίσεις των ευρωπαϊκών θεσμών αλλά και των αγορών. Ωστόσο, η παρατεταμένη λιτότητα έχει συνιστώσες την έλλειψη θεσμών και στρατηγικής. Η θεσμική θωράκιση μιας στρατηγικής η οποία λαμβάνει υπόψη της την οικονομική αποτελεσματικότητα η οποία μακροχρόνια λειτουργεί και σε κοινωνικό επίπεδο αποσκοπεί στο να αντιληφθεί η πολιτική ηγεσία το μέγεθος του οφέλους από την υιοθέτηση αξιόπιστων μεταρρυθμίσεων ανοιχτών δομών και ισχυρών θεσμών.

Αντίθετα, η επιστροφή σε παλιές νοοτροπίες θα συντείνει στη συντήρηση διαχρονικών παθογενειών αλλά και σε περαιτέρω μείωση του ΑΕΠ. Ο ρόλος των θεσμών με την αξιοπιστία τους είναι να ασκούν πίεση για ταχύτητα αποφάσεων που θα έχουν στόχο τις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ με ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή μεταρρυθμίσεων που θα οδηγούν σε τροχιά διατηρήσιμης ανάπτυξης. Η θεσμική παρέμβαση για την υιοθέτηση στρατηγικών στόχων και προσανατολισμού σε υιοθέτηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας θα καλλιεργήσει εμπιστοσύνη και αξιοπιστία ωθώντας και τους πιστωτές στο να την υποστηρίξουν με τη διευθέτηση του χρέους.

Άλλωστε η εποπτεία στα κράτη μέλη που έχουν δανειστεί από τον ESM προβλέπεται θεσμικά μέσω του κανονισμού 472/2013 αλλά κυρίως από την οικονομική διακυβέρνηση της Ε.Ε. που έχει συμφωνηθεί μέσω του Δημοσιονομικού Συμφώνου. Η αποτελεσματικότητα των θεσμών θα πρέπει να οδηγεί σε ισχυρή στρατηγική στόχευση ανάδρασης εισροών και εκροών, δράσεων αλλά και ενδυνάμωσης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας ώστε να αυξηθούν οι εξαγωγές και να μειωθεί σταδιακά η ανεργία, η αδήλωτη εργασία και να αυξηθεί το ΑΕΠ.

Το μίγμα της πολιτικής που περιγράφεται παραπάνω θα πρέπει θεσμικά να υποστηρίζει τουλάχιστον το θέμα της μείωσης της φορολογίας φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων. Η περιστολή δαπανών και η υπέρμετρη αύξηση της φορολογίας μειώνει τη συνολική δαπάνη οδηγώντας σε παρατεταμένη λιτότητα, η οποία με τη σειρά της μειώνει τη παραγωγή, και την απασχόληση και κατά συνέπεια το ΑΕΠ.

Οι ανοιχτές οικονομίες που οι θεσμοί υποστηρίζουν με τον εξωστρεφή χαρακτήρα τους, είναι πιο εύκολο να επωφεληθούν από τις πολιτικές εσωτερικής υποτίμησης εφόσον οικονομίες όπως της Ελλάδας δεν έχουν το όπλο της νομισματικής πολιτικής, δημιουργώντας προϋποθέσεις ελκυστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι εισροές επενδυτικών κεφαλαίων αλλά και η μείωση των ονομαστικών και πραγματικών μισθών στο μέτρο που αυτές αυξάνουν τις εξαγωγές και την ανταγωνιστικότητα χωρίς να επηρεάζουν τραγικά την συνολική ζήτηση, μπορούν να οδηγήσουν πολλαπλασιαστικά και ευεργετικά αποτελέσματα όπως στην αύξηση του ΑΕΠ και στην ομαλή διαχείριση του χρέους.

Η ύπαρξη ισχυρών θεσμών είναι η ικανή και αναγκαία συνθήκη ώστε να απορροφούνται οι κραδασμοί από υφιστάμενα γεγονότα. Προς επίρρωση του γεγονότος αυτού η ανυπαρξία δημοσιονομικής διαφάνειας, σταθερού φορολογικού συστήματος, πελατειακών σχέσεων, διαφθοράς, οδήγησαν σε ποικίλα προβλήματα λόγω της κλειστότητας των δομών και των θεσμών που δημιουργούν οι συνθήκες αυτές. Οι ανίσχυροι θεσμοί συνέτειναν στη δημιουργία και συντήρηση ομάδων συμφερόντων, και πίεσης μεγεθύνοντας τον κρατικό τομέα (ο οποίος είναι γραφειοκρατικός και λειτουργεί κάτω από καθεστώς πολυνομίας και κακονομίας επιβαρύνοντας με διοικητικά κόστη) και εντέλει σε διαφθορά και παραοικονομία αλλά και σε κρίση χρέους. Η δε παρατεταμένη αναξιοπιστία των θεσμών δημιουργεί παγίδα λιτότητας όπου αφενός μεν πέραν της αναζήτησης πόρων μέσω δανεισμού και αναμενομένη ανάγκη μελλοντικά για αύξηση των φορών αφετέρου δε οδηγεί σε φτωχοποίηση των πολιτών.

Η θεσμική θωράκιση των στρατηγικής, η οποία θα χρησιμοποιεί τον δανεισμό για επίτευξη παραγωγικών σκοπών σε όλη την κλαδική διάρθρωση της χώρας, έχει θετική συμβολή στον ρυθμό μεγέθυνσης της χώρας, διότι αυξάνεται η παραγωγικότητα με αποτέλεσμα να είναι πιο εύκολη η εξυπηρέτηση των δανείων. Αντίθετα πολιτικές που στηρίζονται στον δανεισμό και στην αύξηση του χρέους μπορούν να αυξήσουν τη ζήτηση χρήματος για κατανάλωση.

Μακροπρόθεσμα, η αποτύπωση της αύξησης των επιτοκίων στο ΑΕΠ οδηγεί σε καταστάσεις που επηρεάζουν την αποταμίευση και τις επενδύσεις μειώνοντας το ΑΕΠ επιβαρύνοντας της μελλοντικές γενιές. Επομένως καθίσταται αναγκαία η υιοθέτηση αξιόπιστων θεσμών ώστε να μην εφαρμόζονται στρατηγικές που δημιουργούν ανισορροπίες που συνεπακόλουθα θα έχουν επίπτωση στο ΑΕΠ και θα συμβάλλουν στην ευημερία των μελλοντικών γενιών.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Acemoglu, D. – Robinson, J. (2013). *«Γιατί αποτυγχάνουν τα έθνη»*. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ.
2. Αναστασάτος, Τ. – Χαρδούβελης, Γ. (2014). *«Ανταγωνιστικότητα, Εξαγωγές και Νέο Αναπτυξιακό Πρότυπο»*. Αθήνα: Eurobank.
3. Βαγιάνος, Δ., Βέττας, Ν., Μεγήρ, Κ., Πισσαρίδης, Χρ., (2017), *«Πέρα από τη λιτότητα: για μια νέα δυναμική στην ελληνική οικονομία»*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο
4. Βαληνάκης, Γ. - Καζάκος, Π. - Μαραβέγιας, Ν. (2014). *«Η έξοδος από την κρίση: Εφαρμόσιμες εναλλακτικές προτάσεις»*. Αθήνα: Παπαζήση.
5. Burda, Michael, & Wyplosz, Charles, (2007). *Ευρωπαϊκή Μακροοικονομική. Τόμος Α*. Αθήνα: Gutenberg
6. Γέμτος, Π. (2015). *«Θεσμοί ως κεντρική μεταβλητή των κοινωνικών επιστημών»*. Εκδόσεις: Παπαζήση.
7. Γέμτος, Π. (2015). *«Οικονομία και Δίκαιο- Οικονομική Ανάλυση Βασικών θεσμών του ιδιωτικού δικαίου»*. Τόμος Β'. Αθήνα: Σάκκουλα.
8. Γέμτος, Π. (2003). *«Οικονομία και Δίκαιο- Μεθοδολογικά και Οικονομικά Θεμέλια»*. Τόμος Α'. Αθήνα: Σάκκουλα.
9. Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. Τριμηνιαία Έκθεση. Νοέμβριος, 2017.
10. Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. (2014). *Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ. Οι μηχανισμοί εποπτείας και αλληλεγγύης υπό όρους μετά το Μνημόνιο*
11. De Grauwe. (2005). *«Τα οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης»*. Αθήνα: Παπαζήση.
12. Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος. (2017). *«Νομισματική πολιτική 2016-2017»*.
13. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, 2016-2017.
14. Ευαγγελόπουλος, Π. (2000). *«Περιορισμός και αγορά»*. Αθήνα: Πολιτεία.
15. Ευαγγελόπουλος, Π. (2000). *«Περιορισμός και Αγορά – Το Δίπτυχο της Ελευθερίας»*. Αθήνα: Παπαζήση.

16. Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. (2017). Ειδική Έκθεση «Η παρέμβαση της Επιτροπής στην ελληνική χρηματοπιστωτική κρίση».
17. Θεοχαράκης και Τσερκέζης (2009). Σημειώσεις οικονομικής μεγέθυνσης. Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο
18. Καζάκος, Π. (2011). «*Μετά το Μνημόνιο- Οικονομική Πολιτική στην Ελλάδα υπό διεθνή έλεγχο*». Αθήνα: Παπαζήση.
19. Καζάκος, Π. – Λιαργκόβας, Π. - Ρεπούσης, Σ. (2016). «*Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας*». Αθήνα: Παπαζήση.
20. Κοντιάδης, Ξ. – Ανθόπουλος Χ.Θ. (2008). «*Κρίση του Ελληνικού Πολιτικού Συστήματος*».
21. Κοταρίδη, Κ. – Γιακούλας, Δ. (2013). «*ΑΞΕ στην Ελλάδα – Οι επιπτώσεις της κρίσης και ο ρόλος των θεσμών*». Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.
22. Λαδής, Σ. (2011). «*Οικονομική Κρίση και Διοικητική Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα και στην Κύπρο: Ευκαιρίες και Περιορισμοί*». «Σειρά Κειμένων Πολιτικής, Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων». Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Λευκωσία.
23. Λιανός, Θ. – Κηρύκος, Δ.Γ. (2008). «*Μακροοικονομική Ανάλυση και Πολιτική*». Πάτρα: ΕΑΠ.
24. Λιαργκόβας, Π. (2010). «*Σύγχρονα Θέματα της Ελληνικής & Διεθνούς Οικονομίας*». Αθήνα: Σταμούλη.
25. Λιαργκόβας, Π. - Ρεπούσης, Σ. (2011). «*Κρίση, δανεισμός και χρεοκοπία*». Αθήνα: Παπαζήση.
26. Μέργος, Γ. (2007). «*Κοινωνικο-οικονομική αξιολόγηση επενδύσεων και πολιτικών*». Αθήνα: Μπένου.
27. Μητσόπουλος, Μ. – Πελαγίδης, Θ. (2010). «*Κατανοώντας την κρίση στην Ελλάδα*». Αθήνα : Ψυχογιός.
28. North D. (2000). «*Δομή και μεταβολές στην οικονομική ιστορία*». Αθήνα: Κριτική
29. Πελαγίδης, Θ., Μητσόπουλος, Μ. (2010). «*Η στιγμή της στροφής για την Ελληνική Οικονομία*». Αθήνα: Παπαζήση.
30. Πολύζος, Σ. (2011). «*Περιφερειακή Ανάπτυξη*». Αθήνα: Κριτική.
31. Ράπανος, Β. (2009). «*Δημόσια Οικονομική*». Αθήνα: Παπαζήση.
32. Ράπανος, Β. (2009). «*Κατευθύνσεις προοδευτικής Διακυβέρνησης*». Αθήνα: Παπαζήση.
33. Σπράος, Γ. (1997). «*Αποτελεσματική Διαχείριση των Δημόσιων Εσόδων*». Αθήνα: Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.
34. Stiglitz E.J. (1992), «*Οικονομική του Δημόσιου Τομέα*». Αθήνα: Πολιτεία.

35. Συριόπουλος, Κ., & Φιλίππας, Δ., (2010). *Οικονομετρικά υποδείγματα και εφαρμογές με ενίews*. Αθήνα: Ανίκουλα.
36. Σωτηρόπουλος, & Χριστόπουλος, Λ. (2017). «Πολυνομία και Κακονομία στην Ελλάδα. Αθήνα: διαΝΕΟσις.
37. Τσακλόγλου, Π. – Οικονομίδης, Γ. – Τριαντόπουλος, Χ. – Παγουλάτος, Γ. – Φιλιππίδης, Α. (2016). «*Χάρτης Εξόδου από την Κρίση – Ένα νέο παραγωγικό μοντέλο για την Ελλάδα*». Αθήνα: διαΝΕΟσις.
38. Χατζής, Α. (2017). «Τι μας έμαθε η κρίση». Αθήνα: dianeosis.org.

Ξένη

1. **Coase, R. H.** (1960). “*The Problem of Social Cost*” *Journal of Law & Economics*.
2. Checherita , C., & Rother, P., (2010). *The impact of high and growing government debt on economic growth. An empirical investigation for the Euro Area*. Working Paper Series, no. 1237. European Central Bank.
3. Ejigayehu, D.A., & Persson, J., (2013). *The effect of external debt on economic growth – A panel data analysis on the relationship between external debt and economic growth*. Vårterminen: Södertörns högskola.
4. European Commission, “Successes and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union”, *European Economy*, 2/2008, Part II, 276.
5. Kiefer, T., Hartley, J., Conway, N. and Briner, R.B. (2014). “Feeling the squeeze: Public employees’ experiences of cutback- and innovation-related organizational changes following a national announcement of budget reductions”, *Journal of Public Administration Research and Theory Advance*, October, pp. 1-26.
6. Ladi, S. (2014). “Austerity politics and administrative reform: The Eurozone crisis and its impact upon greek public administration”, *Comparative European Politics*, 12 (2), pp. 184-208, Macmillan.
7. Ladi, S. (2012). “The Eurozone crisis and austerity politics: A trigger for administrative reform in Greece?”. *GreeE Paper 57*, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe.

Ηλεκτρονική

- <https://www.pwc.com/gr/en.html>
- https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_17/SR_GREECE_EL.pdf
- https://www.eap.gr/images/stories/pdf/2012_deo10_dp_series_9.pdf
- [https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON205/Growth%20lecture%20not es%20njt%20lt%202009.pdf](https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON205/Growth%20lecture%20notes%20njt%20lt%202009.pdf)
- http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2013/06/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF_5_%CE%9A%CE%BF%CF%84%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B7_%CE%93%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B1%CF%821.pdf
- <https://www.pwc.com/gr/en/publications/assets/enisxisi-thesmon-anaptixi.pdf>
- <http://www.kathimerini.gr/820152/article/oikonomia/epixeirhseis/alpha-bank-ay3hsh-ths-symvolhs-toy-tritogenoys-tomea-sthn-ellhnikh-oikonomia-logw-toy-toyrismoy>
- http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD_%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf
- <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>
- <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/97-120%20Xardouvelis%202014.pdf>
- <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>
- https://www.dianeosis.org/2016/04/pos_ftasame_sta_mnimonial/
- http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD_%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf
- www.Euoparlament.eu.org
- <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

[20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf](#)

- https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_17/SR_GREECE_EL.pdf
- <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ECON205/Growth%20lecture%20notes%20njt%20lt%202009.pdf>
- http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD_%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf
- https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/10/TPE_2017_Hantzis.pdf
- <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/NomPol20162017.pdf>